

**UCHWAŁA NR XVII/219/16
RADY MIASTA KOŁOBRZEG**

z dnia 1 marca 2016 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg
na lata 2016-2019”**

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, poz. 774, poz. 1505) oraz art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2015 r. poz. 1515, poz. 1045, poz. 1890), Rada Miasta Kołobrzeg uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg na lata 2016-2019”, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Kołobrzeg.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodnicząca Rady

Wioletta Dymecka

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg na lata 2016 - 2019

1 WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe Kołobrzegu w jego granicach administracyjnych. Jest ono nie tylko świadectwem miejsca miasta w kulturze europejskiej i jego interesującej historii, ale również czynnikiem budującym tożsamość lokalną i dumę mieszkańców oraz ważnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego.

Program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządu dotyczącej dziedzictwa kulturowego. Powinien on służyć rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

Głównym celem opracowanego programu jest określenie priorytetów samorządu w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczenie kierunków działań i zadań służących poprawie stanu zachowania zabytków oraz zwiększeniu ich udziału w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

2 PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami nakłada na samorządy ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 87 ww. ustawy prezydent miasta sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, a następnie jest on ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz.483 z późn. zm.) w art. 5 i art. 6 ust. 1 objęła dziedzictwo narodowe ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Przedmiotem ochrony i opieki jest **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. (art. 3 ust. 1).

Art. 6 doprecyzował przedmiot ochrony wskazując, iż opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- zabytki ruchome będące w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami.
- zabytki archeologiczne będące w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
- zabytki niematerialne - nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ochrona zabytków (art. 4) polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Formy ochrony zabytków (art. 7):

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego (art. 16) oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z odpowiednimi zapisami dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z późniejszymi zmianami).

Opieka nad zabytkiem (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2015 r., poz. 1515 z późn. zm.) w art. 7 ust. 1 uznaje ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami, a także sprawy kultury, zieleni i cmentarzy gminnych za zadanie własne gminy.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (j.t. Dz. U. z 2015 r. poz. 199 z późn. zm.) w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu. Zgodnie z art.17 pkt.6 lit.b tiret 8 ww. ustawy miejscowe plany są uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 z późn. zm.) obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. Zgodnie z art. 39 ww. ustawy prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora .

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.), z której wynika obowiązek wykonania opracowania ekofizjograficznego do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 72 ust. 4 i 5) z uwzględnieniem walorów zabytkowych;

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (j.t. Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 z późn. zm.), uwzględnia się w niej ochronę krajobrazów, a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tejże ustawy są parki krajobrazowe - obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe;

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (j.t. Dz. U. z 2015 r. poz. 1774 z późn. zm.) opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki jest celem publicznym (art. 6 ww. ustawy). Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie takiej nieruchomości wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13 ust. 4 ww. ustawy).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (j.t. Dz. U. z 2012 r. poz. 406 z późn. zm.); Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.); prowadzenie zadań z zakresu ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz podtrzymywania tradycji narodowej i rozwoju świadomości kulturowej jest działalnością pożytku publicznego.

Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.). Na mocy ww. ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (j.t. Dz. U. z 2012 r. poz.987 z późn. zm.); celem muzeów jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów (art. 1 ww. ustawy)

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (j.t. Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm); Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (j.t. Dz. U. z 2015 r. poz. 1446 z późn. zm.) materiały w narodowym zasobie archiwalnym to wszelkie materiały mające znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o m.in. działalności Państwa i rozwoju kultury (art. 1 ww. ustawy).

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najważniejsze ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę:

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu przez Konferencję Generalną ONZ dnia 16 listopada 1972 r (Dz. U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik) - zobowiązuje do: ustanowienia skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego;

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona), sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. - (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz.564) dotycząca dziedzictwa archeologicznego. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania przestrzennego.

Europejska konwencja krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 22 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98) zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585). Jej celami są m.in.: ochrona, promowanie i poszanowanie różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości.

4.2 STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

4.2.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Opracowanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Program powinien określać cele, kierunki oraz zadania organów i jednostek administracji publicznej, jak również warunki i sposób finansowania planowanych działań wraz z harmonogramem ich realizacji. Prace nad jego przygotowaniem rozpoczęto na początku 2004 r. Rada Ministrów uchwałą Nr 125/2014 z 24 czerwca 2014 r. ustanowiła „Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017”.

Celem głównym Krajowego programu jest:

Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków.

Do jego osiągnięcia służą 3 cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce

Do realizacji celu wskazano m.in. zadania: porządkowanie rejestru zabytków nieruchomości, opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków

Do realizacji celu wskazano m.in. zadania: wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach, polepszenie przepływu informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną, merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji

Do realizacji celu służą m.in. zadania: promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu, zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Ponadto Krajowy Program zakłada realizację tzw. zagadnień horyzontalnych czyli tematów priorytetowych. Wśród nich należy zwrócić uwagę na:

- konieczność dostosowania prawa i praktyki ochrony zabytków w Polsce do standardów międzynarodowych – ochrona zabytków ruchomych, wdrożenie podejścia krajobrazowego, w tym podkreślenie roli parków kulturowych,
- zwiększenie efektywności ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w ich otoczeniu,
- zwiększenie zaangażowania samorządów w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków,
- działania administracyjne na rzecz zwiększania dostępności obiektów zabytkowych dla osób niepełnosprawnych.

4.2.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013

Ochrona i rewaloryzacja zabytków została uznana za jeden z podstawowych celów strategicznych. Za cele cząstkowe uznano m.in.:

- tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na funkcje kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych,
- podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

W uzupełnieniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 wprowadzono programy wdrożeniowe jako system realizacyjny NSRK, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej ze środkami znajdującymi się w dyspozycji Ministra Kultury.

Dla działań związanych z opieką nad zabytkami powołano program wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 - 2013” z priorytetami :

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych,
- rozwój instytucji muzealnych,
- ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju,
- ochrona zabytków archeologicznych,
- tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego,
- ochrona zabytkowych cmentarzy.

Celem ww. programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych. Celami cząstkowymi są:

- poprawa stanu zachowania zabytków;
- zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego;
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego.

4.2.3 Ochrona Dziedzictwa Niematerialnego

16 sierpnia 2010 r. w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Jest ona jedynym aktem prawa międzynarodowego, na jakim można oprzeć budowę systemu ochrony dziedzictwa niematerialnego w naszym kraju. Celem Konwencji jest objęcie ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek, rozumianego wg UNESCO jako: „praktyki, wyobrażenie, przekazy, wiedza i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy i jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”. Dziedzictwo niematerialne przyczynia się do wzrostu poczucia własnej tożsamości oraz poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dlatego utrwalenie i przekazanie przyszłym pokoleniom dorobku naszych kultur jest priorytetem Konwencji.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego rozpoczął nabór wniosków o wpis na „Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego”. Opracowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa program, którego elementem jest Lista, koncentruje się na ochronie żywego, niematerialnego dziedzictwa kulturowego poprzez podtrzymywanie jego ciągłego trwania i przekazywania z pokolenia na pokolenie. Ważną rolę w realizacji Programu pełnią jednostki samorządu terytorialnego. Ministerstwo zachęca je do gromadzenia informacji na temat dziedzictwa niematerialnego w Polsce, inicjowania programów, mających na celu ochronę dziedzictwa oraz do współpracy w zakresie działań, związanych z jego ochroną, dokumentacją i popularyzacją.

4.3 TEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

4.3.1 Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020

Ww. dokument został przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XLII/428/10 z dnia 22 czerwca 2010 r. Przedstawiona w nim diagnoza stanu województwa zawierała również charakterystykę krajobrazu kulturowego. Na bogactwo kulturowe województwa składają się liczne i różnorodne obiekty zabytkowe. Jednak w niewielkim stopniu stanowią one autonomiczny czynnik generujący ruch turystyczny. Problemem jest zły stan techniczny wielu zabytków oraz słaby rozwój produktów turystycznych związanych z kulturowym dziedzictwem.

Spośród 6 celów strategicznych wymienionych w SRWZ, 3 odnoszą się do dziedzictwa kulturowego:

- I. WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA
Jeden z założonych dla niego celów kierunkowych: Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym, ma zostać osiągnięty poprzez **rozwój markowych produktów turystycznych**.
- II. ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI.
Wśród jego celów kierunkowych wymienia się rewitalizację obszarów zurbanizowanych, skupioną na **rewitalizacji, odbudowie i renowacji staromiejskich układów urbanistycznych**.
- III. WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU
Dwa jego cele kierunkowe wiążą się z dziedzictwem kulturowym: Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej oraz rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej. Do ich osiągnięcia mają prowadzić działania polegające na **definiowaniu i kultywowaniu elementów i atrybutów tożsamości lokalnej, promowaniu elementów tożsamości regionu** oraz na **ochronie zabytków i miejsc pamięci**.

4.3.2 Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.

Obecnie obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLV/530/10 z dnia 19 października 2010 r.

Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego jest zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową, spójności wewnętrznej województwa, zwiększaniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu EU.

Przy ustalaniu kierunków zagospodarowania przestrzennego dla województwa analizowano również ochronę dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Do przygotowania planu wykorzystano opracowanie pn. „Aktualizacja studium i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” wykonane w 2010 r. przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

Zgodnie z ww. opracowaniem na terenie naszego województwa znajdują się tereny o szczególnych walorach kulturowo-krajobrazowych, dla których proponuje się utworzyć tzw. obszary kulturowo-krajobrazowe. Kołobrzeg znajduje się w obrębie dwóch takich obszarów: OKK 10 „Dolina Parsęty” oraz OKK 30 „Zachodniopomorski Pas Nadmorski”.

OKK 10 „DOLINA PARSETY”

Obszar doliny i części dorzecza Parsęty, wytyczony od źródeł w okolicach Szczecinka do ujścia w Kołobrzegu, na całym biegu wzdłuż rzeki objęty jest ochroną krajobrazu Natura 2000. Charakteryzował się burzliwymi dziejami ze względu na położenie na szlaku kupieckim (tzw. Szlak Solny), sąsiedztwo wybrzeża morskiego (najazdy Wikingów) oraz zainteresowanie tym terenem różnych państw. Ujście Parsęty do morza stanowiło dogodne warunki do budowy portu i handlu; już w X-XI w. eksploatowane były źródła solankowe w Kołobrzegu. Po wyprawach chrystianizacyjnych Ottona z Bambergu ustanowiono w Kołobrzegu siedzibę biskupstwa. Z okresu średniowiecza pochodzą najstarsze budowle (zabytki) na tym obszarze: gotyckie kościoły w Kołobrzegu i Białogardzie. Obszar posiada zróżnicowany krajobraz kulturowy ze wsiami chłopskimi, dworsko-folwarcznymi, kolonizacyjnymi, o zróżnicowanych założeniach przestrzennych – pierwotnych placowych i ulicowych, rozwiniętych w wielodrożnice, liczne przykłady zabytkowej architektury sakralnej: gotyckiej, XIII-XV-wiecznej (np. Budzistowo, Wrzosowo), ryglowej (np. Buślary), neostylowej; podworskiej i chłopskiej – w tym obiekty wzniesione w tradycyjnej technice ryglowej. Kołobrzeg jest jednym z najstarszych miast na Pomorzu (gród z warzelnią soli, ustanowiony w 1000 r. siedzibą biskupstwa).

Elementy charakterystyczne dla OKK 10: zespół osadniczo - cywilizacyjny w urozmaiconym krajobrazie doliny rzeki Parsęty, miasta z infrastrukturą (Szczecinek, Białogard, Karlino, Kołobrzeg), wartościowe układy ruralistyczne z tradycyjną zabudową, liczne zabytki architektury sakralnej (Białogard, Kołobrzeg), zespoły dworsko-parkowo-folwarczne, obiekty techniki wodnej i przemysłu, obiekty obronne oraz zabytki archeologiczne (okolice Dygowa).

OKK 30 „ZACHODNIOPOMORSKI PAS NADMORSKI”

Obszar w obrębie gmin: od Świnoujścia do Postomina, ściśle związany (funkcjonalnie i fizjonomicznie) z położeniem wzdłuż morza, na którym występują elementy historycznego zagospodarowania - najbardziej swoiste dla terenu województwa zachodniopomorskiego (latarnie morskie, uzdrowiska, porty, stocznie). Miejscowości założone przy ujściach rzek, z portami i stoczniami: Świnoujście, Mrzeżyno, Kołobrzeg, Darłowo; uzdrowskowo-wypoczynkowe: Świnoujście, Międzyzdroje, Niechorze, Dziwnów, Ustronie Morskie, Kołobrzeg, Mielno, Darłówek, Dąbki. Latarnie morskie: m.in. Kołobrzeg - 1909 r. na bastionie dawnego Fortu Ujście, odb. po 1945 r. Porty: m.in. Kołobrzeg – port o metryce XIII-wiecznej, rozbudowany ok. 1660 r.; w l. 30. XX w. funkcjonowały tu 3 spichlerze i 5 elewatorów. Fortyfikacje przymorskie: m.in. Kołobrzeg: „Reduta Schilla” - na Wyspie Solnej, bastion dawnego Fortu Ujście (z latarnią morską), relikty dwóch fortów - „Szaniec Kamienny” i „Wilczy Szaniec” (zaadaptowany na amfiteatr).

Elementy charakterystyczne dla OKK 30: miejscowości z portami i stoczniami (Świnoujście, Mrzeżyno, Kołobrzeg), uzdrowskami (Świnoujście, Międzyzdroje, Kamień Pomorski, Kołobrzeg, Darłówek), latarniami morskimi (Świnoujście, Niechorze, Kołobrzeg, Gąski, Darłówek, Jarosławiec), o funkcjach wypoczynkowych.

Dla ochrony i wyeksponowania dziedzictwa kulturowego plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego:

Nakazuje m.in. w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego wziąć pod uwagę wytyczne wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami oraz nakłada obowiązek sporządzania planów miejscowych, uwzględniających obiekty, założenia zabytkowe i stanowiska archeologiczne wraz z otoczeniem,

Zaleca m.in.:

- w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego uwzględnienie wskazanych obszarów kulturowo - krajobrazowych OKK (Kołobrzeg znajduje się na terenie dwóch takich obszarów: OKK10 „Dolina Parsęty” i OKK30 „Zachodniopomorski Pas Nadmorski”) oraz ochronę ich walorów, utrzymanie i eksponowanie otwarc krajobrazowych, punktów widokowych, miejsc ekspozycji wartościowych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych, Wykluczenie z lokalizacji inwestycji wielkokubaturowych, wieloprzestrzennych, dominant wysokościowych obszarów zapewniających ekspozycję sylwetek historycznych jednostek osadniczych oraz dominant krajobrazu,
- sporządzenie studiów krajobrazu kulturowego / wpływu inwestycji wieloprzestrzennych na krajobraz wyprzedzająco w stosunku do zmian w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- rewitalizację zabytkowych układów przestrzennych urbanistycznych i ruralistycznych,
- wyprowadzenie poza centra miast wpisanych i projektowanych do wpisu do rejestru zabytków historycznych układów, ruchu tranzytowego, parkingów, sklepów wielkopowierzchniowych.

Proponuje m.in.:

- sporządzić studia historyczno-krajobrazowe dla wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych wraz z wytycznymi do polityki przestrzennej gmin, w tym w szczególności dla: historycznej infrastruktury przystani i portów, a także historycznej zabudowy wojskowej i infrastruktury militarnej (OKK 30 Zachodniopomorski Pas Nadmorski),
- sporządzić programy rewitalizacji zabytków opuszczonych i niszczących z wykorzystaniem różnych środków finansowania, w tym funduszy EU,
- sporządzić program modernizacji i wykorzystania zabytkowych budowli hydrotechnicznych
- opracować i upowszechnić regionalne katalogi historycznej zabudowy i zagospodarowania terenu, wdrażanie ich do stosowania przez odpowiednie zapisy w prawie miejscowym.

4.3.3 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami

Powyższy dokument został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XXIII/310/13 z dnia 26 marca 2013 r.

Program Opieki nad Zabytkami dla Województwa Zachodniopomorskiego jest głównym dokumentem prezentującym politykę województwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i powinien stać się podstawą dla samorządów lokalnych do kreowania polityki w tym zakresie.

W wojewódzkim programie opieki nad zabytkami przedstawiono diagnozę stanu dziedzictwa kulturowego za pomocą analizy SWOT.

Wśród **mocnych stron** wymieniono m.in.:

- duża różnorodność typologiczna i stylowa oraz wysoka wartość zachowanego dziedzictwa kulturowego,
- atrakcyjne otoczenie przyrodnicze wielu obiektów, zespołów urbanistycznych i ruralistycznych,
- ustalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego uchwalonego w 2010 r. dotyczące ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego,
- sukcesywne opracowywanie gminnych ewidencji zabytków i programów opieki nad zabytkami

Wśród **słabych stron** wymieniono m. in.:

- brak dostatecznej koordynacji działań pomiędzy instytucjami powołanymi do ochrony zabytków, oraz pomiędzy nimi a władzami samorządowymi i właścicielami zabytków,
- niski poziom budowy samorządowych służb ochrony zabytków,
- prymat inwestycji nad ochroną krajobrazu i dziedzictwa kulturowego w działaniach planistycznych, projektowych,
- komercyjne modernizacje zabytkowych budowli powodujące zatarcie cech zabytkowych,
- niedostateczna liczba muzeów lokalnych i regionalnych placówek kulturalnych prezentujących dziedzictwo kulturowe Pomorza Zachodniego, szczególnie dotkliwy jest brak skansenu etnograficznego, t.j. placówki poświęconej tradycyjnemu budownictwu wiejskiemu i gromadzącej dorobek materialny ludności, także przybyłej po 1945 r.
- niewystarczająca liczba funkcjonujących, profesjonalnie przygotowanych, turystycznych szlaków tematycznych, obejmujących atrakcyjne turystycznie zabytki kulturowe,
- niedostateczna popularyzacja wiedzy o wartościach dziedzictwa kulturowego, jego historii i wielokulturowości,
- ciągle niedostateczna identyfikacja mieszkańców regionu z zastanym dziedzictwem kulturowym i wynikające stąd niedostateczne zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków,
- niedostateczne wykorzystanie potencjału dziedzictwa w promocji Pomorza Zachodniego oraz w tworzeniu jego marki – produktu turystycznego.

Wśród **szans** wymieniono m.in.:

- wzrost wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla celów społecznych, gospodarczych i turystycznych,
- wzrost zainteresowania właścicieli obiektów zabytkowych ochroną i pracami konserwatorskimi,
- wzrost zainteresowania samorządów lokalnym dziedzictwem kulturowym, jego ochroną i udostępnianiem w ofercie turystycznej,
- wzrost tożsamości kulturowej województwa poprzez promocję walorów krajobrazu kulturowego poszczególnych regionów i rozszerzanie działań edukacyjnych,

- mocne zakorzenienie istniejących instytucji kultury (w tym muzeów) w środowiskach lokalnych,
- rewaloryzacja i rewitalizacja obiektów i założeń; kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych, tworzenie tematycznych szlaków,
- rozbudowa infrastruktury turystycznej ułatwiającej dostęp do zabytków regionu, w tym wprowadzanie nowoczesnych systemów informacji turystycznej,
- promowanie i nagradzanie dobrych rozwiązań architektonicznych uwzględniających regionalne cechy architektoniczne (konkursy, wystawy, warsztaty studenckie).

Wśród **zagrożeń** wymieniono:

- brak dostatecznego finansowania zadań realizowanych przez instytucje samorządu Województwa Zachodniopomorskiego,
- brak lub niedostateczne finansowanie z budżetu samorządów lokalnych zadań dotyczących prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach,
- brak lub niedostateczne finansowanie ze źródeł zewnętrznych, zwłaszcza z budżetu państwa, zadań dotyczących prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach,
- prymat działań inwestycyjnych nad działaniami opiekuńczymi nad dziedzictwem kulturowym.

WPONZ zwrócił również uwagę na ogromny wpływ niematerialnego dziedzictwa kulturowego na tożsamość regionalną.

Przez ostatnie dziesięciolecie niematerialne dziedzictwo kulturowe nie było eksponowane i doceniane, zwłaszcza na tzw. ziemiach odzyskanych. Polityka polonizacji Pomorza Zachodniego często polegała na zacieraniu niemieckiej historii regionu (poprzez usuwanie i niszczenie obiektów z nią związanych) oraz na rugowaniu historycznych nazw miejscowych i geograficznych. Od kilkunastu lat można zauważyć zwiększone zainteresowanie mieszkańców województwa zachodniopomorskiego historią lokalną. Proces ten ma pozytywny wpływ na stan zachowania zabytków.

Program wskazuje by objąć opieką i ochroną miejsca historyczne związane z wydarzeniami, które się na nich rozegrały (m.in. Kołobrzeg na szlaku wyprawy Bolesława Krzywoustego w latach 1102 – 1121, wojny ze Szwecją w wiekach XVII i XVIII, wojny napoleońskiej, walk w czasie II wojny światowej) oraz znanymi osobami m.in. Joachima Nettelbecka (Kołobrzeg).

Na podstawie powyższej analizy stanu dziedzictwa kulturowego w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami ustalono następujące 3 cele perspektywiczne:

I. UTRZYMANIE ZABYTEKÓW BUDUJĄCYCH KRAJOBRAZ KULTUROWY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO.

Wśród celów operacyjnych wskazano:

1. **integrację ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody** poprzez m.in. opracowanie programu ochrony krajobrazu województwa zachodniopomorskiego i wojewódzkiego programu ochrony zabytkowej zieleni, budowę systemu ochrony krajobrazu kulturowego w formie parków kulturowych i obszarów kulturowo-krajobrazowych,
2. **poprawę materialnego stanu dziedzictwa kulturowego** poprzez m.in. opracowanie wojewódzkich programów ochrony: średniowiecznych fortyfikacji miejskich i historycznych zespołów urbanistycznych, dziedzictwa technicznego (młynarstwo wodne i wiatrowe), drewnianego budownictwa ryglowego i powołanie skansenu lub parku etnograficznego,
3. **decentralizację zadań ochrony i opieki nad zabytkami** poprzez wspieranie działań na rzecz budowy powiatowych i gminnych służb ochrony zabytków.

II. FUNKCJONOWANIE ZABYTKÓW W PROCESIE AKTYWIZACJI EKONOMICZNEJ I SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA

Wśród celów operacyjnych wskazano:

1. **zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości** poprzez m.in. rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu, zagospodarowanie na cele turystyczne obiektów zabytkowych, budowę produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego,

III. KSZTAŁTOWANIE ŚWIADOMOŚCI REGIONALNEJ W OPARCIU O DZIEDZICTWO KULTUROWE I POTRZEBĘ JEGO ZACHOWANIA DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ

Wśród celów operacyjnych wskazano:

1. **edukację regionalną** obejmującą m.in. popularyzację wiedzy o historii i zabytkach województwa (w tym o dynastii Gryfitów), wspieranie tworzenia i działania lokalnych muzeów, promowanie tradycyjnych cech i form regionalnej architektury i budownictwa, dawnych rzemiosł, ginących zawodów, dziedzictwa niematerialnego regionu, popularyzację wiedzy o dobrach kultury współczesnej,
2. **promowanie walorów kulturowych regionu** poprzez m.in. popularyzację i upowszechnianie wiedzy nt. historii Pomorza Zachodniego i znaczenia dynastii Gryfitów oraz o zasobach dziedzictwa kulturowego i potrzebie jego ochrony.

4.3.4 Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015

Powyższy dokument został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Nr XLIV/515 z dnia 14.09.2010 r.

Turystyka jest ważną gałęzią gospodarki naszego województwa. Z analizy jego potencjału i trendów w turystyce wynika, że wśród obszarów produktowych o największych możliwościach rozwojowych znajduje się turystyka miejska i kulturowa. Za czynniki warunkujące osiągnięcie przewagi konkurencyjnej produktów turystyki miejskiej i kulturowej uznano m.in.:

- rozwój szlaków historycznych i tematycznych,
- rozwój imprez o charakterze wizerunkowym,
- rozwój i modernizacja muzeów zachodniopomorskich.

Jako konieczne do osiągnięcia celu wskazano m.in. inwestycje infrastrukturalne:

- rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych, w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku,
- renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach,
- renowacja zabytkowych parków i zieleni miejskiej.

4.4 POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH POWIATU KOŁOBRZEG

4.4.1 Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Kołobrzесьkiego na lata 2007-2013

Realizacja działań i kierunków ujętych w planie ma na celu wspieranie rozwoju powiatu, co w konsekwencji zaowocować ma zwiększeniem jego spójności gospodarczej, terytorialnej i społecznej oraz podniesieniem konkurencyjności i poziomu życia mieszkańców. Na podstawie przeprowadzonych analiz Plan Rozwoju przedstawił szereg zadań zmierzających do poprawienia sytuacji w powiecie.

W obszarze *KULTURY* priorytetem jest: „**Poprawa infrastruktury kulturalnej oraz ochrona dorobku kulturowego powiatu**”, zakładająca m.in.:

- modernizacja, remont budynków i zabytkowych wnętrz, szeroko pojęte zabezpieczenie zarówno eksponatów zabytkowych, jak i samych budynków, a także pozyskanie nowych powierzchni pod działalność kulturalną,
- wspieranie inicjatyw ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie powiatu,
- rozwój lokalnych imprez kulturalnych wpływających na wizerunek oraz istotnie podnoszących atrakcyjność miejscowości (wystawy sztuki, festiwale, koncerty, plenery).

W obszarze *TURYSTYKI* priorytetem jest: „**Rozwój funkcji turystyczno – uzdrowiskowej powiatu, rozbudowa, modernizacja oraz dostosowanie do standardów europejskich bazy turystycznej oraz obiektów zabytkowych i dziedzictwa kulturowego**” m.in. poprzez:

- budowę i rozwój konkurencyjnych produktów markowych w zakresie turystyki m. in. kulturowej, miejskiej oraz wiejskiej (głównie rozwój agroturystyki),
- stworzenie systemu promocji produktów markowych powiatu.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY

5.1.1 Strategia Rozwoju Miasta Kołobrzeg do 2020 r.

Powyższy dokument został przyjęty uchwałą Nr XXXVIII/505/13 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 10 października 2013 r.

Przy opracowaniu strategii wykorzystano analizę tzw. motorów rozwoju, która wykazała, że kultura i wizerunek Kołobrzegu w oczach mieszkańców jest jednym z najważniejszych motorów rozwoju. Uznano, że aby osiągnąć sukces należy bazować na m.in. rencie terenu i korzyści miejsca oraz zasobach kultury. Badania ankietowe przeprowadzone w celu wyznaczenia najistotniejszych kierunków rozwoju miasta potwierdzają, iż Kołobrzeg powinien zachować dotychczasowe funkcje (głównie turystyczno-uzdrowiskowe), rozwijając ich poziom oraz jakość. W zakresie dziedzictwa kulturowego wskazano konieczność budowy parków tematycznych i edukacyjnych oraz pielęgnowania tradycji morskich m.in. hanzeatyckich.

W dokumencie sformułowano wizję miasta w 2020 r.: *Nasz Kołobrzeg, piękny, urokliwy, dumny – dalej nie szukaj. Wszystko tu znajdziesz. A jeśli czegoś tu nie ma? To znaczy, że nie jest ważne dla zdrowia i szczęścia....*

Rozwinięciem powyższej wizji są trzy cele strategiczne, z których dwa związane są dziedzictwem kulturowym:

1. **Stworzenie oferty całorocznej w oparciu o zasoby uzdrowiskowe i turystyczne**, poprzez tworzenie warunków do **organizacji znaczących imprez** o wymiarze krajowym i międzynarodowym oraz przyciąganie żeglarzy bałtyckich.
2. **Dążenie do budowania wzajemnego zaufania, umacnianie kapitału społecznego** poprzez **wzmacnianie poczucia tożsamości mieszkańców** wykorzystując dziedzictwo historyczne.

5.1.2 Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Miasto Kołobrzeg na lata 2016-2022

Przyjęta uchwałą Nr XV/197/15 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 15 grudnia 2015 r.

Załącznik nr 2 do ww. uchwały zawiera wykaz przedsięwzięć Gminy Miasto Kołobrzeg zaplanowanych na latach 2016-2020. Część tych przedsięwzięć dotyczy bezpośrednio dziedzictwa kulturowego bądź wiąże się z jego turystycznym wykorzystaniem i odpowiednim wyeksponowaniem. Są to następujące inwestycje:

- Przebudowa ul. Towarowej i Zdrojowej zaplanowana na lata 2016– 2017 o wartości 6 150 000 zł,
- Przebudowa ul. Spacerowej zaplanowana na lata 2016 – 2018 o wartości 5 500 000 zł,
- Przebudowa ul. Gierczak zaplanowana na lata 2016-2019 o wartości 1 440 000 zł,
- Bulwar nad Parsętą zaplanowany na lata 2017-2020 o wartości 6 150 000 zł,
- Przebudowa i rozbudowa ścieżki rowerowej z Kołobrzegu do Podczela zaplanowana na lata 2016-2017 o wartości 2 685 000 zł,
- Budowa ścieżki rowerowej po byłym torowisku w rejonie ul. Bałtyckiej i Wiosennej zaplanowana na rok 2016 o wartości 400 000 zł,
- Konkurs na wykonanie dzieł sztuki w celu zwiększenia atrakcyjności przestrzeni publicznej zaplanowany na lata 2017-2020 o wartości 200 000 zł,
- Konkurs na zagospodarowanie terenów przy dworcu PKP zaplanowany na 2016 r. o wartości 90 000 zł,
- Utrzymanie rezultatu "Renowacji Ratusza - etap II, przebudowa pomieszczeń Ratusza, poprawa dostępności budynku Ratusza dla osób niepełnosprawnych - winda zaplanowana na lata 2016-2017 o wartości 8 000 zł,

- Wykonanie promenady na odcinku od kortów do Ekoparku zaplanowana na lata 2016-2020 o wartości 20 020 000 zł.

5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kołobrzeg

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzeg zostało przyjęte uchwałą Nr XXXIV/466/13 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 12 czerwca 2013 r. Dokument określa politykę przestrzenną i zasady rozwoju miasta, uwzględniając jego specyfikę i predyspozycje. Stanowi wytyczną do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Przeprowadzona w studium analiza uwarunkowań kulturowych wykazała, że krajobraz kulturowy miasta jest w dużym stopniu zdegradowany. Przyczyną tego staną są oczywiście zniszczenia jakie Kołobrzeg poniósł w czasie ostatniej wojny, ale również działania podejmowane w okresie powojennym.

Analizowano również funkcje rozwojowe miasta w tym turystykę. Jednym z jej typów jest turystyka miejska i kulturowa, która jest obecna i ukształtowana. Będą zachodziły w niej jedynie zmiany jakościowe. Kołobrzeg przyciąga amatorów tego typu turystyki głównie poprzez atrakcyjną starówkę ze zlokalizowanym w jej obrębie zabytkami. Wskazana jest estetyzacja strefy śródmieścia oraz zwiększenie ilości atrakcyjnych przestrzeni publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem deptaków oraz atrakcyjnie zagospodarowanych spacerowych bulwarów nadrzecznych, przeznaczonych np. na alejkę malarzy, czytelną bulwarową itp. Kołobrzeg ma spory potencjał do stworzenia tematycznych produktów turystycznych np. Twierdza Kołobrzeg, Osada Solna, Miasto Kultury.

Głównym celem rozwoju przestrzennego miasta Kołobrzeg jest zharmonizowanie funkcji ekologicznych z wymogami społecznymi i ekonomicznymi mieszkańców oraz wymogami turystycznymi i uzdrowiskowymi wobec jego przestrzeni.

Kierunki Studium mają przede wszystkim za zadanie zagwarantowanie ładu przestrzennego miasta poprzez właściwy jego rozwój dotyczący infrastruktury drogowej, obszarów inwestycyjnych oraz uzupełnienia historycznej tkanki śródmiejskiej. Wskazują ponadto na uporządkowanie struktury przestrzenno - funkcjonalnej miasta.

W zakresie kierunków ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego miasta uwzględnione są zabytkowe parki, dla których zaleca się m.in:

- rewaloryzacja zespołów zieleni parkowych,
- zachowanie granic założenia parkowego i sieci drożnej oraz jeżeli to możliwe uczytelnienie historycznego planu założenia;
- uatrakcyjnienie istniejących założeń parkowych poprzez odbudowę dawnych założeń lub zaprojektowanie nowych na bazie dawnych wraz z dopuszczeniem wprowadzenia nowych alejek, sadzawek, fontann, oczek wodnych lub innych obiektów małej architektury,
- możliwość odtworzenia na terenie parku dawnej zabudowy usługowej, tj. kawiarni, restauracji i innych dawniej istniejących obiektów za zgodą i wytycznymi odpowiednich służb ochrony zabytków i/lub wprowadzenia nowej zabudowy usługowej lub/ i gastronomicznej za zgodą Konserwatora Zabytków w ściśle wskazanych lokalizacjach w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W zakresie kierunków ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego **głównym celem ochrony jest zachowanie, podkreślenie ciągłości kulturowej organizmu miejskiego, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów krajobrazu kulturowego i jego struktury, zachowanie i kształtowanie wysokiej jakości środowiska antropogenicznego poprzez utrzymanie atrakcyjności i różnorodności przestrzeni miejskiej, wzbogacenie oferty turystycznej i zapewnienie jego trwałego użytkowania.**

Powyższy cel ochrony może być osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

1. Ochrona przestrzennych wartości krajobrazu kulturowego, w tym m.in.:

- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej i sieci dróg,
- utrzymanie historycznych układów przestrzennych, zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu - ze szczególnym naciskiem na zachowanie ciągłości historycznej zagospodarowania śródmieścia,
- rehabilitacja i rewaloryzacja przestrzeni w śródmieściu zdeformowanych i zdegradowanych w okresie powojennym,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych,
- przeciwdziałanie bezplanowej i chaotycznej parcelacji terenu oraz zaśmiecaniu krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, mało estetycznych obiektów technicznych, agresywnych form reklamy itp.);

2. Ochrona wartości obiektów kultury materialnej m.in.:

- ochrona przed dewastacją wartościowych stanowisk archeologicznych,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym: kościołów, szkół oraz innych obiektów usługowych, czy produkcyjnych, wpisanych i niewpisanych do rejestru zabytków - jedynie zewidencjonowanych,
- utrzymanie i eksponowanie: układów przestrzennych, pomników, układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy,
- utrzymanie i eksponowanie wartości zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, typu dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego,
- zapobieganie w powstawaniu ubytków w zabudowie historycznej i stwarzanie warunków do ich ponownej zabudowy,

3. Upowszechnienie wartości niematerialnych środowiska kulturowego miasta Kołobrzeg m.in.:

- utrzymanie historycznych obiektów topograficznych,
- popularyzacja historii miasta;
- wspomaganie edukacji historycznej poprzez przygotowanie stosownych materiałów pomocniczych.

W Studium zostały opisane jako zalecane szczegółowe zasady ochrony konserwatorskiej (co podlega ochronie oraz jakie są warunki ochrony) dla:

- obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- historycznych układów przestrzennych i wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej,
- stanowisk archeologicznych.

Ponadto ustalono, że należy wyeksponować i zwiększyć znaczenie dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu dla rozwoju miasta. Ochrona i rewaloryzacja zabytkowych elementów krajobrazu ma priorytetowe znaczenie dla utrzymania różnorodności przestrzeni miejskiej i utworzenia nowych produktów turystycznych np. Twierdza Kołobrzeg, Osada Solna, Miasto Hanzeatyckie.

Ważnym kierunkiem działań dla ochrony dóbr kultury jest promocja i informacja w zakresie popularyzacji historii miasta, ochrony i zachowania wartości kulturowych.

5.1.4 Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kołobrzeg.

Gmina Miasto Kołobrzeg nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całego miasta. Istnieją plany dla fragmentów miasta:

- „Podczele II” - przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Kołobrzegu Nr XXXII/304/96 z dnia 17 czerwca 1996 r.,
- „Uzdrowisko Wschód” – przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr XVIII/242/08 z dnia 18 lutego 2008 r.,
- „Trzebiatowska -5” – przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr XXV/346/08 z dnia 24 października 2008 r.,
- „Nr 8 - Uzdrowisko Zachód” – przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr VIII/105/11 z dnia 28 czerwca 2011 r.
- „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru Miasta Kołobrzeg obejmującego tereny pomiędzy ul. Bogusława X a ul. Kamienną” – przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr XLII/559/14 z dnia 30 stycznia 2014 r.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego opracowane są na podstawie Studium i uzgadniane z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie. We wszystkich ww. planach znajdują się zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego. M.in. wskazywane są strefy ochrony konserwatorskiej oraz obiekty objęte ochroną konserwatorską, dla których obowiązują zasady ochrony, polegające najczęściej na nakazie zachowania bryły, geometrii dachu, kompozycji, detalu architektonicznego itp.

5.1.5 Program Ochrony Środowiska dla Miasta Kołobrzeg na Lata 2011-2014 z Perspektywą na Lata 2015-2018.

Program został przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr XIII/176/11 z dnia 17 listopada 2011 r.

Celem nadrzędnym programu jest **„Trwały, niezagrażający środowisku naturalnemu rozwój społeczno-gospodarczy miasta”**.

Rozwijają go cele systemowe. W zakresie zasobów przyrody jest nim **„ochrona i rozwój obszarów chronionych; ochrona bioróżnorodności”**. Dla celu ustalono dwa kierunki związane z krajobrazem kulturowym:

1. **Doskonalenie systemu obszarów chronionych i ochrona obiektów cennych przyrodniczo** poprzez m.in.: bieżącą pielęgnację zabytkowych parków i zieleni wokół obiektów zabytkowych oraz rewitalizację kołobrzesckiej strefy uzdrowiskowej – Parku im. S. Żeromskiego i Parku im. Jedności Narodowej.
2. **Ochronę bioróżnorodności** poprzez m.in. budowę, przebudowę i utrzymanie zieleni miejskiej.

5.1.6 Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Powojkowych w Kołobrzegu na Lata 2010-2015

Program przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr L/675/10 z dnia 29.09.2010 r.

Dokument zwraca uwagę na duże zasoby i potencjał tzw. obszarów powojkowych występujących w Kołobrzegu. Wyodrębniono przestrzennie trzy takie obszary: tzw. Czerwone Koszary przy ul. Jedności Narodowej, tzw. Białe Koszary przy ul. Mazowieckiej oraz Podczele.

Za obszar priorytetowy, mający największe znaczenie dla rozwoju miasta, uznano **Czerwone Koszary** wzniesione w 1900 roku. Mieściły się w nich koszary piechoty niemieckiej. Pierwszą jednostką, która stacjonowała w koszarach na ul. Jedności Narodowej był 54 Infanterie Regiment (54 pułk piechoty). W 1945 roku znajdował się tutaj ważny punkt obrony Twierdzy Kołobrzeg. 14 marca 1945 roku 2. batalion 14. Pułku Piechoty 6. Dywizji Piechoty zdobył po ciężkiej walce koszary. Po II wojnie światowej budynki były użytkowane przez Ludowe Wojsko Polskie.

W kolejnych latach w koszarach stacjonowały różne jednostki polskiej armii, aż do roku 1998, kiedy rozformowano ostatnią stacjonującą tu jednostkę - 8 Brygadę Zmechanizowaną.

Dla powyższego obszaru opracowano tzw. Projekt zintegrowany, który stanowi grupę wzajemnie powiązanych i uzupełniających się podprojektów infrastrukturalnych i nieinfrastrukturalnych, mających na cele rewitalizację obszaru. M.in. w ramach projektu zaplanowano wykorzystanie wszystkich obiektów powojkowych np. na Centrum Usług Diagnostycznych oraz Centrum Szkoleniowo-Konferencyjno-Rehabilitacyjne.

5.1.7 Program Opieki nad Zabytkami zlokalizowanymi w Porcie Kołobrzeg

Program został przyjęty Zarządzeniem Nr 12/2015 Prezesa Zarządu Spółki „Zarząd Portu Morskiego Kołobrzeg” Sp. z o.o. z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie wprowadzenia Programu opieki nad zabytkami zlokalizowanymi w Porcie Kołobrzeg.

Na terenie Portu Morskiego Kołobrzeg znajdują się 4 obiekty wpisane do rejestru zabytków:

1. stanowisko archeologiczne wczesnośredniowiecznych warzelnii soli,
2. Reduta Solna – pozostałość umocnień Twierdzy Kołobrzeg,
3. Reduta Morast – pozostałość umocnień Twierdzy Kołobrzeg,
4. zespół elewatorów zbożowych wraz z wyposażeniem.

Podczas badań archeologicznych prowadzonych w 2014 r. w związku z budową basenu portowego, na terenie stanowiska archeologicznego nie potwierdzono występowania średniowiecznych warstw kulturowych. Pozostałe zabytki wymagają renowacji, jednak ze względu na koszty i utrudnione finansowanie takich prac wykonywane są wyłącznie drobne remonty. Spółka nie posiada środków własnych na przeprowadzenie renowacji.

Głównym celem programu ma być przywrócenie świetności zabytkom zlokalizowanym w Porcie Morskim Kołobrzeg oraz wykorzystanie ich do utworzenia atrakcji turystycznych.

Planowane są następujące zadania:

1. odrestaurowanie istniejących elementów historycznych tworzących Redutę Morast oraz jej adaptacja do współczesnych funkcji,
2. renowacja zabytkowych spichlerzy przy zachowaniu ich historycznego charakteru oraz funkcji,
3. uregulowanie stanu prawnego stanowiska archeologicznego tj. wyłączenie jego przebadanej części z rejestru zabytków

Powyższe zadania mają być sfinansowane ze środków funduszy europejskich lub Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

5.2 CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1 Rys Historyczny Dotyczący Rozwoju Przestrzennego Miasta Oraz Jego Zasobów.

Miasto Kołobrzeg jest jednym z najstarszych miast Pomorza Środkowego, obecnie zajmującym oba brzegi Parsęty. Dawny gród znajdował się około 3 km na południe, na prawym brzegu Parsęty, w miejscu dzisiejszego Budzistowa (pierwsza osada datowana na przełom VIII/IX w.), gdzie od VII-VIII w. istniał port. W dokumentach Kołobrzeg pojawił się w XI w., po założeniu tu przez Bolesława Chrobrego biskupstwa. Gród w latach 1102-1108 był celem wypraw wojennych Bolesława Krzywoustego, który przeprowadził w Kołobrzegu przy pomocy biskupa Ottona z Bambergu akcję chrystianizacyjną.

W dniu 23 maja 1255 r. w miejscu obecnego centrum Kołobrzegu lokowano miasto na prawie lubeckim. Prawdopodobnie w XIV w. granice miasta przesunięto w kierunku południowozachodnim, do samego koryta Parsęty. Od XIV w. Kołobrzeg był członkiem Hanzy. W tym okresie powstała obecna bazylika konkatedralna, a także miejskie obwarowania, z których do dnia dzisiejszego pozostały dwie baszty. Okres największej świetności miasta przypada na XV w i pierwszą połowę XVI w.

Powstanie w XVII w. po wojnie trzydziestoletniej w Kołobrzegu twierdzy spowodowało zamknięcie obszaru Starego Miasta fortyfikacjami nowożytnymi, które przez dwa stulecia stanowiły zaporę dla naturalnej ekspansji miasta. Budowę głównego pierścienia fortyfikacji zakończono na początku XVIII w., zamykając Stare Miasto w regularny wielobok bastionowy szkoły niderlandzkiej. Jedyny zachowany fragment głównych fortyfikacji nowożytnych znajduje się pomiędzy ul. Bogusława X, ul. Kamienną i rzeką Parsętą (teren Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego oraz Bastion Magdeburg). Na terenie miasta porozrzucane są inne fortyfikacje polowe np. Fort Ujście, na którym po wojnie w 1945 roku wzniesiono latarnię morską, czy Reduta Morast. W okresie funkcjonowania twierdzy powstał też obecny budynek Ratusza w stylu neogotyckim według projektu architekta Karola Fryderyka Schinkla, który bryłą miał nawiązywać do charakteru miasta twierdzy.

W XIX w. pod wpływem inicjatyw związanych z wykorzystaniem walorów leczniczo-wypoczynkowych zaczął zmieniać się charakter miasta. W tym czasie we wschodniej części miasta nad morzem założono pas lasu i zieleni, obecny park uzdrowiskowy. Zaczęły się pojawiać tężnie, pensjonaty, hotele, sanatoria, zakłady przyrodolecznicze itp. Nowe możliwości rozwoju Kołobrzeg uzyskał po zniesieniu statusu twierdzy w 1872 r. W początkach XX w. dawny układ fortyfikacji został zasymilowany przez organizm miejski. Przedmieścia zostały połączone nowo wytyczonymi ulicami z układem Starego Miasta. Miejsca przedpola fortyfikacji i starych cmentarzy zajęła zieleń parkowa. Wokół Starego Miasta budowano dwu- i trzykondygnacyjne kamienice, głównie eklektyczne, powstawały również monumentalne budynki użyteczności publicznej zachowane do dziś: poczta, sąd (obecna komenda policji), starostwo (obecnie Hotel Centrum). W rejonie ulicy Jedności Narodowej oraz ulicy Mazowieckiej powstały duże kompleksy koszarowe. Na terenie uzdrowiska powstały urządzenia uzdrowiskowe i kąpieliska.

Pierwsza wojna światowa spowodowała zahamowanie rozwoju miasta – zawieszono w tym czasie charakter uzdrowiskowy miasta, a na czas wojny Kołobrzeg stał się szpitalem wojskowym.

Okres międzywojenny był kolejnym okresem rozwoju miasta, jednak znacznie wolniejszym. W tym czasie powstała zabudowa przy wszystkich skrajnych ulicach lewobrzeżnej części miasta oraz zabudowa wzdłuż obecnej ul. Zygmuntowskiej, nowy kompleks koszar przy obecnej ulicy Koszalińskiej, lotnisko w Bagiczu i budynek liceum ogólnokształcącego przy ul. Śliwińskiego.

Miasto podczas II wojny światowej uznane za twierdzę było miejscem zaciętych walk, w wyniku których zniszczeniu w różnym stopniu uległo większość zabudowy. Kołobrzeg zdobyto 18 marca 1945 r. Tego samego dnia uroczyście odnowiono zaślubiny Polski z morzem, zapowiedź odzyskania przez Polskę Pomorza. Po ustaniu działań wojennych

w gruzach było około 75-90 % budynków. Spośród kościołów w najgorszym stanie po II wojnie światowej była katedra, w znacznym stopniu spalona. Kościoły Św. Jerzego, Św. Marcina i Św. Mikołaja były uszkodzone, rozebrano je w roku 1956. W najlepszym stanie II wojnę światową przetrwały obrzeża dawnego Kołobrzegu (dzielnice willowe), m.in. budynki przy ul. Jedności Narodowej.

W okresie powojennym miasto utrzymało status siedziby władz powiatowych, których celem zaraz po wojnie było odgruzowanie Kołobrzegu. Pozyskaną cegłę wywożono do centralnej Polski. W tym okresie rozbierano również budynki, które były nawet w niewielkim stopniu zniszczone.

Na podstawie Uchwały Nr 450/57 Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1957 r. o odbudowie Miasta Kołobrzegu, przystąpiono do przywrócenia miastu głównej funkcji uzdrowiska i ośrodka turystyczno – wypoczynkowego. Pozostałymi były funkcja bazy rybołówstwa morskiego i przetwórstwa rybnego, małego portu, usług i przemysłu niekolidującego z funkcją uzdrowiskowo – wczasową. W tym okresie nowo powstająca zabudowa była projektowana i budowana w zupełnym oderwaniu od starej przedwojennej zabudowy.

W latach 70-tych XX w. ogłoszono ogólnopolski konkurs na zabudowę śródmieścia Kołobrzegu, który wygrała praca zakładająca realizację 11-pietrowych bloków wokół Starego Miasta oraz niskich obiektów usługowych w bezpośrednim sąsiedztwie Ratusza i Katedry. Projekt ten w żaden sposób nie respektował historycznych układów dawnego Starego Miasta. Do końca lat 70-tych zrealizowano budynki mieszkalne wielorodzinne, natomiast tereny przeznaczone pod usługi pozostały niezabudowane. Wprowadzona zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna przesłoniła sylwetę Kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, który w tym okresie nie posiadał odbudowanych hełmów wieżowych i stracił znaczenie dominanty. Podobne budynki wybudowano wówczas również w obrębie ul. Złotej i na Wyspie Solnej, co doprowadziło do zupełnej dezintegracji przestrzeni miejskiej.

Na terenie Starego Miasta w połowie lat 80-tych podjęto próbę realizacji zabudowy mieszkalno-usługowej nawiązującej formą do zabudowy średniowiecznej. Spotkało się to z ogólną aprobatą społeczną i do połowy lat 90-tych zrealizowano zespół kamienic wypełniających przestrzeń między 11-pietrowymi blokami, a budynkami Katedry i Ratusza. W strefie uzdrowiskowej rozpoczęto budowę nowoczesnych, dominujących nad otoczeniem hoteli oraz domów w niczym nieprzypominających historycznej zabudowy kurortu, która negatywnie wpłynęła na indywidualność krajobrazu dzielnicy. W tym okresie degradacji zaczęła ulegać również zieleń parku zdrojowego. Na przedmieściu wschodnim w latach 80-tych powstało nowe Osiedle Ogrody, stanowiący ostatni etap budownictwa wielkopłytkowego.

W 1995 r. miasto wzbogaciło się o nową dzielnicę mieszkaniową Podczele, utworzoną z terenów i obiektów po byłej lotniczej bazie wojsk radzieckich oraz terenu byłego lotniska w Bagiczu.

5.2.2 Elementy Krajobrazu Kulturowego Miasta Kołobrzeg

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Krajobraz kulturowy Kołobrzegu wynika z jego bogatej historii, a dokładniej kolejnych okresów jego rozwoju. Ponadto jest ściśle związany z uwarunkowaniami środowiskowymi tj. nadmorskim położeniem w dolinie rzeki Parsęty, typem gruntu oraz zasobami naturalnymi: borowiną i źródłami solanki. Najbardziej charakterystyczny dla Kołobrzegu krajobraz kulturowy zachowany do dziś ukształtował się w okresie Średniowiecza, Twierdzy Kołobrzeg oraz rozwoju Uzdrowiska.

Z czasów Średniowiecza, jego rozkwitu i przynależności Kołobrzegu do Hanzy pochodzi układ urbanistyczny Starego Miasta. Na terenie tym skumulowana jest największa ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków, w tym zabytki pochodzące z tego okresu: gotycka Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia NMP, gotyckie piwnice Ratusza, pozostałości murów obronnych w postaci Baszty Lontowej i ruin Baszty Więziennej oraz Kamienica Kupiecka. Istotnym elementem krajobrazu pochodzącym ze Średniowiecza są również stanowiska archeologiczne wczesnośredniowiecznych warzelnii soli, znajdujące się w północnej części

Wyspy Solnej między Parsętą, a Kanałem Drzewnym, po obu stronach toru kolejowego biegnącego z Kołobrzegu do Trzebiatowa. Jedynym zewnętrznym ich świadectwem jest obecnie ujęcie solanki nad rzeką Parsętą.

W krajobrazie miasta dużą rolę odgrywają zachowane nowożytnie fortyfikacje i inne obiekty powstałe w czasie funkcjonowania Twierdzy Kołobrzeg, która przez ponad 200 lat decydowała o jego układzie przestrzennym i kształtowaniu krajobrazu. Miasto zostało przystosowane do funkcji militarnej, otoczone pierścieniem wałów ziemnych i fos o kształcie regularnego wieloboku typu bastionowego szkoły niderlandzkiej. Jedynym miejscem, gdzie zachował się fragment głównych fortyfikacji nowożytnych jest wpisany do rejestru zabytków Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego wraz z sąsiadującym z nim Bastionem Magdeburg. Można tam zobaczyć fragment fosy, wału ziemnego, lunety Lauenburg i bastionów Magdeburg i Pommern. Inne wpisane w krajobraz kulturowy fortyfikacje polowe to Fort Ujście, na którym stoi latarnia morska, Reduta Morast, Reduta Solna, pozostałości Kamiennego Szańca i Fortu Wilczego, (w którym znajduje się obecnie amfiteatr). Bardzo interesującym obiektem obronnym było Batardeau zlokalizowane w miejscu mostu łączącego ul. Budowlaną z ul. Młyńską, które łączyło funkcję mostu, galerii strzelniczej oraz stawideł. Do dziś zachowały się wyłącznie przyczółki w rzece. W okolicy Parsęty znajduje się również jedyna zachowana brama do twierdzy – Brama Radzikowska, przy której zlokalizowane są obiekty garnizonowe: areszt i kuźnia. Mocno wpływającymi na krajobraz kulturowy obiektami powstałymi w czasie funkcjonowania twierdzy są zaprojektowany przez Karola Fryderyka Schinkla w stylu obronnym Ratusz oraz budynek tzw. Akademii Rycerskiej. Inne obiekty pochodzące z tego okresu znajdujące się na Starym Mieście to dawny kościół garnizonowy (obecnie kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP) oraz Pałac Braunschweigów (obecnie siedziba Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu).

Najbardziej charakterystycznymi elementami krajobrazu kulturowego zachowanymi do dziś, które ukształtowały się w okresie rozwoju Uzdrowiska są parki i tereny zielone. Wśród nich znajdują się parki wpisane do rejestru zabytków: Park im. Stefana Żeromskiego z wytyczoną wówczas Aleją Nadmorską (dawniej Wydmową) i Park im. Aleksandra Fredry. Uzdrowisko Kołobrzeg rozwijało się wzdłuż obecnej ul. Rodziewiczówny, ale głównym deptakiem była wówczas ul. Spacerowa (dawniej Promenada). Przy niej również rozwijały się tereny zielone: Plac Koncertów Porannych z bindażem oraz Park Teatralny, które również zostały wpisane do rejestru zabytków. Dawne przedpola fortyfikacji zostały zagospodarowane na skwery i zieleńce. To wówczas powstały Plac 18 Marca (dawniej Plac Cesarki), Plac im. płk. Anatola Przybylskiego (dawniej Plac Słowiański) i skwer przy ul. Zwycięzców i Pomorskiej (dawny Plac Zwycięstwa). Charakterystyczna zabudowa uzdrowska dawnych pensjonatów zachowała się w niewielkim stopniu przy ul. Rafińskiego i ul. Borzymowskiego. Ponadto do dziś istnieje fragment jednego z dawnych kąpielisk tzw. Morskie Oko.

5.2.2.1 Średniowieczny układ urbanistyczny.

Układ obejmuje teren mieszczący się w obrębie dawnych murów obronnych. Zawarty jest między obecnymi ulicami: Wąską, Dubois, Budowlaną i Rzeczną. Jest to obszar objęty ścisłą ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków.

5.2.2.2 Architektura sakralna

Większość zabytkowych obiektów sakralnych została zniszczona podczas II wojny światowej. Po wojnie polityka państwa w stosunku do kościoła nie sprzyjała ich odbudowie. Ostatecznie w 1956 r. władze komunistyczne nakazały rozebrać pozostałości trzech kościołów: Św. Mikołaja przy obecnej ul. Portowej, Św. Marcina przy ul. Zwycięzców oraz Św. Jerzego na Przedmieściu Lęborskim. Najstarszy kołobrzeski zabytek sakralny Bazylikę Mniejszą zaczęto odbudowywać dopiero w latach 50-tych XX w. Jest to również najcenniejszy przykład architektury sakralnej w naszym mieście.

- **Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, Bazylika Mniejsza, Konkatedra** – ul. Mariacka 5, pochodzący z końca XIII w. gotycki kościół halowy, pięcionawowy,

- **Kościół rektorski pw. Niepokalanego Poczęcia NMP** – ul. Katedralna 35, dawny kościół garnizonowy, zwany też klasztornym, obecna neogotycka bryła pochodzi z I połowy XIX w.,
- **Kościół pw. Podwyższenia Świętego Krzyża** – ul. Jedności Narodowej 68, wybudowany na początku XX w. modernizm,
- **Dom Parafialny pw. Św. Marcina i Dom Księży Emerytów** – ul. Katedralna 37-39 i ul. Rzeczna 7-9, część dawnego zespołu budynków klasztornych wybudowanych na końcu XIX w. w stylu neogotyckim,
- **Cerkiew Greckokatolicka pw. Opieki Matki Bożej** – ul. Szpitalna 1, dawna kaplica szpitalna, wybudowana na przełomie XIX i XX w.,
- **Kościół Chrystusowy** – ul. Jedności Narodowej 62, wybudowany na początku XX w. z elementami historyzmu.

5.2.2.3 Historyczna zabudowa mieszkalna.

Większość historycznej zabudowy mieszkalnej pochodzi z 2 poł. XIX i 1 poł. XX w., wyjątkiem są średniowieczna kamieniczka na ul. Gierczak oraz Pałac Braunschweigów pochodzący z końca XVIII w. w stylu empire. Są to przeważnie czterokondygnacyjne kamienice wybudowane w stylach: neoklasycyzm, historyzm, eklektyzm, secesja i modernizm. Najcenniejsze z nich znajdują się przy ulicach: Granicznej, Armii Krajowej, I Armii Wojska Polskiego, Walki Młodych, Zygmuntońskiej, Pomorskiej, Unii Lubelskiej i Waryńskiego. Na uwagę zasługują również zespoły zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej pochodzące z lat 20-tych i 30-tych XX w. zlokalizowane w dzielnicy zachodniej (ul. Wiosenna, Jedności Narodowej, Wylotowa, Jana III Sobieskiego) oraz przy ul. 1 Maja (**zabytkowe obiekty mieszkalne wyszczególniono w Załączniku nr 1 do niniejszego programu**).

W ostatnim czasie zarządcy budynków coraz częściej przystępują do renowacji obiektów, zwłaszcza w zakresie elewacji frontowych. Można wskazać nawet przykład odrestaurowanego kwartału (zabudowa pomiędzy ulicami Pomorską i Kniewskiego).

5.2.2.4 Najważniejsze budynki użyteczności publicznej

Zabytkowe budynki użyteczności publicznej pochodzą głównie z przełomu XIX i XX w. Wyjątkiem jest najcenniejszy z nich budynek Ratusza, który wybudowano w 1832 r. w miejscu gotyckiego, średniowiecznego ratusza zniszczonego podczas walk w 1807 r., z wykorzystaniem jego pozostałości. Zwraca on uwagę swoją charakterystyczną neogotycką bryłą, która przypomina średniowieczny zamek. Jest to prawdopodobnie jedyny taki ratusz w Polsce. Projektantem budynku był wybitny pruski architekt okresu klasycyzmu - Karl Fridrich Schinkel, który uważany jest za protagonistę nurtu określanego terminem Greek Revival oraz za pioniera naukowego podejścia do zagadnień konserwacji zabytków. Po likwidacji twierdzy nastąpił rozwój Kołobrzegu i jego funkcji miastotwórczych. Tereny po dawnych fortyfikacjach zostały zagospodarowane. Pozwoliło to na scalenie Starego Miasta z pozostałymi częściami Kołobrzegu. To właśnie na tym terenie powstało najwięcej monumentalnych obiektów publicznych: poczta, sąd, budynek Starostwa, bank. Mocno wpisują się w obecny krajobraz miasta zwłaszcza dwa pierwsze z nich, wybudowane z czerwonej cegły: neogotycka poczta i neobarokowy sąd (obecnie policja). Przełom XIX i XX w. to również okres, w którym wybudowano wiele szkół. Na szczególną uwagę zasługuje budynek Gimnazjum (obecnie Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika) wybudowany w 1932 r. Jest on cennym przykładem tzw. szkoły Bauhausu (nurtu niemieckiego modernizmu).

- **Ratusz** – ul. Armii Krajowej 12, wybudowany w 1832 r., neogotyck,
- **Poczta** – ul. Armii Krajowej 1, wybudowany w 1870 r., neogotyck,
- **Łaźnia Miejska**, obecnie Państwowa Szkoła Muzyczna I st. – ul. Frankowskiego 1, wybudowana na początku XX w.,

- **Biblioteka** – ul. Frankowskiego 3, wybudowana w 1926 r., neobarok,
- **Starostwo**, obecnie Hotel Centrum – ul. Katedralna 12, wybudowany na końcu XIX w., modernizm,
- **Sąd**, obecnie Komenda Policji – ul. Kilińskiego 1, wybudowany w połowie XIX w., neobarok,
- **Szkoła średnia dla dziewcząt**, obecnie Zespół Szkół Mechanicznych – ul. Piastowska 5, wybudowany w 1869 r., historyzm,
- **Szkoła Podstawowa**, obecnie Gimnazjum nr 1 – ul. Portowa 37, wybudowana w 1912 r., monumentalizm,
- **Gimnazjum**, obecnie Urząd Miasta Kołobrzeg – ul. Ratuszowa 13, wybudowany w 1860 r., neogotyck,
- **Szpital**, obecnie budynek mieszkalny – ul. Szpitalna 2, wybudowany w 1899 r., neorenesans,
- **Liceum i Seminarium Nauczycielskie Żeńskie**, obecnie Szkoła Podstawowa nr 3 i Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich, ul. E. Łopuskiego 13-15, wybudowane w 1914 r, monumentalizm,
- **Gimnazjum**, obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Kopernika – ul. Łopuskiego 42-44, wybudowany w 1932 r., funkcjonalizm, Bauhaus,
- **Dworzec Kolejowy** – ul. Kolejowa 3, wybudowany w 1904 r., modernizm,
- **Bank Państwowy (Reichsbank)**, obecnie bank PKO SA – ul. Łopuskiego 6, wybudowany w 1912 r., modernizm.

5.2.2.5 Obiekty obronne, wojskowe i koszary.

Kołobrzeg ma bogatą historię militarną. Praktycznie przez cały czas począwszy od średniowiecza pełnił funkcje wojskowe. Najpierw jako gród warowny, później twierdza, skończywszy jako miejsce stacjonowania garnizonów i jednostek wojskowych. Ślady tej bogatej przeszłości są istotnym elementem krajobrazu kulturowego miasta. Najwięcej obiektów pochodzi z XX w., są to głównie budynki dawnych koszar. W krajobrazie miasta wyróżniają się pozostałości fortyfikacji nowożytnych, w większości zlokalizowane w pasie nadmorskim i zaadaptowane na cele turystyczne. Najmniej obiektów pochodzi z okresu średniowiecza. Duży przekrój obiektów militarnych z różnych epok może stanowić potencjał edukacyjny i turystyczny miasta. Należy objąć ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru jak największą ilość obiektów, w tym szczególnie cenne: Szaniec Kleista, Brama Radzikowska, Bastion Magdeburg, budynki lazaretu wojskowego przy ul. Łopuskiego czy obiekty 19 BAS.

Średniowiecze

- **Baszta Lontowa** – ul. Dubois 20, pochodzi z XV w., gotyk,
- **Baszta Więzienna**, ruina – ul. Wąska, pochodzi z XV w., gotyk.

Twierdza Kołobrzeg

Dzieła obronne:

- **Fort Ujście**, obecnie z Latarnią Morską – ul. Morska 10, wybudowany w 1774 r.,
- **Reduta Morast** – ul. Warzelnicza, wybudowana w 1774 r.,
- **Reduta Solna** – ul. Bałtycka, wybudowana w 1836 r.,
- **Pozostałość głównych fortyfikacji**, obejmującą fragment fosy, wału ziemnego, lunety Lauenburg i bastionów Magdeburg i Pommern - Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, pochodzące z początku XVIII w.,
- **Pozostałość tzw. Kamiennego Szańca** – ul. Sikorskiego, wybudowany w latach 1832-1836,
- **Fort Wilczy (wnętrze przebudowane)** – ul. Fredry, wybudowany w latach 1806-1807,
- **Szaniec Kleista** – zachowany kamienny szaniec od strony morza, część fosy na terenie zamkniętym Marynarki Wojennej, wybudowany w latach 1832-1836,

Inne:

- **Akademia Rycerska** – ul. Wąska 1, wybudowany w XVIII w., renesans,
- **Areszt garnizonowy** – ul. Szpitalna 4, wybudowany na końcu XIX w.,
- **Brama Radzikowska** – ul. Szpitalna 3, wybudowana ok. 1708 r., klasycyzm,
- **Kuźnia** – ul. Szpitalna 8, wybudowana na końcu XIX w.

XX wiek

Koszary:

- **Zespół budynków pokoszarowych piechoty**, większość została zagospodarowana na funkcje mieszkalne – przy ul. Jedności Narodowej, wybudowane na końcu XIX w., głównie eklektyzm i modernizm, kościół garnizonowy pw. Św. Macieja Apostoła – neogotyck,
- **Zespół budynków pokoszarowych artylerii**, większość została zagospodarowana na funkcje mieszkalne – przy ul. Mazowieckiej, wybudowane na początku XX w., eklektyzm,
- **Zespół budynków pokoszarowych lotnictwa, m.in. Luftwaffe a potem Armii Radzieckiej w Podczelu**, zagospodarowany w większości na funkcje mieszkalne, wybudowane w 1935 r., modernizm,
- **Zespół budynków pokoszarowych oddziału przeciwpancernego, tzw. Koszary Waldenfelsa**, przy ul. Koszalińskiej, wybudowane w 1935 r.

Obiekty obronne:

- **Bateria Nettelbeck**, bateria zaporowa do obrony przed nalotem powietrznym i lekkimi jednostkami pływającymi, do dziś zachowało się część schronów i stanowisk ogniowych, wybudowana w latach 30-tych XX w., teren zamknięty Marynarki Wojennej w pobliżu Portu Wojennego,
- **19 Bateria Artylerii Stałej**, stanowiska ogniowe, punkty kierowanie ogniem, artyleryjska stacja radiolokacyjna, wybudowana w latach 1950-1958, zamknięty teren Marynarki Wojennej, przykład schyłkowego etapu rozwoju stałej artylerii nadbrzeżnej i ich fortyfikacji jako dzieła polskiej myśli technicznej; kompleks posiada znaczne walory edukacyjne.

Inne:

- **Szpital Wojskowy** – ul. Jedności Narodowej, wybudowany w latach 30-tych XX w., modernizm,
- **Budynki lazaretu wojskowego**, obecnie klub „Piast”, inne np. budynek z zegarem niezagospodarowane, ul. Łopuskiego, wybudowane na przełomie XIX i XX w., eklektyzm,
- **Kasyno oficerskie**, obecnie restauracja „Fregata” – ul. Dworcowa 12, wybudowane w 1938 r., modernizm.

5.2.2.6 Zabytki techniki

Na terenie Kołobrzegu znajduje się niewiele zabytków techniki, jednakże wśród nich można wskazać obiekty o wysokiej wartości, np. budynek dawnej elektrowni miejskiej przy ul. Łopuskiego oraz pozostałość elektrowni wodnej przy moście na ul. Młyńskiej. Na szczególną uwagę zasługuje Wieża Ciśnień, która pełniła rolę zbiornika dystrybucyjnego wody, podawanej do sieci miejskiej grawitacyjnie. Stanowi ona jeden z najciekawszych przykładów wież typu kolumny dwumodułowej w Polsce. Bogaty detal architektoniczny nawiązuje do budownictwa obronnego. Wskazane byłoby objęcie jej ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Ważnym elementem krajobrazu kulturowego jest również port z infrastrukturą i zabytkowymi budynkami (port wojenny oraz latarnia morska, elewatory zbożowe). Ciekawostką jest fakt, że połączenie kolejowe dworca z portem powstało w 1865 r.

- **Elektrownia Miejska**, obecnie Marona – ul. Łopuskiego 26-28, wybudowana na początku XX w. eklektyzm,
- **Wieża Ciśnień** – ul. Budowlana 6, wybudowana w 1885 r. (wg Kroniki Kołobrzegu dr Hieronima Kroczyńskiego), neogotyck,
- **Zespół elewatorów zbożowych, elewator północny i południowy** – ul. Portowa 41, wybudowane w 1929 r.,
- **Hydrofornia**, obecnie ruina – ul. Rzeczna 20, wybudowana w 1910 r.
- **Spichlerze:**
  - Restauracja Domek Kata, ul. Ratuszowa 1, z XVII w., gotyk,
  - Ruina, ul. Rzeczna 21, koniec XIX w.,
  - Budynek w przebudowie, ul. Kolejowa 8, wybudowany w 1898 r.,
- **Mleczarnia**, obecnie budynek biurowy – ul. 6 Dywizji Piechoty 86 b, początek XX w.,
- **Budynek fabryki Wilhelma Anhalta kosmetyków i leków ziołowych Lücka**, obecnie Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi, ul. Kasprowicza 10, wybudowany w 1897 r. (wg Kroniki Kołobrzegu dr Hieronima Kroczyńskiego), modernizm,
- **Most drogowy na ul. Łopuskiego**, wybudowany w 1900 r., jedyny most drogowy na Parsęcie, który przetrwał II wojnę światową,
- **Most drogowy łączący ul. Basztową z ul. Młyńską** – wybudowany w 4 ćw. XIX w.,
- **Most kolejowy na rzece Parsęcie** – wybudowany w 1881 r.,
- **Basen rybacki (obecnie port wojenny)** – wybudowany w 1894 r.,
- **Latarnia Morska**, ul. Morska 10, wybudowana w 1945 r.

5.2.2.7 Parki i inne formy zaprojektowanej zieleni

Zieleń jest obecnie jednym z atutów naszego miasta, dlatego może dziwić, że jeszcze kilka wieków temu było ono jej pozbawione. Przyczynami tego stanu było niewątpliwie zużywanie drewna w procesie warzenia soli oraz status miasta twierdzy w okresie nowożytnym. Pierwszym, istniejącym do dziś, zaprojektowanym parkiem było tzw. Maikuhle (Lasek Załęże), na zachód od ujścia Parsęty. Sadzenie drzew rozpoczął w tym miejscu radny Lorentz Heitke w 1612 r. Lasek, który tam powstał pełnił funkcję pierwszego parku uzdrowiskowego, do którego przechodziło się specjalnym mostem łodziowym na Parsęcie. Jest to prawdopodobnie najstarszy park w Polsce (obecnie zaniedbany i niedostępny). Większość obecnych terenów zieleni powstała w XIX w. podczas schyłku i likwidacji Twierdzy Kołobrzeg. Wówczas rozpoczęto nasadzenia na wydmach po wschodniej stronie Parsęty, a część terenów po znielowanych fortyfikacjach przeznaczono na parki, skwery i ozdobne ogrody. Projektantem wielu z nich był Henryk Martens, który od 1887 r. pełnił funkcję dyrektora ogrodnictwa miejskiego.

- **Park im. Stefana Żeromskiego, uzdrowiskowy**, powstał z połączenia Parku Nadmorskiego oraz Parku przy Pomniku Zaślubin – założonych w 1853 r.,
- **Park im. Aleksandra Fredry**, pierwotnie nazywany Parkiem na Wilczym Wzgórzu ze znajdującym się w jego obszarze Fortem Wilczym – powstał na przełomie XIX i XX w.,
- **Park im. Jedności Narodowej**, urządzony w 1971 r. na terenie dawnego cmentarza z przełomu XIX i XX w.,
- **Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, z pozostałością fortyfikacji głównych** – urządzony ok. 1873 r. w okresie likwidacji pierścienia fortyfikacji wokół twierdzy,
- **Park Teatralny**, przy Regionalnym Centrum Kultury – założony ok 1868 r.,
- **Park im. 3 Dywizji Piechoty**, przy ul. Koszalińskiej - urządzony w 1971 r. na terenie dawnego cmentarza z II poł. XIX w.,
- **Plac płk Anatola Przybylskiego pierwotnie Plac Słowiański** powstał po niwelacji dzieł fortecznych twierdzy - urządzony na skwer ok. 1920 r.,
- **Plac 18 Marca, pierwotnie Plac Cesarski** – powstał po niwelacji fortyfikacji twierdzy ok. 1870 r.,

- **Skwer przy skrzyżowaniu ul. Pomorskiej i ul. Zwycięzców dawniej Plac Victorii** – założony po niwelacji dzieł fortecznych ok. 1870 r.,
- **Skwer przy Dworcu PKP** – założony ok. 1870 r.,
- **Park tzw. Załęże, dawniej Maikuhle** – znajdujący się na terenie zamkniętym Marynarki Wojennej, założony w 1612 r. (!), od XIX w. pierwszy park uzdrowiskowy,
- **Plac Koncertów Porannych** z zabytkowym bindażem grabowym – urządzony pod koniec XIX w.

5.2.2.8 Cmentarze

Zgodnie z wykazem otrzymanym od WUOZ w Szczecinie Delegatura w Koszalinie w wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszczonych jest 9 cmentarzy zlokalizowanych na terenie Kołobrzegu. Tylko dwa z nich są czynne. Większość została założona w XIX w. Były to cmentarze wyznania ewangelickiego bądź żydowskiego. Cmentarze zostały w dużym zakresie zniszczone i zdegradowane, brakuje nagrobków, zatarty jest układ cmentarza. Zachowany jest z reguły starodrzew. Często dawne cmentarze są częścią obecnych parków. W 2000 r. utworzono na terenie Parku im. Jedności Narodowej lapidarium upamiętniające dawne cmentarze niemieckie, a na terenie byłego cmentarza żydowskiego w Parku Teatralnym przy ul. Zdrojowej lapidarium poświęcone dawnym cmentarzom żydowskim. Należałoby oznakować teren zabytkowych cmentarzy i ich pozostałości.

Cmentarze czynne:

- **Cmentarz wojenny przy ul. 6 Dywizji Piechoty** (dawniej Popławskiego) -założony w 1946 r. w miejscu gotyckiego kościoła św. Jerzego,
- **Cmentarz komunalny przy ul. św. Wojciecha (dawniej Cmentarna)** – założony na początku XX w., zachowany drzewostan, kaplica, granice i układ alejowo-kwaterowy.

Cmentarze zlikwidowane:

- **Cmentarz żydowski przy ul. Zdrojowej w Parku Teatralnym** – założony w 1820 r., zachowany drzewostan i zarys granic, na części znajduje się obecnie lapidarium żydowskie – nagrobki Samuel B.R.L Gronau (zm. 26.01.1849 r.) i Elias Lazarus (zm. 21.06.1844 r.),
- **Cmentarz ewangelicki przy ul. Arciszewskiego** – założony w poł. XIX w., zachowany drzewostan parkowy, czytelne granice i układ alei cmentarnych, na jego terenie został utworzony Park im. Jedności Narodowej wpisany do rejestru zabytków, część dawnego cmentarza znajduje się również na terenie zamkniętym Marynarki Wojennej,
- **Cmentarz ewangelicki przy ul. Towarowej** – założony w poł. XIX w., zachowany zarys granicy i starodrzew, obecnie część graniczna cmentarza znajduje się w Parku im. Stefana Żeromskiego (dawniej Parku przy Pomniku Zaślubin) a główna część to skwer bez nazwy pomiędzy ul. Towarową i Obrońców Westerplatte oraz ul. Obrońców Westerplatte,
- **Cmentarz wojenny obrońców z 1807 r. przy ul. Mickiewicza (dawniej Militare Friedhof)** – założony na początku XIX w., zachował się zarys granic i drzewostan parkowy, obecnie cały znajduje się w Parku im. Stefana Żeromskiego,
- **Cmentarz żydowski (dawniej Begrabnisplatz) przy ul. Koszalińskiej** – założony na początku XIX w., zachowane granice cmentarza oraz drzewostan, obecnie na jego terenie znajduje się stacja reduktorów gazowych,
- **Cmentarz ewangelicki przy ul. Koszalińskiej** – założony na początku XIX w., zachowana częściowo zieleń, czytelne granice cmentarza, na terenie cmentarza utworzono Park im. 3 Dywizji Piechoty – zniszczony,
- **Cmentarz przykościelny (Kolegiata) przy ul. Katedralnej** – założony w XV w., pozostały stare lipy, na części dawnego cmentarza wybudowano dom parafialny.

Pozostałe

- **Cmentarz francuski przy ul. Frankowskiego** – założony w 1871 r, był to cmentarz, na którym chowano jeńców francuskich przebywających w Kołobrzegu w czasie wojny francusko-pruskiej (1870 r.), aktualnie skwer przy bibliotece z pomnikiem upamiętniającym jeńców. Cmentarz nie jest ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

5.2.2.9 Miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości.

Kołobrzeg jest miastem o bardzo bogatej historii, w której podkreślić należy takie okresy świetności czy chwały jak: średniowieczny gród Pomorzan znany z warzelni soli, siedziba biskupstwa, bogate miasto handlowe - członek Hanzy, wojskowa, wielokrotnie oblegana twierdza oraz słynny kurort. Jest ona najistotniejszym elementem rozwoju tożsamości lokalnej i wartością, na której powinna bazować budowa produktów turystycznych. Należy ją podkreślać, popularyzować na większą niż obecnie skalę i mocniej promować. Skutecznym i popularnym narzędziem są wszelkiego rodzaju imprezy rekonstrukcyjne oraz „żywy kontakt z historią”: muzea, skanseny, parki tematyczne i inne miejsca, gdzie kontakt z przeszłością jest interaktywny (można dotknąć, przymierzyć, spróbować itp.).

W Kołobrzegu również odbywają się tego typu imprezy. Należy tu wymienić zwłaszcza organizowany przez społeczników w rocznicę lokacji miasta, festyn historyczny „Targ Solny”, na którym możemy poznać jak wyglądało życie w średniowiecznym grodzie. Jest to wspaniała możliwość kontaktu z historią i dobry pomysł na budowę produktu turystycznego. Jednakże obserwuje się spadek zainteresowania mieszkańców tą imprezą. Prawdopodobnie jest to spowodowane niewielkim jej rozwojem i słabym wyeksponowaniem historii Kołobrzegu. Taki festyn mógłby się odbyć w wielu miejscach regionu. Brakuje informacji (tła historycznego dla imprezy) i odniesienia do konkretnych wydarzeń z przeszłości miasta. Wskazane jest zaangażowanie w imprezę samorządu, muzeów, szkół i mieszkańców, w tym przedsiębiorców. Celowe byłoby rozszerzenie formuły pikniku o rekonstrukcje różnych wydarzeń z historii średniowiecznego Kołobrzegu np. najazd wojsk Krzywoustego czy utworzenie biskupstwa. Ważna jest również forma przestrzenna pikniku. Być może docelowo należałoby rozważyć utworzenie specjalnego miejsca np. parku tematycznego w formie skansenu.

Inne oblicze historii miasta pokazał „Bój o Kołobrzeg” zorganizowany przez Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu w okolicy latarni morskiej, w 65 rocznicę zaciętej bitwy o miasto ogłoszone twierdzą, a stoczonej przez Wojsko Polskie podczas II wojny światowej w marcu 1945 r. Spektakl pokazał walki o port oraz zaślubiny Polski z morzem. Uczestniczyły w nim grupy rekonstrukcyjne z Polski w odwzorowanych mundurach I Armii Wojska Polskiego i formacji niemieckich, używając historycznych pojazdów wojskowych. Ta część dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu jest szczególnie bliska Polakom, jako element narodowej martyrologii oraz symbol zaślubin Polski z morzem. Cyklicznie organizowany „Bój o Kołobrzeg” mógłby przyciągać turystów wzorem innych realizowanych w kraju rekonstrukcji legendarnych polskich bitew np. bitwa pod Grunwaldem. Kontynuacja imprezy wpłynie korzystnie na zwiększenie wiedzy o niezbyt odległej historii miasta oraz na wzrost tożsamości lokalnej.

Kołobrzeg posiada jeszcze jeden niewykorzystany turystycznie potencjał kulturowy. Jest nim historia Twierdzy Kołobrzeg i pozostałe po niej zabytki. Jednym z nich jest Park im. Aleksandra Fredry, gdzie toczyły się ciężkie walki podczas oblężenia twierdzy przez wojska Napoleona w 1807 r.

Znajdujący się na terenie parku Fort Wilczy (jego pozostałość) został wówczas dwukrotnie zdobyty przez żołnierzy polskich. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami w Kołobrzegu proponuje, by zwiększyć atrakcyjność zabytków Twierdzy Kołobrzeg poprzez stworzenie imprezy rekonstrukcyjnej bitwy o miasto w 1807 r.

Wśród miejsc, które upamiętniają wydarzenia historyczne należy wymienić:

- **Kamienica przy ul. Spacerowej 39** – w tym budynku podpisano w nocy z 9 na 10 maja 1945 r. kapitulację wyspy Bornholm.

5.2.2.10 Zabytki archeologiczne

Na terenie miasta znajduje się 46 stanowisk archeologicznych. W większości są to fragmenty zabudowy bądź punkty osadnictwa pochodzące z średniowiecza. Spośród nich dwa zostały wpisane do rejestru zabytków:

- **Stanowisko archeologiczne AZP 15-15/38** – słowiańska osada służebna i przystań rybacka, osada otwarta położona na lewym brzegu Parsęty w odległości 2,2 km na południe od centrum miasta na wysokości Budzistowa,
- **Stanowisko archeologiczne AZP 15-15/3** – osada warzelników soli, wczesnośredniowieczne warzelnie soli znajdujące się w płn. Części Wyspy Solnej między Parsętą a Kanałem Drzewnym po obu stronach toru kolejowego biegnącego do Trzebiatowa.

Pozostałe stanowiska archeologiczne ujęte są w wojewódzkiej ewidencji zabytków. **Szczegółowy wykaz stanowisk archeologicznych ujęto w Załączniku nr 1 do niniejszego programu.**

5.2.2.11 Zabytki ruchome

Zabytki w Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP:¹

- świecznik wiszący fundacji Schliffenów z 1523 r.,
- świecznik siedmioramienny z 1397 r.,
- świecznik „Korona Holkenów”, gotyk, 1420 r.,
- 2 żyrandole z XVIII w.,
- Żyrandol z 1903 r.,
- neogotycki świecznik stojący z 1903 r.,
- zespół gotyckich polichromii ściennych na ścianach i sklepieniach podwieżowych z ok. 1400 r.,
- barokowa polichromia ścienna w postaci kartusza z datą 1617 r.,
- polichromia ścienna „Barwny Filar”, gotyk, ok. 1400 r.,
- polichromia ścienna „Panny Mądre i Niemądre”, gotyk XV w.,
- rzeźba – Pieta, późny gotyk, 4 ćw. XV w., nieznaną rzeźbiarz pomorski,
- barokowa płaskorzeźba „Ostatnia Wieczerza” z k. XVII w.,
- gotycka predella tzw. Anielska z ok. 1500 r.,
- płaskorzeźba – Antaba, kopia średniowiecznej kołatki wykonana przez Franza Klassena około 1890 r.,
- ołtarz szafkowy, tryptyk „Ostatniej Wieczerzy” z 1504 r. w prezbiterium,
- tryptyk Św. Anny Samotrzeciej i św. Mikołaja z Bari sprzed 1500 r.,
- tryptyk „Pokłon Trzech Króli” z ok. 1500 r.,
- predella do tryptyku „pokłon Trzech Króli”
- predella do tryptyku św. Jakuba,
- fragment stalli kapituły z 1340 r. wykonane przez Hermana Waltera,
- stalle rajców sprzed 1400 r.,
- krucyfiks z 1330 r.,
- krucyfiks na belce tęczowej z XIV w.,
- krucyfiks z XVIII w., krucyfiks z XIX w., krucyfiks z XIX/XX w.,
- zegar szafkowy z XIX/XX w.,
- pięć krzesel z XIX w.,
- kinkiety z XIX/XX w.,
- świecznik do paschału z XIX/XX w.,
- trzy konfesjonały z XIX w.,
- chrzcielnica z 1355 r. odlana z brązu przez Jana Alarta,

¹ Spis wykonany na podstawie wykazu WUOZ w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie, uzupełniony przez TONZ w Kołobrzegu

- epitafium Pawła Kameke, barok, pocz. XVIII w.,
- epitafium Hermana Fretera obraz „Ukrzyżowanie”,
- płyta nagrobna Pawła Damnitz i Gertrudy Podewils, renesans, k. XVI w.,
- płyta nagrobna Gaspara Kameke, renesans 1605 r.,
- zespół 21 kamiennych płyt nagrobnych od XV do XVIII w.,
- barokowe zwieńczenie epitafium z k. XVII w.,
- obrazy gotyckie i barokowe:
  - „Pokłon Trzech Króli” z 1500 r.,
  - „Alegoria Cnót Kobiety” z 1494 r.,
  - „Rycerz na cmentarzu” z 1492 r.,
  - „Ukrzyżowanie” z 1 połowy XVI w.,
  - „Sen Jakuba” z XVI w.,
  - „Ecce Homo” z 1640 r.,
  - „Uzdrowienie Naamana” z 1701 r.,
  - „Portret Duchownego” z XVIII w.,

Zabytki w Ratuszu:

- Sala koncertowa:
  - późnorenesansowa balustrada schodów (pocz. XVII w. z rzeźbami z okresu późnego renesansu i neobaroku,
  - strop sali koncertowej neorenesans XIX w.,
  - mównica neorenesans XIX w. z herbami i rzeźbami,
  - drzwi z XIX/XX w.,
  - boazeria – neobarok pocz. XX w.,
- Gabinet burmistrza:
  - kanapa rokoko z 1795 r.,
  - zegar szafkowy eklektyzm pocz. XX w.,
  - stół neobarok XIX w.,
  - fotele eklektyzm XIX w.,
  - ława neorenesans XIX/XX w.,
  - stół typu konsola barok XVIII w.,
  - kominek eklektyzm XIX w.,
  - serwantka pocz. XX w.,
  - supraporta olej na płótnie barok XVIII w.,
  - boazeria pocz. XX w.,
- Sala ślubów:
  - portal wejściowy neorokoko XIX w.,
  - portyk wejściowy neoklasycyzm XIX w.,
  - kominek neoklasycyzm XIX w.,
  - boazeria neobarok XIX w.,
  - drzwi boczne neoklasycyzm XIX/XX w.,
  - obramowanie drzwi neobarok XIX w.,
  - świeczniki korpusowe barok i neobarok XVIII i XIX w.,
- Zegar wieżowy z 1903 r. z dzwonami.

5.2.2.12 Zabytki w zbiorach muzealnych.

Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu

Muzeum w Kołobrzegu istnieje od 9 maja 1963 r. Pierwotnie powstało jako muzeum regionalne. Podstawą zbiorów stały się zabytki archeologiczne pochodzące z wykopalisk na terenie wczesnośredniowiecznego Kołobrzegu prowadzonych przez prof. Lecha Leciejewicza oraz kilkanaście zabytków pochodzących z przedwojennego muzeum wydobytych z gruzów przez zasłużonego działacza krajoznawstwa Jana Frankowskiego. Muzeum zlokalizowano w odbudowanej specjalnie w tym celu XV-wiecznej kamieniczce przy ul. ppor. Emilii Gierczak 5. Początkowo planowano nadać placówce charakter

historyczno-miejski, później historyczno-morski. Ostatecznie w 1966 r. zdecydowano się na profil historyczno-wojskowy. Obchody 1000-lecia Chrztu Polski stały się podstawą do przekazania na potrzeby muzeum wieży kolegiaty kołobrzeskiej, w której, 8 maja 1966 r., otwarto pierwszą wystawę historyczno-wojskową. Od tego momentu rozpoczęto systematyczne gromadzenie zbiorów z zakresu historii wojskowości. W 1970 r. muzeum otrzymało nazwę: Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, a w styczniu 1972 r. nadano mu statut i rangę specjalistycznego, autonomicznego muzeum.

Obecnie Muzeum Oręża Polskiego posiada 4 oddziały:

Oddział Historii Miasta

Znajdują się w nim ekspozycje stałe poświęcone historii miasta oraz unikatowej w skali kraju kolekcji miar i wag. Podstawą zbiorów są zabytki archeologiczne pochodzące z wykopalisk prowadzonych na terenie średniowiecznego Kołobrzegu. Szczególnie cenna jest unikatowa XIII wieczna figurka św. Jana Ewangelisty z drewna cisowego oraz kołobrzeska waga ratuszowa z 1680 r.

Oddział Kamienica Kupiecka

XV kamienica znajduje się na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego. Mieszczą się w niej wystawy czasowe. Planowana jest rewitalizacja kamienicy, po której w obiekcie będą prezentowane ekspozycje dotyczące historii kupiectwa w Kołobrzegu, Hanzy na Pomorzu oraz zbiory metrologiczne.

Oddział Dzieje Oręża Polskiego

Ekspozycja przedstawia bogatą kolekcję dokumentującą historię polskiej wojskowości od okresu średniowiecza do współczesności. Muzeum posiada najbogatszy w Polsce zbiór związany z uzbrojeniem, wyposażeniem i mundurami żołnierzy polskich z okresu I i II wojny światowej oraz unikatową kolekcję mundurów oddziałów paramilitarnych. Kolekcja broni strzeleckiej, orderów, odznaczeń i odznak pamiątkowych stanowi wstęp do bogatej prezentacji pojazdów wojskowych, samolotów, broni pancерnej i artylerii eksponowanej w sali techniki oraz na wystawie plenerowej.

Oddział Skansen Morski

Na ekspozycji prezentowane są zabytki związane z kulturą morską, w tym: okręty ORP Fala, ORP Władysławowo, pozostałości z ORP Burza.

Wykaz najcenniejszych zabytków w zbiorach Muzeum Oręża Polskiego stanowi załącznik nr 2 do niniejszego opracowania.

Patria Colbergiensis

W piwnicach Ratusza 27 września 2014 r. rozpoczęło działalność wystawienniczą prywatne muzeum, które ma spopularyzować historię miasta, obejmującą dzieje wielu narodów. Zbiory nowego muzeum stanowią wszelkiego rodzaju medale, dokumenty, mapy, archiwa. Ponadto prezentowana jest numizmatyka oraz dzieła sztuki, obrazy i rzeźby. Szczególnie cenne są artefakty z wojny trzydziestoletniej, wojny siedmioletniej i kampanii napoleońskiej. W Muzeum znajduje się również wystawa poświęcona kołobrzeskich pionierom z lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX w.

5.2.2.13 Dziedzictwo niematerialne.

Dziedzictwo niematerialne dotychczas nie było traktowane z należytą uwagą, a jest istotnym elementem dziedzictwa kulturowego, który ma największy wpływ na poczucie własnej tożsamości, zarówno lokalnej jak i grup narodowych bądź kulturowych.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zwraca uwagę wyłącznie na toponimy. Zgodnie z art. 6 ust. 2 ww. ustawy ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. Historyczne nazewnictwo na obszarze Starego Miasta, którego ciągłość sięgała czasów średniowiecza, w dużej mierze zostało zatarte po przejściu Kołobrzegu przez administrację polską w 1945 r. Zniknęła wówczas m.in. ul. Słowiańska obecnie Ratuszowa, której etymologia świadczyła o tym, że w lokacyjnym Kołobrzegu mieszkali również Polacy. Zmieniona została również nazwa ciek wodnego z Kanału Młyńskiego na Stramniczkę. Do dnia dzisiejszego z nazw funkcjonujących na obszarze Starego Miasta na początku XX w. zachowały się ulica Mariacka, Katedralna oraz Budowlana. Utrzymano również kilka nazw ulic z początku XX w. spoza tego obszaru: Jerzego, Trzebiatowska, Koszalińska, Artyleryjska, Kamienna i Zwycięzców.

Przytoczona wcześniej Konwencja UNESCO w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego opisuje to dziedzictwo jako „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy i jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.

W świetle powyższej definicji, dziedzictwem niematerialnym jest niewątpliwie warzelnictwo, które funkcjonowało na terenie miasta w jego obecnych granicach już w VII w. n.e. To właśnie produkcja soli i handel nią były głównym źródłem bogactwa i podstawą rozwoju Kołobrzegu. Chlubna tysiącletnia karta historii kołobrzeskiego solewiarstwa została zamknięta w 1860 r., kiedy to saliny kołobrzeskie zgodnie z decyzją rządu pruskiego oficjalnie zakończyły działalność. Przejawem tego dziedzictwa są toponimy, określające miejsce lokalizacji dawnych warzeln: Wyspa Solna, ulica Solna, ulica Warzelnicza, Panewniki (dzielnica miasta). Świadczy o nim również herb Kołobrzegu, na którym znajduje się m.in. panew do odparowywania soli i haki panwiowe. Od dziesięciu lat organizowany jest festyn historyczny pod nazwą „Targ Solny”, na którym pokazywane jest m.in. średniowieczne rzemiosło, w tym również warzelnictwo.

Bardzo ważnym elementem dziedzictwa niematerialnego miasta jest herb Kołobrzegu. Łączy on w sobie dwa herby, które posiadał on w swej historii. Pierwszym herbem (godłem) miasta od 1255 r. były dwa skrzyżowane pastorały ponad falami morza, nad którymi wznosiła się infuła biskupia. Symbole te nawiązują do biskupstwa utworzonego w Kołobrzegu w 1000 r. Drugim herbem wprowadzonym w 1653 r. była tarcza podzielona na trzy pola. Górne podzielone pole zawierało panew i dwa skrzyżowane haki na czerwonym tle, o których wspomniano powyżej. Środkowe: trzy baszty w obrębie blankowanych murów z otwartymi bramami w białym polu, przedstawiały miasto jako twierdzę i port. Dolne: dwa płynące łabędzie to symbol kołobrzeskich żeglarzy i kupców, sięgający czasów średniowiecza, kiedy miasto czerpało duże korzyści i bogaciło się za sprawą swojego portu i handlu morskiego.

Należy podkreślić również tradycje wojskowe miasta. Już w średniowieczu Kołobrzeg był grodem obronnym. Od XVII w. przez ponad 200 lat istnienia Twierdzy Kołobrzeg funkcja militarna odgrywała dominującą rolę i determinowała losy miasta. Twierdza Kołobrzeg kilkakrotnie była miejscem zmagania wojennych, jednakże do legendy przeszło oblężenie miasta przez wojska napoleońskie w 1807 r. Miasto nie zostało wówczas zdobyte i choć jego obrona była drobnym epizodem w tej wojnie, dla Prus stała się symbolem dobrze spełnionego obowiązku wobec ojczyzny i patriotyzmu. Legendę ową wykorzystano propagandowo podczas II wojny światowej, realizując monumentalną epopeję filmową „Kolberg”, przez którą Kołobrzeg stał się dla faszystowskich Niemiec symbolem totalnej, zwycięskiej wojny. Podkreślając znaczenie tego symbolu w 1944 r. Kołobrzeg ponownie ogłoszono twierdzą. Po przejściu miasta przez Polskę w Kołobrzegu w dalszym ciągu stacjonowało kilka jednostek wojskowych, w tym do 1992 r. wojsko radzieckie. Militarny

wizerunek miasta przez wiele lat wzmocniał organizowany w Kołobrzegu Festiwal Piosenki Żołnierskiej. Tradycje wojskowe kultywowane są do dziś zwłaszcza poprzez działania podejmowane przez Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, inne organizacje oraz pasjonatów. M.in. organizowane są pikniki historyczne, imprezy rekonstrukcyjne, a także obchody rocznicowe.

5.3 ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Prawne formy ochrony zabytków zostały ściśle zdefiniowane w przytoczonym powyżej art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W Kołobrzegu mamy do czynienia z dwiema spośród czterech wymienionych tam form: wpis do rejestru zabytków oraz ochrona realizowana poprzez zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego bądź decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzjach o warunkach zabudowy.

5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

5.3.1.1 Zabytki nieruchome

Na terenie miasta zlokalizowanych jest 27 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Możemy je posegregować według typu na:

Układy urbanistyczne:

1. **Sródmiście Miasta Kołobrzeg** wpis do rejestru pod nr 10 z dnia 21 lipca 1953 r.
Średniowieczny układ urbanistyczny w obrębie dawnych murów obronnych, zawarty między obecnymi ulicami: Wąską, Dubois, Budowlaną oraz rzeką Parsętą. Na jego obszarze znajdują się cenne zabytki architektoniczne z różnych epok. Jednak większość znajdującej się tam zabudowy to pochodzące z lat 90-tych budynki stylizowane na kamieniczki. Ponadto na obszarze znajdują się obiekty dysharmonizujące, zwłaszcza 5-cio i 10-cio piętrowe bloki mieszkalne, budynek handlowy Hosso oraz pawilon wystawienniczy Muzeum Oręża Polskiego. Zabytkowy układ urbanistyczny nie jest eksponowany oraz promowany.
Niezbędne jest opracowanie projektu rewitalizacji oraz rewitalizacji dla tego obszaru miasta. Ponadto wskazane byłoby przeniesienie Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu i jego ekspozycji plenerowej poza obszar wpisany do rejestru. Należy rozważyć możliwość stworzenia na obszarze zajmowanym przez MOP przy ul. Gierczak parku archeologicznego na wzór Krakowa. W tym celu konieczne jest przeprowadzenie wyprzedzających badań archeologicznych oraz konkursu na zabudowę terenu z przeznaczeniem na funkcje publiczne.

Dzieła architektury i budownictwa:

1. **Kamieniczka kupiecka tzw. Dom Schliffenów** wpis do rejestru pod nr 19 z dnia 8 listopada 1954 r., ul. ppor. E. Gierczak 28
Pochodząca z XV w. gotycka kamienica jest, zgodnie z ww. wpisem, jedynym takim obiektem na terenie dawnego województwa koszalińskiego. Obecnie zagospodarowana jest na cele muzealne. Ogólnie stan zachowania jest dobry, jednak wymaga remontu i odtworzenia bądź wymiany niektórych elementów na historyczne.
Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu planuje rewitalizację obiektu i jego dostosowanie do funkcji Muzeum Handlu i Hanzy. Zakłada się dobudowę w istniejącej pierzei nowego obiektu w stylu kamienicy. Przebudowa ww. kamienicy jest również konieczna ze względu na dostosowanie obiektu do współczesnych wymogów, z uwzględnieniem likwidacji barier architektonicznych.
2. **Ratusz** wpisany do rejestru pod nr 373 z dnia 9 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 2 kwietnia 2012 r. pod nr A-1065, ul. Armii Krajowej 12.
Neogotycki budynek z 1832 r. zaprojektował słynny architekt Karl Fridrich Schinkel w okresie funkcjonowania Twierdzy Kołobrzeg, stąd jego obronny charakter. Budynek został postawiony w miejscu średniowiecznego, gotyckiego ratusza. Znajdują się pod nim gotyckie piwnice. Obiekt pełni obecnie w większości funkcje administracyjne. Ponadto znajdują się w nim Galeria Sztuki Współczesnej, prywatne Muzeum Patria Colbergensis oraz Punkt Informacji Turystycznej. Gmina Miasto Kołobrzeg, właściciel obiektu, sukcesywnie dokonuje renowacji obiektu, jednakże w większości dotyczy ona elementów zewnętrznych i fosy.

Wnętrze obiektu wymaga kapitalnego remontu i rewaloryzacji. Konieczna jest wymiana stolarki okiennej oraz renowacja drzwi zewnętrznych. Należy pełniej wykorzystać potencjał zabytku i jego udostępnienie dla zwiedzających, m.in. wydzielić fragment wnętrza na lokalizację ekspozycji o historii Ratusza oraz udostępnić pomieszczenia skarbcza. Ponadto należy powtórzyć zabiegi dezynfekcyjne i zabezpieczające elewacje w miejscach zaatakowanych przez glony.

- 3. Pałac Braunschweigów** wpisany do rejestru pod nr 375 z dnia 10 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 2 kwietnia 2012 r. pod nr A-1064, ul. Armii Krajowej 13.

Pałac w stylu empire wybudowany na początku XIX w. Obecnie pełni funkcje muzealne. Obiekt w stanie dobrym.

Wskazana iluminacja elewacji frontowej oraz podłączenie obiektu do systemu monitoringu.

- 4. Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, (Bazylika Mniejsza, Konkatedra)** wpisany do rejestru pod nr 98 z dnia 10 sierpnia 1956 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 30 marca 2012 r. pod nr A-1063, ul. Mariacka 5.

Kościół wybudowany na początku XIV w. jest jednym z najcenniejszych w województwie zachodniopomorskim zabytków gotyku ceglanego. W Bazylice znajduje się również największa ilość zabytków ruchomych. Obiekt wraz z wyposażeniem w latach 2009-2012 poddano renowacji w ramach projektu: Renowacja i konserwacja średniowiecznych Katedr Pomorza Zachodniego.

Należy powtórzyć zabiegi dezynfekcyjne i zabezpieczające lico cegły w miejscach zaatakowanych przez glony oraz kontynuować prace związane z powstaniem muzeum na emporze

- 5. Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP** wpisany do rejestru pod nr 1215 z dnia 27 stycznia 1998 r. jako część zespołu budynków dawnego ewangelickiego klasztoru diakonis, ul. Katedralna 35.

Neogotycki kościół, którego bryła pochodzi z 1832 r. Zanim włączono go do klasztoru diakonis, pełnił funkcje kościoła garnizonowego. Cały kompleks stanowi unikalny w skali regionu zespół urbanistyczno-architektoniczny. Obiekt w stanie dobrym.

- 6. Dom Parafii pw. św. Marcina i Dom Księży Emerytów** wpisany do rejestru pod nr 1215 z dnia 27 stycznia 1998 r. jako część zespołu budynków dawnego ewangelickiego klasztoru diakonis, ul. Katedralna 37-39 i ul. Rzeczna 7-9.

Budynek dawnego ewangelickiego klasztoru sióstr diakonis, wybudowanego w 1886 r., w stylu neogotyckim. Budynek dawnego klasztoru wraz z kościołem stanowi unikalny w skali regionu zespół urbanistyczno-architektoniczny.

Budynki dawnego klasztoru diakonis wraz z kościołem (wymienione w punktach 5, 6) stanowią unikalny w skali regionu zespół urbanistyczno – architektoniczny. Wskazane jest przeprowadzenie prac konserwatorskich: dezynfekcja, uzupełnienia fug i cegieł, ewentualne przemurowania i przeszycie pękniętych nadproży okiennych. Należy opracować ekspertyzę techniczną stanu zachowania konstrukcji i elewacji całego zespołu.

- 7. Akademia Rycerska** wpisana do rejestru pod nr 374 z 9 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisana 2 kwietnia 2012 r. pod nr A-1066, ul. Wąska 1. Budynek powstał w XVIII, w stylu klasycystycznym. Obecnie pełni funkcje hali sportowej. W piwnicach znajduje się restauracja.

Należy w trybie pilnym udrożnić fosy i zabezpieczyć fundamenty oraz wykonać uzgodniony z WKZ program prac konserwatorskich.

Wskazane jest rozważenie przywrócenia historycznego kształtu dachu.

9. **Kamienica Secesyjna (elewacje)** wpisana do rejestru zabytków pod nr 1240 z dnia 22 września 1993 r., w związku z reformą administracyjną przepisana 13 kwietnia 2012 r. pod nr A-1075, ul. Graniczna 4.
Kamienica wybudowana w 1910 r. w stylu secesyjnym. W 1973 r. przebudowano wnętrze. Ochronie konserwatorskiej podlegają wyłącznie elewacje, które były remontowane w 2005 r.

Dzieła budownictwa obronnego:

1. **Baszta Lontowa, zwana Prochową** wpisana do rejestru zabytków pod nr 97 z dnia 10 sierpnia 1956 r., ul. Dubois 20.
Pochodząca z XV w. gotycka baszta, jest reliktem średniowiecznych murów obronnych Kołobrzegu. Obiekt bardzo cenny. Od wielu lat nie przeprowadzano w nim żadnych robót konserwatorskich.
Stan techniczny wymagający pilnych prac. Właściciel planuje zmianę sposobu użytkowania obiektu. Należy przeprowadzić ją zgodnie z wydanymi zaleceniami konserwatorskimi.
2. **Baszta Więzienna, ruina** wpisana do rejestru zabytków pod nr 97 z dnia 10 sierpnia 1956 r., ul. Wąska.
Ruina pochodzącej z XV w. gotyckiej baszty, która stanowiła fragment średniowiecznych murów obronnych miasta. Wewnątrz mieszczą się zachowane częściowo piwnice sklepione kolebkowe.
Obiekt w stanie katastrofy budowlanej, w trybie pilnym należy przeprowadzić prace zabezpieczające. Konieczne jest wykonanie badań geotechnicznych i opracowanie projektu budowlanego remontu wraz z programem prac konserwatorskich dla powierzchni ceglanych.
3. **Reduta Solna** wpisana do rejestru zabytków pod nr 376 z dnia 10 kwietnia 1964 r., ul. Bałtycka.
Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1832-1836, jako system obrony portu. Reduta ma kształt lunety z zamkniętą szczyłą. Składa się z wału ziemnego, fosy i dwóch budowli ceglanych sklepionych kolebką. Otoczenie obiektu jest zaniedbane. Roślinność narusza strukturę zabytku, uszkodzone są cegły i fugi. Konieczna jest rewaloryzacja obiektu. W maju 2010 r. przygotowano dla niego zalecenia konserwatorskie, w których m.in. nakazano usunąć wtórne przebudowania, przywrócić pierwotne pokrycie dachu, odtworzyć kształt fosy i przywrócić jej pierwotny przebieg, opracować program prac konserwatorskich dla magazynu w wale, zrekonstruować obwałowania wraz z odtworzeniem półki strzeleckiej na koronie wału.
Należy przeprowadzić zalecane prace konserwatorskie.
4. **Reduta Morast, zwana również Redutą Schilla i Redutą Bagienną** wpisana do rejestru zabytków pod nr 376 z dnia 10 kwietnia 1964 r., ul. Warzelnicza.
Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1770-1774 według wzorów francuskich, jako system obrony portu. Reduta miała kształt pięcioboku, składała się z rowu wypełnionego wodą, wału ziemnego oraz ceglano-muru, do którego przylegały budynki. W murze znajdowały się otwory strzelnicze. Przed bramą był most zwodzony. Obiekt wymaga renowacji. Zarządca obiektu Zarząd Portu Morskiego Kołobrzeg obecnie realizuje projekt rewitalizacji i rewaloryzacji obiektu, obejmujący rekonstrukcję Reduty Morast do stanu z połowy XIX w., w tym odtworzenie wałów, nasypu ziemnego, otworów strzelniczych oraz mostu zwodzonego.
Należy wykonać uzgodniony z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków program prac konserwatorskich.

5. **Fort Ujście** wpisany do rejestru zabytków pod nr 376 z dnia 10 kwietnia 1964 r., ul. Morska 10.
Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1770-1774 według wzorów francuskich, jako system obrony portu. Była to okrągła trzykondygnacyjna, murowana z cegły wieża ze studnią oraz otworami strzelniczymi. Obecnie stoi na nim latarnia morska wybudowana w 1945 r.
Konieczne jest przeprowadzenie prac konserwatorskich. Należy usunąć wtórne kity, cementowe uzupełnienia oraz ustalić przyczynę podciągania wody na elewacjach trzonu latarni. Obiekt wymaga przeprowadzenia badań konserwatorskich.
6. **Kamienny Szaniec, Szaniec Waldenfelsa** wpisany do rejestru zabytków pod nr 619 z dnia 2 sierpnia 1967 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 13 kwietnia 2012 r. pod nr A-1074, ul. Sikorskiego.
Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1832-1836, jako część systemu obrony portu i wybrzeża. Miał kształt dużego redanu, składał się z wałów ziemnych z kazamatami oraz fosy. Od strony morza był zabezpieczony wałem z głazów. Po likwidacji twierdzy, na końcu XIX w. wybudowano na jego terenie restaurację. W latach 70-tych XX w. rozebrano kamienny wał i zlikwidowano znaczną część wału ziemnego. W latach późniejszych dalej trwała jego dewastacja. Do dziś zachowały się jedynie dwa pomieszczenia kazamatów oraz część wału, która została niemal całkowicie zabudowana wtórną zabudową.
Obiekt zdegradowany, pozbawiony naturalnego obwałowania. Zastłonięty materiałami typu plexi. Należy opracować projekt renowacji i konserwacji historycznej materii kazamatów.
7. **Fort Wilczy, Wolfsberg Schanze** wpisany do rejestru zabytków pod nr 619 z dnia 2 sierpnia 1967 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 13 kwietnia 2012 r. pod nr A-1074, ul. Fredry.
Obiekt powstał w 1807 r. jako element obrony Twierdzy od wschodu. Fort otoczony był 3 metrowym wałem, suchym rowem z palisadą i trzema rzędami wilczych dołów. To właśnie tam toczyły się ciężkie walki w 1807 r. między pruskim batalionem a oddziałami polskimi i włoskimi. W 1925 r. wewnątrz fortu przebudowano na amfiteatr. Wał ziemny i fosa istnieją do dziś. Zabytek zaniedbany i niewyeksponowany.
Należy opracować projekt renowacji i przeprowadzić badania konserwatorskie.

Obiekty techniki:

1. **Źródło solanki**, wpisane do rejestru zabytków pod nr 618 z dnia 2 sierpnia 1967 r., ul. Źródlana pod ziemią.
Źródło solanki wykorzystywane pierwotnie do warzenia soli. Od 1830 r. ujęcie wody leczniczej zachowane w pierwotnej postaci. Z tego źródła czerpano solankę do pierwszych łaźni solankowych zbudowanych przez Gottlieba Keutla w 1830 r. Obiekt znajduje się pod ziemią w miejscu w żaden sposób nieoznaczonym.
Należy zaznaczyć, bądź wyeksponować istnienie zabytkowego źródła.
2. **Elektrownia miejska** wpisana do rejestru zabytków pod nr A-275 z dnia 14 września 2006 r, ul. Łopuskiego 26-28.
Zespół budynków elektrowni miejskiej wybudowano w 1910 r. w stylu neoklasycystycznym. Interesujący kształt bryły z bogatym wystrojem architektonicznym. Zespół stanowi świadectwo historii techniki związanej z energetyką na Pomorzu Zachodnim. Obecnie wykorzystywany tylko częściowo: cukiernia oraz sklep z używaną odzieżą.
Obiekt wymaga remontu. Wskazana jest rewitalizacja zabytku.
3. **Portowy Elewator Zbożowy nr 6/1 – południowy** wpisany do rejestru zabytków pod nr A-157 z dnia 12 stycznia 2004 r., ul. Portowa 41 na terenie zamkniętym Portu Morskiego w Kołobrzegu.
Dwa elewatory zbożowe (północny i południowy) wybudowano w 1929 r. w konstrukcji żelbetowej, ramowej wypełnionej ceglany murem. Bryły w stylu

modernistycznym. Wewnątrz zachowała się część oryginalnego wyposażenia, w tym wagi. Obiekty są świadectwem rozwoju techniki oraz portu w Kołobrzegu. Niestety z racji ich lokalizacji na terenie zamkniętym, nie są udostępnione do zwiedzania. *Zarząd Portu Morskiego w Kołobrzegu planuje przeprowadzić inwentaryzację i ocenę stanu zabytków oraz oznakować je od strony kanału portowego. Należałoby rozważyć możliwość udostępnienia zabytków.*

- 4. Portowy Elewator Zbożowy nr 6/2 – północny** wpisany do rejestru zabytków pod nr A-157 z dnia 12 stycznia 2004 r., ul. Portowa 41 na terenie zamkniętym Portu Morskiego w Kołobrzegu.

Opis jak wyżej.

- 5. Magazyn (spichlerz) zwany katownią** wpisany do rejestru zabytków pod nr 7 z dnia 19 kwietnia 1953 r., ul. Ratuszowa 1.

Typowy magazyn handlowy, prawdopodobnie powstał w XV w stylu gotyckim, obecna bryła wybudowana w technice murowanej wieku XVII. Obiekt po renowacji, zaadaptowany na restaurację, oznakowany.

W dobrym stanie technicznym, nie wymaga prac remontowych.

Parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni:

- 1. Park im. Stefana Żeromskiego** wpisany do rejestru zabytków pod nr 927 z dnia 14 grudnia 1976 r., zlokalizowany pomiędzy morzem a ulicami Obrońców Westerplatte, Mickiewicza, Rodziewiczówny i Sikorskiego.

W jego granicach znalazły się Park przy Pomniku Zaślubin oraz Park Nadmorski. Oba zostały założone w 1853 r. na bazie prowadzonych na wydmach od 1809 r. nasadzeń, które prowadzili sympatycy idei rozwoju kąpieliska w Kołobrzegu. Budowę graniczącej z brzegiem morza Alei Nadmorskiej rozpoczęto w 1884 r. Park od kilku lat jest rewitalizowany, wymieniono nawierzchnie alei parkowych oraz elementy małej architektury, przeprowadzono wycinki drzew obumarłych, stwarzających zagrożenie bądź wchodzących w kolizję z dorodniejszymi drzewami, przeprowadzono kompleksowe prace pielęgnacyjne.

Należy kontynuować rewitalizację parku: odtworzyć gabinety, wprowadzić dodatkowe elementy małej architektury oraz przeprowadzić rekonstrukcję rozarium przy ul. Obrońców Westerplatte.

- 2. Park im. Aleksandra Fredry** wpisany do rejestru zabytków pod nr 927 z dnia 14 grudnia 1976 r., zlokalizowany pomiędzy ul. Sułkowskiego, Fredry i Campingiem „Baltic”.

Park utworzony na przełomie XIX i XX w. Pierwotnie nosił nazwę Parku na Wilczym Wzgórzu. Był to park krajobrazowy typu obwodnicowego z charakterystycznym motywem obwodnicy podwójnej prowadzonej po obrzeżu parku, której odcinki zachowały się do dnia dzisiejszego. Zdeprawowany w czasie działań wojennych. Prace rewitalizacyjne prowadzone są od 2006 r. M.in. usunięto podrost oraz wykonano inwentaryzację dendrologiczną. W parku występują ciekawe taksomy drzew m.in. cyprysniki błotne, które są pomnikami przyrody.

Należy przeprowadzić prace pielęgnacyjne drzewostanu, dokonać wycinki wskazanych do usunięcia drzew oraz opracować program rewaloryzacji. Ze względu na zabudowany maneż niemożliwe jest odtworzenie historycznego układu przestrzenno-funkcjonalnego. Dlatego należałoby przygotować koncepcję zagospodarowania parku.

- 3. Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego** wpisany do rejestru zabytków pod nr A-1057 z dnia 22 marca 2012 r., zlokalizowany pomiędzy ul. Bogusława X i Stramniczką.

Urządzony prawdopodobnie w 1873 r. w okresie likwidacji pierścienia fortyfikacji wokół twierdzy, z wykorzystaniem elementów fortyfikacji tj. rowu fortecznego, wałów i lunety Lębork. Pierwotnie nosił nazwę Parku im. Joachima Christiana Nettelbecka. Jest to park krajobrazowy z zachowanym cennym starodrzewem. Od kilku lat

prowadzona jest jego rewitalizacja. Oczyszczono między innymi staw, wzmocniono skarpy, wprowadzono nowe nasadzenia oraz wykonano aktualizację inwentaryzacji dendrologicznej.

Wskazane jest wyeksponowanie elementów historycznych fortyfikacji.

- 4. Park im. Jedności Narodowej** wpisany do rejestru zabytków pod nr 927 z dnia 14 grudnia 1976 r, zlokalizowany pomiędzy morzem a ulicami Arciszewskiego i Jedności Narodowej.

Urządzony w 1971 r. na terenie dawnego, ewangelickiego cmentarza z XIX, który zamknięto po II wojnie światowej. Granice obiektu w porównaniu ze stanem pierwotnym uległy przesunięciu (w gestii Marynarki Wojennej znajduje się pas cmentarza o szerokości ok. 40 m).

Należałoby oznaczyć granice dawnego cmentarza oraz postawić tablicę informującą o jego obrządku i planie, zawierającą ewentualnie stare zdjęcia sprzed likwidacji cmentarza. Należy przeprowadzić prace pielęgnacyjne drzewostanu oraz dokonać wycinki wyznaczonych drzew.

- 5. Plac im. płk. Anatola Przybylskiego** wpisany do rejestru zabytków pod nr A-85 z dnia 29 listopada 2001 r., zlokalizowany pomiędzy ulicami Dubois, Ratuszową, Katedralną i Walki Młodych.

Utworzony ok. 1900 r. po niwelacji dzieł fortecznych twierdzy. Pierwotnie nosił nazwę Placu Słowiańskiego i stanowił miejsce jarmarków i parad wojskowych. Ok. 1920 r. został zagospodarowany na skwer miejski. Zachowany pierwotny układ kompozycyjny. Obecnie pełni funkcję ciągu komunikacji pieszej.

Należy zrewitalizować skwer miejski, w tym przeprowadzić prace pielęgnacyjne zieleni oraz próbować przywrócić pierwotną funkcję skweru rekreacyjnego. Można rozważyć zagospodarowanie części placu przy Baszcie Lontowej na ogródek letni.

- 6. Zespół parkowo-ogrodowy: Park Teatralny, Plac Koncertów Porannych z aleją lipową i dawna promenada z aleją kasztanową** wpisany do rejestru zabytków pod nr A-1484 z dnia 14 grudnia 2015 r., zlokalizowany pomiędzy ulicami Spacerową, Towarową, Zdrojową i Solną.

Dawna promenada, obecnie część ul. Spacerowej, jest reliktem unikatowego założenia pochodzącego ze średniowiecza tzw. Reeper Bahn – traktu w kształcie trójkąta łączącego port u ujścia Parsęty z miastem. Założenia parkowe przy dawnej promenadzie powstały w XIX w., w czasie rozwoju kurortu nadmorskiego.

Należy przeprowadzić rewaloryzację Parku Teatralnego oraz ul. Spacerowej.

5.3.1.2 Zabytki ruchome

Większość zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków znajduje się w Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP. Są to najczęściej gotyckie lub barokowe elementy jej wyposażenia ściśle powiązane z historią świątyni. W wyposażeniu bazyliki znajdują się zabytki niejednokrotnie unikalne w skali regionu. Sporą grupę zabytków ruchomych stanowią płyty nagrobne.

Większość zabytków ruchomych znajdujących się w Bazylice jest po zabiegach konserwatorskich. Zabytki ruchome z Ratusza zostały również poddane zabiegom konserwatorskim. Należy przeprowadzić prace konserwatorskie przy obiektach uszkodzonych w czasie zalania pomieszczeń USC i Rady Miasta (Gabinet Burmistrza).

1. **Świecznik wiszący Schliffenów** wpisany do rejestru zabytków pod nr 2 z dnia 15 maja 1995 r., 1523 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
2. **Świecznik siedmioramienny** wpisany do rejestru zabytków pod nr 294 z dnia 27 września 1960 r., 1397 r. Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
3. **Ołtarz szafkowy tryptyk „Ostatniej Wieczerzy”** wpisany do rejestru zabytków pod nr 36 z dnia 15 lipca 1969 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
4. **Obrazy** wpisane do rejestru zabytków pod nr 37 z dnia 15 lipca 1969 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu:
  - „Pokłon Trzech Króli” z 1500 r.,
  - „Alegoria Cnót Kobięcych” z 1494 r.,
  - „Rycerz na cmentarzu” z 1492 r.,
  - „Ukrzyżowanie” z 1 połowy XVI w.,
  - „Sen Jakuba” z XVI w. „Ecce Homo” z 1640 r.,
  - „Uzdrowienie Naamana” z 1701 r.,
  - „Portret Duchownego” z XVIII w.
5. **Fragment steli rajców miejskich** (cztery policzki) oraz dwie rzeźby na plebanii, wpisane do rejestru pod nr 38 z dnia 15 lipca 1969 r., 1340 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
6. **Wyposażenie i wystrój Ratusza**, zachowanego sprzed neogotyckiej przebudowy, wpisane do rejestru zabytków pod nr 39 z dnia 15 lipca 1969 r., w związku z reformą administracyjną przepisane 13 lutego 2012 r. pod nr B-499:
  - późnorenesansowa, rzeźbiona balustrada schodów,
  - dwa barokowe kinkiety i cztery świeczniki wiszące w sali posiedzeń rady
  - kanapa rokokowa z 1795 r. w gabinecie Przewodniczącej Rady Miasta.
7. **Obraz „Ukrzyżowanie”** wpisany do rejestru zabytków pod nr 75/B z dnia 15 marca 1971 r., plebania Parafii pw. Wniebowzięcia NMP.
8. **Obiekty w Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP** w Kołobrzegu, wpisane do rejestru zabytków pod nr 202/B 1-6 z dnia 20 lipca 1993 r.:
  - świecznik „Korona Holkenów”, gotyk, 1420 r.,
  - polichromia ścienna „Barwny Filar”, gotyk, ok. 1400 r.,
  - polichromia ścienna „Panny Mądre i Niemądre”, gotyk XV w.,
  - epitafium Pawła Kameke, barok, pocz. XVIII w.,
  - płyta nagrobna Pawła Damnitz i Gertrudy Podewils, renesans, k. XVI w.,
  - płyta nagrobna Gaspara Kameke, renesans 1605 r.

9. Obiekty w Bazylice Mniejszej p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu, wpisane do rejestru zabytków pod nr B-27 z dnia 09 lutego 2006 r.:

- zespół 21 kamiennych płyt nagrobnych od XV do XVIII w.,
- zespół gotyckich polichromii ściennych na ścianach i sklepieniach podwieżowych z ok. 1400 r.,
- barokowa polichromia ścienna w postaci kartusza z datą 1617 r.,
- barokowa płaskorzeźba „Ostatnia Wieczerza” z k. XVII w.,
- gotycka predella tzw. Anielska z ok. 1500 r.,
- barokowe zwieńczenie epitafium z k. XVII w.,
- neogotycki świecznik stojący z 1903 r.

10. Elementy wyposażenia Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu, wpisane do rejestru zabytków pod nr B-84 z dnia 21 sierpnia 2009 r.:

- rzeźba Pieta, późny gotyk, 4 ćw. XV w., nieznanymi rzeźbiarz pomorski,
- płaskorzeźba – Antaba, kopia wczesnogotyckiego zabytku, około 1889 r., pracownia odlewnicza Kunstgewerbemuseum z Berlina.

5.3.1.3 Zabytki archeologiczne

1. Wczesnośredniowieczne warzelnie soli, stanowisko nr 2, wpisane do rejestru zabytków pod nr 284 z dnia 19 kwietnia 1960 r., znajdujące się w północnej części Wyspy Solnej między Parsętą a Kanałem Drzewnym w Kołobrzegu, po obu stronach toru kolejowego biegnącego z Kołobrzegu do Trzebiatowa. Obszar ca 2,5 ha.

2. Osada otwarta, stanowisko nr 1, wpisane do rejestru zabytków pod nr 751 z dnia 25 lipca 1969 r., położone na lewym brzegu rzeki Parsęty w odległości 2,2 km na południe od centrum miasta. Odkryta warstwa kulturowa datowana na okres wczesnośredniowieczny oraz ślady przystani rybackiej.

5.3.2 Ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

We wszystkich planach wymienionych w rozdziale 5.1.4 znajdują się zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego. M.in. wskazywane są strefy ochrony konserwatorskiej, ochrony krajobrazu kulturowego i ochrony ekspozycji krajobrazu kulturowego oraz obiekty objęte ochroną konserwatorską. Dla obiektów i budynków wskazanych do ochrony w planach ustala się m.in. prowadzenie działań mających na celu zachowanie ich historycznego wyglądu ze szczególnym uwzględnieniem historycznie ukształtowanych elementów, takich jak:

- forma i proporcja bryły,
- forma, nachylenie i rodzaj pokrycia dachowego,
- rozmieszczenie, proporcje i podział otworów okiennych i drzwiowych,
- rodzaj detalu architektonicznego.

W przypadku konieczności wyburzenia ze względu na zły stan techniczny obiektu wskazanego do ochrony planem, ustala się nakaz opracowania inwentaryzacji z koniecznością przekazania jednego egzemplarza do archiwum właściwego Urzędu Ochrony Zabytków.

5.4 GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Zgodnie z art. 22 ust. 4 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prezydent miasta prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków na podstawie art. 22 ust. 5 ww. ustawy są ujęte:

- zabytki nieruchomości wpisane do rejestru,
- inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków zostały omówione w rozdziale 5.3.1

5.4.1 Zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Pismem znak DZ-K-4142/29/EK/2010 z dnia 3 grudnia 2010 r., w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 75 z 2010 r. poz. 474.), Prezydent Miasta Kołobrzeg po raz pierwszy otrzymał od Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie Delegatura w Koszalinie wykaz innych zabytków nieruchomości znajdujących się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

Wykaz obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków jest wykazem otwartym i może ulec zmianie w przypadku pojawienia się nowych okoliczności. Pismem znak ZN.K.5133.1.2015.AF z dnia 23 lipca 2015 r. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie przesłał Prezydentowi Miasta Kołobrzeg zmieniony wykaz obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, które zostały wyszczególnione **w wykazie obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, stanowiącej Załącznik nr 1 do niniejszego programu.**

W powyższym wykazie znajdują się:

• stanowiska archeologiczne	44 obiekty,
• kamienice	34 obiekty,
• obiekty obronne, wojskowe i koszary	10 obiektów,
• cmentarze	9 obiektów,
• budynki użyteczności publicznej	8 obiektów,
• pensjonaty	7 obiektów,
• zabytki techniki	1 obiekt.

Na szczególną uwagę zasługują budynki: poczty, policji (dawny sąd), wieży ciśnień, Liceum im. M. Kopernika, które ze względu na wyjątkowe walory architektoniczne zasługują na wpis do rejestru zabytków. Również tzw. Brama Radzikowska, która jest jedyną zachowaną bramą dawnej Twierdzy Kołobrzeg zasługuje na wpis do rejestru zabytków.

Największą grupę poza stanowiskami archeologicznymi stanowią kamienice, wśród których wyróżnia się zespół budynków zlokalizowanych przy ul. Zygmuntowskiej.

5.4.2 Zabytki nieruchome wyznaczone przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg w porozumieniu z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W latach pomiędzy 1998 r. i 2004 r. przeprowadzono inwentaryzację obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Kołobrzegu, które powstały przed 1939 r. Dla wszystkich ww. obiektów zostały wykonane wówczas tzw. karty adresowe, których jeden egzemplarz przekazano do ZWKZ w Szczecinie Delegatura w Koszalinie. W 2007 r. karty zostały zweryfikowane poprzez usunięcie obiektów wyburzonych oraz korekty adresów i uznane za gminną ewidencję zabytków, na podstawie której opracowano „Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2009-2012”. Realizacja ww. programu wykazała, że w prowadzonej przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg ewidencji znajdują się obiekty, które straciły znamiona zabytkowe. Przepisy ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 75, poz. 474) zwiększyły rangę wpisu obiektu do gminnej ewidencji zabytków, ustalając dla nich konieczność uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich inwestycji budowlanych. Uwzględniając konsekwencje prawne ujęcia obiektu w gminnej ewidencji zabytków oraz procedurę jej tworzenia, która nie uwzględnia udziału właścicieli obiektów zabytkowych, Prezydent Miasta Kołobrzeg w lutym 2012 r. przystąpił do weryfikacji obiektów wyznaczonych przez niego do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków. Po przeprowadzeniu procedury, która m.in. obejmowała wizje w terenie i konsultacje społeczne oraz uzyskanie opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Zarządzeniem Nr 87/14 z dnia 21 października 2014 r. Prezydent Miasta Kołobrzeg przyjął gminną ewidencję zabytków miasta Kołobrzeg.

Należy nadmienić, że gminna ewidencja zabytków jest wykazem otwartym i może ulec zmianie w przypadku pojawienia się nowych okoliczności. Pismem z dnia 11 czerwca 2015 r. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Oddział w Kołobrzegu zwróciło się do Prezydenta Miasta Kołobrzeg o ponowne przeanalizowanie wykazu obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Kołobrzeg. Z uwagi na powyższe, w październiku 2015 r. Prezydent Miasta Kołobrzeg przystąpił do oceny wyznaczonych przez siebie zabytków nieruchomości, w wyniku której z ewidencji usunięto budynek mieszkalny wielorodzinny przy ul. Artyleryjskiej. Zarządzeniem Nr 5/16 z dnia 12 stycznia 2016 r. Prezydent Miasta Kołobrzeg zmienił wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków miasta Kołobrzeg.

W powyższym wykazie, który **stanowi załącznik nr 1 do niniejszego opracowania**, znajdują się 182 obiekty wyznaczone przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg :

- kamienice, budynki mieszkalne, wille 123 obiekty
- obiekty obronne, wojskowe, koszary 21 obiektów
- budynki użyteczności publicznej 14 obiektów
- pensjonaty, ośrodki sanatoryjne 10 obiektów
- zabytki techniki, budynki przemysłowe 14 obiektów

Na szczególną uwagę zasługują kompleksy budynków powojсковych zlokalizowanych przy ul. Jedności Narodowej, ul. Łopuskiego i ul. Mazowieckiej. Są one jednorodne stylistycznie, eklektyczne. Wspomniane budynki w większości zostały zrewitalizowane. Pozostały pojedyncze, dotychczas niezagospodarowane m.in. budynek dawnego kasyna z wieżą zegarową przy ul. Łopuskiego.

Znajdujące się w wykazie obiekty użyteczności publicznej mają duże znaczenie dla przestrzeni kulturowej miasta. Należy tu wymienić zwłaszcza modernistyczne budynki dworca kolejowego, dawnego starostwa (obecnie Hotel Centrum), czy Kościoła pw. Podwyższenia Świętego Krzyża przy ul. Jedności Narodowej.

5.5 ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Najważniejszymi zabytkami gminy są elementy dziedzictwa kulturowego wyróżniające nasze miasto na tle innych. Wśród nich zwracają uwagę zabytki związane z jego uzdrowskim charakterem, zwłaszcza zieleń. Szczególne znaczenie dla gminy ma tzw. Lasek Załęże (dawniej Maikulhe), który jest prawdopodobnie najstarszym parkiem w Polsce. Powstał na początku XVII w. i był pierwszym parkiem uzdrowskim Kołobrzegu. Również inne parki (Park im. Stefana Żeromskiego, Park im. Aleksandra Fredry, Park Teatralny), zieleńce i skwery powstałe pod koniec XIX w. w czasie rozwoju uzdrowska, stanowią ogromną wartość kulturową miasta.

Należy także podkreślić wyjątkowość innego zabytku związanego z rozwojem uzdrowska, całkowicie ukrytego i nieistniejącego w naszej świadomości. Jest nim źródło solanki przy ul. Źródlanej, kolebka kołobrzieskiego uzdrowska. To właśnie z niego czerpano solankę do pierwszych łaźni solankowych.

Kolejnymi elementami dziedzictwa kulturowego charakterystycznymi dla Kołobrzegu są pozostałości Twierdzy, którą był on przez ponad 200 lat. Pamiątki dawnej przeszłości militarnej są mocno kojarzonym z miastem elementem krajobrazu. Przykładem jest chociażby wybudowana na Forcie Ujście latarnia morska, która jest wizytówką Kołobrzegu. Również inne relikty twierdzy wpisały się w przestrzeń miasta i zwiększają jej wartość kulturową. Na wizerunek Kołobrzegu wpływają zwłaszcza obiekty usytuowane w porcie i na plaży (obie reduty, Kamienny Szaniec oraz Szaniec Kleista).

Jednym z najcenniejszych zabytków Kołobrzegu jest neogotycki Ratusz wybudowany w 1832 r. Posiada on nietypową bryłę, stylizowaną na średniowieczny zamek. Prawdopodobnie jest to jedyny taki ratusz w Polsce. Został zaprojektowany przez wybitnego, pruskiego architekta Karla Fridricha Schinkela, uważanego za pioniera naukowego podejścia do zagadnień konserwacji zabytków.

Najstarszym i najcenniejszym zabytkiem Kołobrzegu jest Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia NMP zwana „Katedrą” lub „Kolegiatą”, której budowę rozpoczęto na przełomie XIII i XIV w. Jej budynek z poszerzonym korpusem nawowym i potężnym masywem zachodniego bloku wieżowego jest czymś absolutnie wyjątkowym. Obiekt w swej formie ostatecznej jest wynikiem długotrwałego procesu twórczego ciągnącego się przez dwa wieki. Świątynia jest wspaniałym przykładem niemieckiego gotyku ceglatego, wyróżniającego się nie tylko strzelistością budowli, lecz także masywną monumentalnością wnętrza. Jest ona jedynym w Polsce pięcionawowym kościołem halowym tj. takim, w którym wszystkie nawy są jednakowej wysokości. Architektura budynku oraz zachowane elementy wyposażenia wnętrza potwierdzają bogactwo hanzeatyckiego Kołobrzegu. Od początku swego istnienia „Katedra” była najbardziej charakterystycznym elementem panoramy Kołobrzegu, co potwierdzają najwcześniejsze ilustracje miasta. Przez stulecia stanowiła jedyną dominantę na tym obszarze.

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

6.1 ANALIZA SWOT

Dla oceny stanu dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu i określenia możliwości jego wykorzystania posłużono się analizą SWOT (Strongs, Weeks, Opportunities, Troubles).

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Bogata w wydarzenia historia miasta • Zachowany historyczny układ starego miasta • Zabytki pochodzące z różnych okresów • Zabytki o znaczeniu ponadregionalnym • Duża ilość cennych i zabytkowych dzieł sztuki sakralnej • Spora grupa zabytków rejestrowych jest zagospodarowana na cele turystyczne • Dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego • Zaangażowanie samorządu w kwestie ochrony zabytków, m.in. realizacja gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2009-2012 oraz prowadzenie gminnej ewidencji zabytków • Powołanie Miejskiego Konserwatora Zabytków • Aktywna działalność instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych • Dobre oznakowanie zabytków rejestrowych (tablice informacyjne) • Renowacja najcenniejszych zabytków (bazylika, ratusz) • Atrakcyjne położenie geograficzne • Wysokie walory krajobrazu i środowiska przyrodniczego • Uchwała o możliwości otrzymania dotacja na prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • Brak rozwoju produktów turystycznych na bazie dziedzictwa kulturowego • Mały nacisk na rozwój tzw. turystyki kulturowej • Brak konsekwentnej i spójnej dla różnych organów czy środowisk polityki względem dziedzictwa kulturowego • Małe poczucie tożsamości lokalnej • Niewystarczająca ekspozycja i promocja historii miasta • Brak wystawy obrazującej przekrojowo i chronologicznie całą historię miasta, nie tylko polską czy średniowieczną • Zdegradowane przestrzenie historyczne miasta, zwłaszcza śródmieście miasta: obecność dysharmonizującej zabudowy, tymczasowych obiektów budowlanych • Chaos wizualny spowodowany reklamami oraz nieuporządkowaną, dowolną kolorystyką budynków • Małe wykorzystanie i promocja dziedzictwa niematerialnego • Mała architektura nie nawiązuje do obszarów zabytkowych • Brak ochrony krajobrazu, obecność wielkopowierzchniowych oraz elektronicznych reklam • Niskie zainteresowanie inwestorów rewitalizacją obiektów zabytkowych oraz ich zespołów • Brak odpowiedniego nadzoru oraz sankcji w związku z niewywiązywaniem się właścicieli obiektów zabytkowych z obowiązku właściwego utrzymania obiektów • Brak świadomej dbałości mieszkańców o wygląd miasta • Duże natężenie ruchu (Stare Miasto)

SZANSE

- Rozwój produktów turystycznych i szlaków kulturowych
- Wykorzystanie do promocji miasta imprez rekonstrukcyjnych tzw. żywej historii
- Rewitalizacja zabytkowego obszaru „Starego Miasta”
- Powiększenie listy zabytków wpisanych do rejestru
- Opracowanie systemu zachęty dla podmiotów inwestujących, remontujących lub zagospodarowujących zabytki np. ulgi podatkowe
- Zmiana uchwały o możliwości uzyskania dotacji na prace przy zabytkach (rozważenie możliwości udzielenia dotacji również dla obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, a cennych dla miasta, zmiana terminu uzyskania i rozliczenia dotacji)
- Obecność organizacji pożytku publicznego zajmujących się kwestiami dziedzictwa kulturowego
- Aktywny udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa
- Wzrastające zapotrzebowanie na dziedzictwo kulturowe
- Promocja niematerialnego dziedzictwa (m.in. tradycji, potraw)
- Wprowadzenie aktywnego systemu kontroli obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków – wymóg składania przez właścicieli lub zarządców raportów dotyczących wykonanych prac np. co 2 lata
- Rozwój Muzeum
- Możliwość wykorzystania środków pomocowych np. unijnych, z budżetu państwa, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i innych
- Promowanie dobrych przykładów np. przyznawanie specjalnej nagrody za działania na rzecz ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego
- Zwiększanie poziomu edukacji i świadomości kulturalnej poprzez zwiększeni ilości dostępnych informacji: foldery, ulotki, strony internetowe, itp.

ZAGROŻENIA

- Małe nakłady finansowe
- Niewielka możliwość pozyskania środków finansowych na realizację programu
- Zabudowa wielkogabarytowa
- Prowadzenie inwestycji budowlanych bez poszanowania zabytkowej substancji i z wykorzystaniem materiałów słabej jakości
- Reklamy
- Zakusy inwestorów na tereny zabytkowe, bez chęci działania w środowisku kulturowym
- Mała kreatywność w eksponowaniu i promowaniu dziedzictwa
- Niska świadomość mieszkańców
- Niewłaściwe wykorzystanie obiektów zabytkowych
- Niechęć właścicieli budynków do uznawania ich obiektów za zabytkowe oraz poczucie ograniczenia ich praw własności

6.2 PODSUMOWANIE REALIZACJI „GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2009 -2012”.

„Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2009-2012” został przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr XXXVII/508/09 z dnia 29 września 2009 r. Uwzględniając czas przyjęcia programu, okres jego obowiązywania przedłużył się na 2013 r.

Analiza składanych co 2 lata Radzie Miasta Kołobrzeg sprawozdań potwierdza, że ww. program był przez gminę realizowany. Zdecydowana większość zadań ustalonych na okres obowiązywania programu została wykonana albo przynajmniej rozpoczęta.

Najwięcej osiągnięto dla następujących, przyjętych priorytetów:

- **zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych** (m.in. rewitalizacja zabytkowych parków, modernizacja portu jachtowego i zebranie dokumentacji do rewitalizacji Reduty Morast, zwiększenie ilości ścieżek rowerowych, wykonanie i promocja miejskiego szlaku fortyfikacji, założenie strony internetowej zawierającej bazę zabytków miasta www.zabytki.kolobrzeg.eu, postawienie tablic informacyjnych przy wielu obiektach wpisanych do rejestru zabytków),
- **wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami** (dotacja udzielona w latach 2009-2011 na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP, pozyskanie środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego oraz Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” na renowację Ratusza,
- **zahamowanie degradacji obiektów zabytkowych** (m.in. renowacja Ratusza, opracowanie dokumentacji na renowację Reduty Morast, prace pielęgnacyjne w zabytkowych parkach, wpis do rejestru zabytków Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, powołanie Miejskiego Konserwatora Zabytków).

W latach 2010-2013 realizowano działania zorientowane na wszystkie cztery założone kierunki programu. Najwięcej osiągnięto w zakresie prowadzonej przez prezydenta **gminnej ewidencji zabytków**. Zlokalizowano umieszczone w niej obiekty poprzez wprowadzenie adresu, lub jego korektę. Następnie zdigitalizowano posiadane karty adresowe i założono elektroniczną bazę zabytków, dostępną dla wszystkich poprzez stronę internetową www.zabytki.kolobrzeg.eu. Informacje dostępne na tej stronie są aktualizowane, m.in. wprowadzane są zdjęcia, skany dokumentów itp. Realizacja programu wykazała, że nie wszystkie obiekty w gminnej ewidencji zabytków powinny być objęte tego typu ochroną. Uwzględniając to przystąpiono do jej weryfikacji w zakresie obiektów wyznaczonych zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przez prezydenta. W rezultacie opracowano nowy wykaz obiektów wyznaczonych przez prezydenta, który po uzgodnieniu z konserwatorem zabytków, na podstawie Zarządzenia Nr 87/14 Prezydenta Miasta Kołobrzeg z dnia 21 października 2014 r., stał się gminną ewidencją zabytków.

Sporo udało się osiągnąć również w ramach **opracowania programów rewaloryzacji i rewitalizacji wynikających ze stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru**, w zakresie nowożytnych fortyfikacji. Wpisano do rejestru zabytków jedyną pozostałość głównych fortyfikacji znajdujących się w Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego. Opracowano dokumentację i przygotowano wnioski do pozyskania środków na renowację Reduty Morast, a jej otoczenie Port Jachtowy nabrało nowej jakości. Również otoczenie Reduty Solnej zagospodarowano na funkcje turystyczne. Powstał tam Skansen Morski -

oddział Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu. Utworzono nowy produkt turystyczny – Miejski Szlak Fortyfikacji, dla którego opracowano specjalny folder i ustawiono kilka tablic informacyjnych. Oznakowano tablicą informacyjną budynek dawnej Akademii Rycerskiej oraz Bramę Radzikowską wraz z aresztem garnizonowym i kuźnią. Ponadto przy wsparciu Urzędu Miasta utworzono stronę www.twierdzakolobrzeg.pl oraz wystawę poświęconą Twierdzy Kołobrzeg. Należy również wspomnieć o opracowaniu dla obszaru dawnych koszar przy ul. Jedności Narodowej „Lokalnego programu rewitalizacji obszarów powojennych”.

W zakresie **obiektów przewidzianych do objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków** na 29 proponowanych obiektów dokonano jedynie wpisu relikwów najstarszych fortyfikacji nowożytnych, znajdujących się w Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego. Większość tych obiektów nie jest własnością gminy, jednakże nie podjęto żadnych działań mających na celu skłonienie ich właścicieli do wpisania tych obiektów do rejestru zabytków. Wśród nich znajduje się kilka wyjątkowo cennych dla krajobrazu kulturowego miasta obiektów jak np. budynki poczty, policji, biblioteki czy przedwojennych sanatoriów. Ten kierunek programu jest bardzo istotny dla zachowania substancji zabytkowej miasta i powinien być w nowym programie potraktowany priorytetowo, ponieważ jedynie wpis do rejestru zabytków daje gwarancję pełnej ochrony obiektu. Lista obiektów wskazanych do tego typu ochrony powinna zostać zweryfikowana i uzupełniona.

W kierunku **określania zasobów zabytków i obszarów, które można wykorzystać dla tworzenia tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów itp.** również zauważalny jest postęp. Zgodnie z planami rozwinięto system dróg rowerowych. Nadmorska trasa rowerowa, po obu stronach rzeki Parsęty, jest jedną z największych atrakcji Kołobrzegu. Sieć miejskich ścieżek rowerowych jest również sukcesywnie rozbudowywana. Udało się w pełni zrealizować wizję szlaku turystycznego związanego z fortyfikacjami – Miejski Szlak Fortyfikacji. Ponadto gmina współpracowała z Urzędem Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego przy realizacji szlaku kulturowego „Pomorska Droga św. Jakuba”. Rozpoczęto również zadanie dotyczące wykorzystania walorów bulwaru wzdłuż Parsęty, łączącego Stare Miasto z dzielnicą portową i utworzenia pieszego i rowerowego szlaku. Dla części bulwaru wzdłuż ul. Rzecznej opracowano koncepcję i projekt przebudowy tego miejsca, uwzględniający ciąg pieszy i trasę rowerową. Działaniem prowadzącym w założonym kierunku było również przygotowanie konkursu architektonicznego na koncepcję zagospodarowania strefy nadmorskiej, obejmującej zabytkowy park, który został rozstrzygnięty w maju 2014 r.

Spośród założonych celów nie udało się opracować programu rewitalizacji Śródmieścia Kołobrzegu. Przeprowadzono co prawda konkurs na rozbudowę budynku Urzędu Miasta, który m.in. mógł odpowiedzieć na pytanie jak kreować zabudowę w historycznym centrum, oraz wykonano projekt przebudowy ul. Rzecznej, jednak można to potraktować jako początek opracowania programu.

7 CELE PRIORYTETOWE - KIERUNKI - ZADANIA

Na podstawie przeprowadzonej analizy dokumentów strategicznych i planistycznych oraz dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu wyznaczono cele priorytetowe, wieloletnie, które należy traktować równorzędnie :

- **Cel priorytetowy 1 – Zachowanie krajobrazu kulturowego miasta.**
- **Cel priorytetowy 2 - Dziedzictwo kulturowe jako element rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wizerunku miasta.**
- **Cel priorytetowy 3 - Budowa tożsamości regionalnej i więzi z dziedzictwem kulturowym oraz przekonania o potrzebie jego zachowania**

Wieloletnie cele perspektywiczne uszczegółowiono poprzez określenie najistotniejszych kierunków działań

CEL PRIORYTETOWY 1.		
ZACHOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA		
Kierunki	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2016-2019
1. Ochrona zabytków miasta	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków	1. Uzupełnianie oraz aktualizowanie informacji o obiektach ujętych w GEZ dostępnych na stronie www.zabytki.kolobrzeg.eu
	Wpis do rejestru zabytków wyjątkowych i szczególnie cennych dla dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu obiektów oraz miejsc .	1. Promowanie, lobbowanie wpisu do rejestru zabytków np.: <ul style="list-style-type: none"> • Lasku Załęże dawniej Maikuhle – najstarszego parku uzdrowskiego miasta, • Budynku Poczty Polskiej • Budynku Policji • Budynku Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika
	Ochrona zabytków techniki	1. Rewaloryzacja oraz prace konserwacyjne zabytkowych elewatorów zbożowych w porcie. 2. Prace remontowo-konserwacyjne oraz wyeksponowanie zabytkowych urządzeń techniki wieży ciśnień. 3. Nawiązanie współpracy z właścicielami niszczących zabytków techniki: spichlerza na ul. Rzecznej, hydroforni na ul. Rzecznej, elektrowni miejskiej na ul. Łopuskiego

	Ochrona zabytkowych założeń zieleni miejskiej, w tym dawnych cmentarzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prace konserwatorskie przy zabytkowej zieleni w Parku im. A. Fredry. 2. Prace konserwatorskie przy zabytkowej zieleni na Placu im. Płk. A. Przybylskiego 3. Przebudowa ul. Spacerowej – pierwszej promenady miasta oraz prace konserwatorskie przy zabytkowej zieleni w Parku Teatralnym, 4. Przeprowadzenie prac pielęgnacyjno-utrzymawczych na terenie dawnych cmentarzy 5. Wypracowanie systemu informacji o zabytkowych cmentarzach
2. Zamówienie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków	Monitoring stanu zabytków ujętych w GEZ.
	Systematyczne remonty zabytkowych obiektów komunalnych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ustalenie i zatwierdzenie harmonogramu remontów zabytków (plan remontów wykraczających poza rok budżetowy zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt 9e uosg należy do kompetencji Rady Miasta). 2. Planowanie budżetów kolejnych lat zgodnie z przyjętym harmonogramem.
	Udzielanie dotacji na prace remontowo -konserwatorskie przy zabytkach nie będących własnością gminy.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zmiana uchwały o dotacjach – dostosowanie jej do przepisów, orzeczeń i zaleceń NIK. 2. Uwzględnienie wszystkich obiektów zabytkowych w GEZ. 3. Ogłaszanie naboru wniosków na remonty obiektów zabytkowych. 4. Przedstawianie Radzie Miasta złożonych wniosków celem zakwalifikowania obiektu do remontu i przyznania na ten cel dotacji. 5. Ujęcie przyznanych przez Radę dotacji w projekcie budżetu na rok następny lub jako przedsięwzięcia w WPF.
	Opracowanie systemu rekompensat i ulg dla posiadaczy zabytkowych obiektów podejmujących prace remontowo-konserwatorskie.	Podjęcie uchwały o wdrożeniu systemu ulg i rekompensat dla posiadaczy zabytkowych obiektów podejmujących prace remontowo-konserwatorskie.

	Zabezpieczenie Baszty Więziennej	1. Wykonanie dokumentacji architektoniczno-konserwatorskiej. 2. Przeprowadzenie niezbędnych prac zabezpieczających zabytek
	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnego wykorzystania środków krajowych i unijnych	Prowadzenie informatora , np. na stronie internetowej, dla właścicieli zabytków o możliwościach dofinansowania.

CEL PRIORYTETOWY 2.

DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO ORAZ WIZERUNKU MIASTA

Kierunki	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2016-2019
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozwój istniejących turystycznych tras kulturowych oraz tworzenie nowych	1. Znakowanie istniejących ścieżek i tras turystycznych: Miejski Szlak Fortyfikacji, Droga Św. Jakuba, 2. Wyznaczanie nowych ścieżek i tras turystycznych: np. <ul style="list-style-type: none"> • Śladami więźniów twierdzy kołobrzeskiej, • Śladami starego Kołobrzegu – szlak z fotografiami przedstawiającymi dane miejsce przed wojną • Szlaku Trzech Fortów (od Reduty Solnej, przez Redutę Morast do Fortu Ujście) z inicjatywy ZPM oraz Fundacji Historia Kołobrzegu
	Budowa i rozwój produktów turystycznych, w tym: Twierdza Kołobrzeg Osada Solna Miasto Hanzeatyckie i inne	1. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - przygotowanie procedury konkursowej w oparciu o priorytetowe zadania wynikające z Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi. 2. Nawiązanie współpracy z Uzdrowiskiem Kołobrzeg - ustalenie form współpracy i zasad finansowania z budżetu gminy. 3. Nawiązanie współpracy z Gminą Kołobrzeg

	Rewaloryzacja Śródmieścia Miasta Kołobrzeg	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyeksponowanie zabytku Śródmieście Miasta Kołobrzeg 2. Uporządkowanie przestrzeni publicznej, w tym małej architektury, reklam itp.
	Tworzenie parków tematycznych, skansenów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dążenie do utworzenia skansenu średniowiecznego „Osada Solna”, współpraca z Gminą Kołobrzeg
	Zwiększenie znaczenia pozostałości fortyfikacji nowożytnych w rozwoju turystyki.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Częściowa rekonstrukcja, rewaloryzacja oraz turystyczne wykorzystanie Reduty Morast 2. Przygotowanie koncepcji, dokumentacji, i innych opracowań prowadzących do rewitalizacji fragmentu fortyfikacji głównych – Fort Magdeburg i część Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego 3. Rekonstrukcja Batardau (przygotowanie)
2. Budowa wizerunku miasta na bazie dziedzictwa kulturowego	Realizacja i wypromowanie corocznych imprez bazujących na historii Kołobrzegu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bój o Kołobrzeg, zaślubiny z morzem 2. Targ Solny, zaproponowanie poszerzenia formuły o przedstawienia w przestrzeni miejskiej pokazujące co roku inny epizod z historii średniowiecznego miasta np. utworzenie biskupstwa, wyprawy Krzywoustego, historia Adebara itp.
	Ochrona miejsc historycznych oraz miejsc pamięci	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozpowszechnienie informacji, że kapitulacja Bornholmu po II Wojnie Światowej została podpisana w Kołobrzegu w budynku na ul. Spacerowej 39 – np. tablica 2. Ustawienie przy Forcie Wilczym głazu z informacją o żołnierzach polskich I PP oraz pruskich poległych w walkach o Fort Wilczy w 1807 r.
CEL PRIORYTETOWY 3. BUDOWA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ I WIĘZI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM ORAZ PRZEKONANIA O POTRZEBIE JEGO ZACHOWANIA		
Kierunki	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2016 - 2019

1. Budowa tożsamości regionalnej	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży.	<ol style="list-style-type: none"> Opracowanie gier edukacyjnych i terenowych, których uczestnicy mają do wykonania konkretne zadania, co ułatwi zapoznanie się z historią i zasobami dziedzictwa dzięki zabawie, czyli w sposób najbardziej dla dzieci przystępny. Organizacja lekcji i konkursów historycznych.
	Popularyzatorskie działania wizualne	<ol style="list-style-type: none"> Organizowanie w instytucjach kultury i budynkach użyteczności publicznej wystaw, pokazów n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków. Realizacja imprez dotyczących rocznic historycznych
	Promocja znaczenia Kołobrzegu w rozwoju nauki i kultury na Pomorzu/ w Europie (architektura, sztuka, muzyka, literatura, nauki medyczne i inne)	<ol style="list-style-type: none"> Rozpowszechnianie wiedzy o znanych kołobrzeskich lekarzach, balneologach, artystach z uwzględnieniem nie tylko Polaków Przygotowanie spotkań z osobistościami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi.
	Podkreślanie tradycji miasta	<ol style="list-style-type: none"> Tradycje militarne Tradycje morskie, nawiązanie do czasów hanzeatyckich
	Rozpowszechnianie informacji o zabytkach miasta	Umieszczanie na stronach miasta informacji o zabytkach, dziedzictwie kulturowym i ich aktualizacja
2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Zwiększenie wysokości środków z budżetu gminy przeznaczonych na promocję dziedzictwa kulturowego.	Zwiększenie promocji wydarzeń kulturalnych w mediach ponadlokalnych.
	Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa oraz internet.	<ol style="list-style-type: none"> Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom np.: <ul style="list-style-type: none"> katalog zabytków Miasta Kołobrzeg, albumy, opracowania popularno-

		<p>naukowe, monografie</p> <p>2. Wydawanie serii regionalnych, pocztówek (zabudowa miejska, obiekty użyteczności publicznej).</p>
	Rozbudowa sieci muzealnej – w tym popieranie inicjatyw prywatnych.	<p>1. Tworzenie niewielkich ekspozycji (np. w galeriach, historycznych wnętrzach) - wystawy fotograficzne w miejscach i przestrzeniach publicznych jak np. UM, ratusz (korytarze), parki.</p> <p>2. Wspieranie idei modernizacji kołobrzeskich muzeów.</p>
	Udział w Europejskich Dni Dziedzictwa	<p>1. Coroczna organizacja imprez na terenie miasta (wrzesień - każdego roku);</p> <p>2. Nawiązanie współpracy z organizatorami EDD na terenie województwa: BDZ Szczecin, NID O/T Szczecin, (kontynuacja współpracy).</p>
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną.	Oznakowanie zabytków na terenie Miasta Kołobrzeg zgodnie z odpowiednimi przepisami art. 12 uoz, występowanie do Starosty Powiatowego o oznakowanie zabytków, w przypadku pojawienia się nowych wpisów do rejestru
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej.	<p>1. Kontynuacja działań związanych z ustawianiem tablic informacyjnych dotyczących historii i walorów zabytków (nie tylko rejestrowych)</p> <p>2. Bezpłatne ulotki - przewodniki po zabytkach miasta (nie tylko rejestrowych),</p>
	Promocja dziedzictwa niematerialnego	<p>1. Dążenie do przywrócenia historycznych nazw ulic, placów, cieków wodnych itp.</p> <p>2. Warzelnictwo</p> <p>3. Herb miasta</p> <p>4. Promocja strzelectwa czarnoprochowego opartego o działalność Bractwa Kurkowego w Kołobrzegu</p> <p>5. Dążenie do powołania stowarzyszenia lub innej grupy zajmującej się rekonstrukcjami historycznymi.</p>

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja założeń programu osiągnięta będzie poprzez zadania wskazane w rozdziale 7.3. Dostępne instrumentarium, służące do realizacji założeń programu, w dużej mierze wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno-ekonomicznych.

Instrumenty prawne – wynikające z obowiązujących przepisów prawa, w tym:

- wynikające z przepisów ustawowe dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- wynikające z przepisów ustawy o podatkach i opłatach lokalnych,
- zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

Instrumenty koordynacji - uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury (np. komunikacyjnej), programie rewitalizacji, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, promocja zabytków, współdziałanie z organizacjami społecznymi. Organizacja seminariów, konferencji tematycznych dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z miejskim konserwatorem zabytków) stanu zachowania zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków (w tym rejestrowych) oraz środowiska kulturowego m.in. krajobrazu kulturowego (w tym terenów zielonych)

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Realizacja niniejszego programu wymaga współdziałania Prezydenta Miasta Kołobrzeg z instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi. W związku z powyższym, planowane jest powołanie przy Prezydencie zespołu, w którym poza urzędnikami będą również przedstawiciele instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych i stowarzyszeń. Zadaniem zespołu będzie m.in. monitorowanie realizacji programu i jego ocena oraz przygotowywanie propozycji rocznych planów zadań.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z realizacji programu prezydent miasta sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

Powyższe sprawozdanie powinno zawierać informację o wykonaniu zadań przyjętych do realizacji w okresie obowiązywania programu.

Ocena stopnia realizacji programu opieki nad zabytkami przeprowadzana jest przez radę gminy, która może posłużyć się poniższymi kryteriami:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach komunalnych,
- liczba zrewitalizowanych zabytków,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- liczba udzielonych dotacji na prace przy zabytkach,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych,
- liczba wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych dziedzictwu kulturowemu,
- liczba utworzonych atrakcji bazujących na historii bądź zabytkach miasta.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Jednym z najważniejszych elementów Programu jest przedstawienie możliwych źródeł finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego. Niniejszy rozdział ma charakter informacyjny. Prezentuje przykładowe możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami z uwzględnieniem środków publicznych (t. j. budżet państwa, budżety jst wszystkich szczebli, środki UE) i prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych itp.)

Środki z większości tych źródeł przeznaczone są wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru zabytków, beneficjentami zaś są najczęściej jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe. W wyjątkowych wypadkach beneficjentami mogą być wspólnoty mieszkaniowe czy osoby prywatne – właściciele obiektów zabytkowych.

10.1 ŚRODKI PUBLICZNE

10.1.1 Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

10.1.1.1 Program „Dziedzictwo Kulturowe”:

Priorytet 1 – Ochrona zabytków

Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Wnioski należy składać w terminach: I nabór do 30 listopada oraz II nabór do 31 marca. W przypadku wyczerpania lub obniżenia budżetu po I naborze minister może odwołać II nabór do priorytetu. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania,
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Więcej na stronie <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra.php>

Priorytet 2 – wspieranie działań muzealnych.

Celem priorytetu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- organizacja czasowych wystaw muzealnych,
- modernizacja stałych wystaw muzealnych,
- tworzenie stałych wystaw muzealnych,
- publikacja katalogów do wystaw muzealnych,
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego,
- zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

10.1.2 Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020.

Program został przyjęty decyzją Komisji Europejskiej Nr C(2015)903 z dnia 12 lutego 2015 r. Składa się z dziesięciu osi priorytetowych, na realizację których przeznaczonych zostanie 1,6 mld EUR. Większość środków całkowitej alokacji przeznaczonej na ww. program, tj. 1,15 mld EUR, pochodząca z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego zostanie przeznaczona na rozwój potencjału społeczno – gospodarczego. Pozostałe 450 mln EUR z budżetu RPO WZ na lata 2014-2020, pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego, zostanie ukierunkowane na wyrównanie szans na rynku pracy oraz inwestycje w kapitał ludzki.

Zadania związane z dziedzictwem kulturowym mogą być realizowane w ramach **IV Osi Priorytetowej – Naturalne Otoczenie Człowieka.**

Działania w ramach osi to wieloaspektowa ochrona naturalnego środowiska człowieka oraz rozwój potencjałów kulturalnych i endogenicznych regionu. Planuje się kompleksowe wsparcie obszarów chronionych, kanalizację ruchu turystycznego, jednocześnie wzmacniając działania opierające się na potencjale endogenicznym kreujące rynek pracy i wykorzystujące potencjał przyrodniczy bez szkodliwej ingerencji. Wsparcie w ramach osi ukierunkowane jest również na inwestycje mające na celu zwiększenie wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego oraz udziału mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych.

Cele szczegółowe:

1. zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu,
2. wzmocnione mechanizmy ochrony przyrody,
3. zwiększony zasób informacji o stanie środowiska przyrodniczego,
4. rozwój lokalnego rynku pracy opartego o endogeniczny potencjał.

Działanie 4.1: Dziedzictwo kulturowe

Typy projektów:

1. prace konserwatorskie, restauratorskie przy zabytkach nieruchomych, historycznych zespołach budowlanych, prowadzące do dostosowania tych obiektów na cele użytkowe, wraz z ich promocją,
2. prace konserwatorskie, restauratorskie zabytków ruchomych.

Działanie 4.2: Wzmocnienie instytucji kultury

Typy projektów:

1. rozbudowa i modernizacja infrastruktury przemysłów kultury o znaczeniu ponadregionalnym.

Działanie 4.3: Ochrona różnorodności biologicznej

Typy projektów:

1. tworzenie centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki.

Działanie 4.4: Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony przyrody.

Typy projektów:

1. zapewnienie ciągłości istnienia chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów wraz z ich siedliskami.

Działanie 4.5: Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację.

Typy projektów:

1. kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację.

Działanie 4.6: Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody i krajobrazu.

Typy projektów:

1. zachowanie walorów krajobrazowych.

Działanie 4.9: Rozwój zasobów endogenicznych.

Typy projektów:

1. Wsparcie projektów z zakresu infrastruktury turystyki aktywnej i uzdrowiskowej, bazującej na endogenicznych potencjałach obszaru, mającej charakter prozatrudnieniowy; w ramach typu projektu możliwa jest realizacja m. in.:
  - budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja infrastruktury turystyki aktywnej będącej produktem turystycznym lub jego częścią,
  - budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja infrastruktury turystyki uzdrowiskowej,
  - tworzenie i rozwój szlaków turystycznych.

11 PROCEDURA OPRACOWANIA PROGRAMU I ŹRÓDŁA

Niniejszy program przygotowali pracownicy Urzędu Miasta Kołobrzeg korzystając z „Poradnika metodycznego – gminny program opieki nad zabytkami”, opracowanego przez zespół powołany przez Dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie w 2008 r.²

Program opracowany został w oparciu o stosowne przepisy prawa, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miasta Kołobrzeg, a także unijne, krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne dokumenty strategiczne oraz materiały i dokumentacje będące w zasobie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz Urzędu Miasta Kołobrzeg.

Ponadto w przygotowanym dokumencie wykorzystano informacje pochodzące z książki „Kronika Kołobrzegu” dr Hieronima Kroczyńskiego ISBN 83-900271-3-5 oraz otrzymane od członków Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w Kołobrzegu i pracowników Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu.

Przed przystąpieniem do opracowania niniejszego programu w lipcu 2013 r., Prezydent Miasta Kołobrzeg zwrócił się do organizacji i środowisk związanych z zabytkami z prośbą o opinię, czy powinien kontynuować ustalone w poprzednim programie priorytety, czy też należałoby je zmienić. We wrześniu 2013 r. w Urzędzie Miasta Kołobrzeg, w celu zebrania opinii, wniosków i pomysłów zorganizowano spotkanie, na które zaproszono przedstawicieli organizacji, towarzystw oraz stowarzyszeń związanych z zabytkami i dziedzictwem kulturowym, radnych Rady Miasta Kołobrzeg oraz pracowników urzędu i jednostek miejskich.

Po opracowaniu dokumentu, w dniu 28 kwietnia 2015 r. jego projekt został przedłożony do publicznych konsultacji społecznych poprzez strony internetowe www.kolobrzeg.pl oraz www.zabytki.kolobrzeg.eu. Ponadto przygotowany dokument przekazano wraz z informacją o możliwości składania uwag Radnym Rady Miasta Kołobrzeg oraz organizacjom i towarzystwom związanym z dziedzictwem kulturowym.

Po nanieśieniu złożonych uwag, zgodnie z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.), w dniu 15 czerwca 2015 r. Prezydent Miasta Kołobrzeg przesłał do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie Delegatura w Koszalinie projekt „Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg, celem uzyskania opinii.

Pismem znak ZN.K.5120.2.2015.AF z dnia 12 listopada 2015 r. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie poinformował, że ww. projekt dokumentu zaopiniował pozytywnie.

12 ZAŁĄCZNIKI

---

² Od 2010 r. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie nosi nazwę Narodowy Instytut Dziedzictwa

12.1 Załącznik nr 1 - Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Kołobrzeg

Nr	zabytek	ulica, lokalizacja	numer	działka	funkcja pierwotna	funkcja obecna	styl	data powstania	podstawa do ujęcia w ewidencji
1	cmentarz ewangelicki, Park im. Jedności Narodowej	Arciszewskiego	bez numeru	3/5, 3/6, 3/7, 3/8, 3/9, 4/1, 4/2, 4/5, 6, 7/2 obr. 2	cmentarz ewangelicki	Park im. Jedności Narodowej		1881 r.	rejestr zabytków
2	cmentarz ewangelicki	Arciszewskiego	bez numeru	3/14 obr. 3	cmentarz ewangelicki	teren zamknięty Marynarki Wojennej		1881 r.	województwa ewidencja zabytków
3	budynek Poczty	Armii Krajowej	1	166 obr. 12	Poczta	budynek Poczty Polskiej	neogotyck	około 1870r	województwa ewidencja zabytków
4	kamienica	Armii Krajowej	2	167/44 obr. 12	kamienica	mieszkalna	neoklasycyzm	około 1880r.	województwa ewidencja zabytków
5	kamienica	Armii Krajowej	8	167/28 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	I ćw. XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
6	Ratusz	Armii Krajowej	12	248/1 obr. 12	Ratusz	Ratusz	neogotyck	1829-1832 r.	rejestr zabytków
7	dom	Armii Krajowej	13	234/1, 235/3 obr. 12	Pałac Braunschweigów	Muzeum Oręża Polskiego	empire	pocz. XIX w.	rejestr zabytków
8	stanowisko archeologiczne	Armii Krajowej - Budowlana, Kołobrzeg, stan. 59 AZP 15-15/30,	bez numeru	na części działek: 208, 249/3, 252/2, 252/3 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytny	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
9	kamienica	Armii Wojska Polskiego	7	368 obr. 12	kamienica	mieszkalna		1906r.	województwa ewidencja zabytków
10	stanowisko archeologiczne	Armii Wojska Polskiego - ul. Solna, Kołobrzeg, stan. 3 AZP 15-15/4,	bez numeru	na części działek: 104/1, 104/2, 159/5, 159/12-159/15, 343, 138/2, 141/50, 142, 141/37, 141/38, 371 obr.12	osada - wczesne średniowiecze (VI/VII-XII w.), osada miejska - średniowiecze	stanowisko archeologiczne		VI/VII -XII	województwa ewidencja zabytków
11	Pozostałości umocnień twierdzy kołobrzesckiej: przyczółek położony w pobliżu Rowu	Bałtycka	46	5/2 obr. 3	obiekt fortyfikacyjny	Reduta Solna	fortyfikacja	1832 r - 1836 r.	rejestr zabytków

	Drzewnego								
12	magazyn-kotłownia	Basztowa	1a	330 obr. 11	magazyn i magazyn-kotłownia	centrum diagnostyczne i klub fitness		koniec XIX w i lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
13	Park miejski im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego	Bogusława X	bez numeru	206/9, 207/26 i 206/8 obr. 13	Park im. Joachima Christiana Nettelbecka	Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego	fortyfikacja	1873 r.	rejestr zabytków
14	Luneta Lauenburg	Bogusława X	bez numeru	206/9 obr. 13	fortyfikacja	wyspa w stawie w Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego	fortyfikacja	XVIII w.	województwa ewidencja zabytków, na obszarze wpisanym do rejestru zabytków
15	Bastion Pommern	Bogusława X	bez numeru	207/26 obr. 13	fortyfikacja	narys ziemny w północno-zachodniej części Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego	fortyfikacja	XVIII w.	województwa ewidencja zabytków, na obszarze wpisanym do rejestru zabytków
16	pensjonat	Borzymowskiego	1	77 obr.4	pensjonat	hotel	cechy klasycyzujące	XIX/XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
17	pensjonat	Borzymowskiego	3	76 obr. 4	pensjonat	hotel	cechy klasycyzujące	XIX/XX w.	województwa ewidencja zabytków
18	pensjonat	Borzymowskiego	8	71/1 obr. 4	pensjonat	przedszkole	historyzm	lata 90-te XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
19	wieża ciśnień	Budowlana	6	206/4 obr. 12	wieża ciśnień	wieża ciśnień i restauracja	neogotyck	koniec XIX w.	województwa ewidencja zabytków
20	elewacja frontowa magazynu	Budowlana	20	302/3 obr. 12	budynek przemysłowy-magazyn (fasada)	budynek mieszkalny		XIX/XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
21	kamienica	Budowlana	22	302/4 i 302/5 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm	1912r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta

									Kołobrzeg
22	kamienica	Budowlana	24	302/1 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
23	elewacja frontowa budynku gospodarczego, magazyn	Budowlana	24 d	302/6 obr. 12	budynek gospodarczy-magazyn	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
24	elewacja frontowa młyna	Budowlana	24 d	302/6 obr. 12	budynek gospodarczy-młyn	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
25	magazyn zbożowy	Budowlana	24 d	302/6 obr. 12	magazyn zbożowy	budynek mieszkalny		koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
26	piwnice pod budynkiem	Budowlana	35 a	173/1 obr. 13	piwnice pod budynkiem	piwnice pod budynkiem		XVII w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
27	stanowisko archeologiczne	Budowlana, Kołobrzeg, stan. 57 AZP 15-15/28,	bez numeru	na części działek: 294, 411 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
28	stanowisko archeologiczne	Budowlana, Kołobrzeg, stan. 58 AZP 15-15/29,	bez numeru	na części działek: 293, 294, 411 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
29	stanowisko archeologiczne	Budowlana, Kołobrzeg, stan. 60 AZP 15-15/31,	bez numeru	na części działek: 208, 251/5, 251/13, 252/1, 252/2 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV w.	województwa ewidencja zabytków
30	budynek mieszkalny	Chopina Fryderyka	14-15	70/1 obr. 5	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
31	budynek mieszkalny	Chopina Fryderyka	16	36 obr. 5	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez

									Prezydenta Miasta Kołobrzeg
32	willa wielorodzinna	Chopina Fryderyka	16a	35/5 obr. 5	willa	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20/30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
33	kamienica	Cicha	9	13/1 obr. 4	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
34	kamienica	Drzymały	8	48/28 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
35	kamienica	Drzymały	9	48/9 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	historyzm	XIX/XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
36	kamienica	Drzymały	10	48/8 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	historyzm	XIX/XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
37	Baszta Lontowa zwana Prochową	Dubois	20	199 obr. 12	Baszta Lontowa	usługi	gotyk	XV/XVI w.	rejestr zabytków
38	kamienica	Dubois	27	221/2 obr. 12	kamienica	mieszkalna	neobarok	około 1920 r	województwa ewidencja zabytków
39	kamienica	Dubois	32	215/2 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
40	stanowisko archeologiczne	Dubois - Giełdowa, Kołobrzeg, stan. 54 AZP 15-15/25,	bez numeru	na części działek: 205/7, 243/4, 243/5, 243/19-243/23, 230/6, 230/9, 246 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
41	Śródmieście Miasta Kołobrzeg	Dubois , Budowlana, Wąska, Rzeczna	bez numeru	zgodnie z załącznikiem graficznym do	Stare Miasto	historyczny układ urbanistyczny		XIV-XV w	rejestr zabytków

				decyzji o wpisie do rejestru, obr. 12					
42	budynek użyteczności publicznej	Dworcowa	12	153 obr. 12	kasyno wojskowe	restauracja Fregata	monumentalizm niemiecki	lata 40-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
43	kamienica	Dworcowa	16	158/20 obr. 12	kamienica	mieszkalna		1898 r.	województwa ewidencja zabytków
44	cmentarz	Dywizji Piechoty - 6-tej	bez numeru	23/1 i 23/2 obr. 16	cmentarz	cmentarz wojenny		1946 r.	województwa ewidencja zabytków
45	budynek mieszkalny	Dywizji Piechoty - 6-tej	74	221/1 obr. 17	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20/30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
46	kamienica	Dywizji Piechoty - 6-tej	94	37/2 obr. 18	kamienica	budynek mieszkalny	elementy historyzmu	4 ćw. XIX w	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
47	mleczarnia	Dywizji Piechoty - 6-tej	96b	28/3 obr. 18	mleczarnia	obecnie magazyn i biura		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
48	stanowisko archeologiczne	Dywizji Piechoty 6-tej , Kołobrzeg, stan. 42 AZP 15-15/42,	bez numeru	na części działki 214 obr. 16	śląd osadnictwa - epoka kamienia, ślad osadnictwa - wczesne średniowiecze, punkt osadnictwa - średniowiecze XIII w., osada nowożytność	stanowisko archeologiczne		epoka kamienia, wczesne średniowiecze, XIII w. nowożytność	województwa ewidencja zabytków
49	stanowisko archeologiczne	Dywizji Piechoty 6-tej, Kołobrzeg, stan. 67 AZP 15-15/39,	bez numeru	na części działek: 7/1, 24 obr. 16	śląd osadnictwa - epoka kamienia, osada średniowiecze XII, XIII-XV w., osada nowożytność	stanowisko archeologiczne		epoka kamienia, XII, XIII-XV w., nowożytność	województwa ewidencja zabytków
50	stanowisko archeologiczne	Dywizji Piechoty 6-tej, Kołobrzeg, stan. 68 AZP 15-15/40,	bez numeru	na części działki 25 obr. 16	śląd osadnictwa średniowiecze XIII w., punkt	stanowisko archeologiczne		XIII w., nowożytność	województwa ewidencja zabytków

					osadnictwa nowożytność				
51	stanowisko archeologiczne	Dywizji Piechoty 6-tej, Kołobrzeg, stan. 71 AZP 15-15/43,	bez numeru	na części działek: 34/2, 34/3, 35/2 i 35/10 obr. 16	śląd osadnictwa - pradziejowe wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa średniowiecze XIII w., osada nowożytność	stanowisko archeologiczne		wczesne średniowiecze, XIII w., nowożytność	województwo ewidencja zabytków
52	stanowisko archeologiczne	Dywizji Piechoty 6-tej, Kołobrzeg, stan. 72 AZP 15-15/44,	bez numeru	na części działek: 28/6, 28/172, 28/165 obr. 16	śląd osadnictwa - epoka kamienia, śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa - średniowiecze, osada nowożytność	stanowisko archeologiczne		epoka kamienia, wczesne średniowiecze, średniowiecze, nowożytność	województwo ewidencja zabytków
53	stanowisko archeologiczne	Dywizji Piechoty 6-tej, Kołobrzeg, stan. 73 AZP 15-15/45,	bez numeru	na części działek: 23/1, 23/2 obr. 16	śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze, osada - średniowiecze XIII/XV, osada nowożytność	stanowisko archeologiczne		wczesne średniowiecze, średniowiecze XIII - XV w., nowożytność	województwo ewidencja zabytków
54	łaźnia miejska	Frankowskiego	1	159/3 obr. 12	łaźnia miejska	szkoła muzyczna		początek XX w.	województwo ewidencja zabytków
55	biblioteka	Frankowskiego	3	163 obr. 12	biblioteka	biblioteka	neobarok	1926 r.	województwo ewidencja zabytków
56	stanowisko archeologiczne	Frankowskiego, Kołobrzeg, stan. 35 AZP 15-15/6,	bez numeru	na części działek: 156/1, 158/2, 159/3, 159/12, 161 - 165, 171, 158/22, 150/23 obr. 12	nowe miasto, fragmenty zabudowy - wczesne średniowiecze	stanowisko archeologiczne		średniowiecze	województwo ewidencja zabytków
57	Wilczy Szaniec	Fredry	18	93, 94/3 obr. 5	Wilczy Szaniec	amfiteatr i park	fortyfikacja	1806-1807	rejestr zabytków
58	Park im. Aleksandra Fredry	Fredry	bez numeru	118, 93 i 94/3 obr. 5	Park na Wilczym Wzgórzu	Park im. Aleksandra Fredry		przełom XIX i XX w.	rejestr zabytków
59	stanowisko archeologiczne	Giełdowa, Kołobrzeg, stan. 61 AZP 15-15/32,	bez numeru	na części działek: 205/1, 205/7, 250/1, 250/2, 251/9, 251/12, 251/13 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII w.	województwo ewidencja zabytków
60	tzw. Dom Schliffenów	Gierczak	28	319 obr. 12	kamienica kupiecka	Muzeum Oręża Polskiego	gotyk	XV w.	rejestr zabytków
61	kamienica	Gierczak	33	304/4 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		XIX/XX w.	wyznaczony

									przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
62	stanowisko archeologiczne	Gierczak, Kołobrzeg, stan. 55 AZP 15-15/26,	bez numeru	na części działek: 298/1, 299/2, 299/3, 296/6, 302/3, 301, 300/1, 300/3, 300/4, 303/1, 303/3, 303/4, 304/3- 304/5, 305/1, 366 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV- XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
63	stanowisko archeologiczne	Gierczak, Kołobrzeg, stan. 56 AZP 15-15/27,	bez numeru	na części działek: 290/4, 318/12, 375, 288/10, 289, 295/2, 299/3, 318/4, 318/5, 318/6, 318/7 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV- XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
64	kamienica	Graniczna	2	187/23 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
65	kamienica	Graniczna	3	187/12 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
66	Elewacje secesyjnej kamienicy	Graniczna	4	187/25 obr. 12	kamienica	mieszkalna	secesja	ok. 1910 r.	rejestr zabytków
67	kamienica	Graniczna	6	184/6 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
68	kamienica	Graniczna	7	184/15 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	1 ćw. XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
69	szkoła	Grotggera Artura	12	48 obr. 5	szkoła	szkoła	modernizm	lata 30/40-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta

									Kołobrzeg
70	budynek dwurodzinny	Jedności Narodowej	1-2	223 i 224/1 obr. 11	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
71	szpital	Jedności Narodowej	bez numeru	144/9 obr. 11	szpital	szpital	modernizm	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
72	budynek pomocniczy kotłownia	Jedności Narodowej	9A	144/3 obr. 11	budynek garnizonowy, kotłownia	nieużytkowany	eklektyzm	XIX/XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
73	budynek gospodarczy, kuźnia	Jedności Narodowej	12	144/7 obr. 11	kuźnia	magazyn	eklektyzm	lata 90-te XIX w.	województwa ewidencja zabytków
74	magazyn	Jedności Narodowej	12 b	144/7 obr. 11	budynek koszarowy - magazyn	sklep ogrodniczy Plon	eklektyzm	lata 90-te XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
75	dom mieszkalny	Jedności Narodowej	15	55/2 obr. 10	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
76	budynek mieszkalny	Jedności Narodowej	27	45/2 obr. 10	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
77	budynek mieszkalny	Jedności Narodowej	29	41/2 obr. 10	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
78	budynek mieszkalny	Jedności Narodowej	33	333 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	około 1935 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
79	budynek dwurodzinny	Jedności Narodowej	36-37	330 i 329 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta

									Kołobrzeg
80	budynek dwurodzinny	Jedności Narodowej	38-39	327 i 328 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
81	budynek dwurodzinny	Jedności Narodowej	40-41	326 i 325 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
82	willa	Jedności Narodowej	42	297/2 obr. 2	willa	budynek mieszkalny	modernizm	lata 30/40-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
83	willa	Jedności Narodowej	43	296/2 obr. 2	willa	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
84	willa	Jedności Narodowej	45	294 obr. 2	willa	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
85	budynek mieszkalny	Jedności Narodowej	60	347/10 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	elementy historyzmu	1902 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
86	budynek użyteczności publicznej	Jedności Narodowej	62	59 obr. 10	budynek użyteczności publicznej	Kościół Zborów Chrystusowych	elementy historyzmu	około 1910 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
87	kościół	Jedności Narodowej	68	70 obr. 10	kościół Zbawiciela ewangelicko-augsburski	kościół pw. Podwyższenia Św. Krzyża	modernizm	1932 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
88	kamienica	Jedności Narodowej	78	171 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
89	kamienica	Jedności Narodowej	79	172 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	historyzm	4 ćw. XIX w	wyznaczony przez

									Prezydenta Miasta Kołobrzeg
90	budynek koszarowy	Jedności Narodowej	83	175/18 obr. 11	blok koszarowy	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
91	budynek sztabowy	Jedności Narodowej	84	175/19 obr. 11	sztab	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
92	budynek koszarowy	Jedności Narodowej	85	175/20 obr. 11	blok koszarowy	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
93	sztab	Jedności Narodowej	86	175/21 obr. 11	sztab	szkoła	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
94	kamienica	Jerzego	13	239 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	historyzm	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
95	Bastion Magdeburg	Kamienna	bez numeru	184 obr. 13	fortyfikacja	parking		lata 1770-1774 r.	wojewódzka ewidencja zabytków
96	budynek wspomagający hydrofornię	Kamienna	1	181/11 obr. 13	budynek wspomagający hydrofornię	gastronomia		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
97	kamienica	Kamienna	3	197/1 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny z usługami	neoklasycyzm	XIX/XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
98	Batardeau	Kamienna	rzeka Parsęta	418 obr.11	Bataredau - obiekt fortyfikacyjny	ruina w rzece filary i przyczółki		prawdopodobnie na początku XVIII w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
99	budynek przemysłowy	Kasprowicza	10	98/1 obr. 5	budynek przemysłowy	Spółeczna Akademia Nauk	modernizm	lata 20/30-te XX w.	wyznaczony przez

									Prezydenta Miasta Kołobrzeg
100	cmentarz przykościelny	Katedralna	bez numeru	272 obr. 12	cmentarz przykościelny	plac wokół kościoła obecnie część cmentarza zabudowana jest plebanią		XV w.	województwa ewidencja zabytków
101	kamienica	Katedralna	4	174/1 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	1 ćw. XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
102	budynek użyteczności publicznej -starostwo	Katedralna Walki Młodych	12 9	195/3 obr. 12	budynek użyteczności publicznej- starostwo	Hotel Centrum	modernizm	1902-1903 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
103	Kościół rektoralny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	Katedralna	35	279 obr. 12	Kościół garnizonowy (klasztorny)	Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	neogotyck	ok 1870 r.	rejestr zabytków
104	dom parafialny i Dom Księża Emerytów	Katedralna, Rzeczna	37-39, 7-9	279 obr. 12, 344 obr. 12	klasztor ewangelicki dla panien	dom parafialny i Dom Księża Emerytów	neogotyck	4 ćw. XIX w.	rejestr zabytków
105	stanowisko archeologiczne	Katedralna - Brzozowa, Kołobrzeg, stan. 49 AZP 15-15/20,	bez numeru	na części działek: 357, 266/1, 268, 270/2 i 275/5 obr.12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XII-XIV-XV	województwa ewidencja zabytków
106	stanowisko archeologiczne	Katedralna - Mariacka, Kołobrzeg, stan. 50 AZP 15-15/21,	bez numeru	na części działek: 268, 270/2, 273, 275/2, 275/3, 275/5, 276/2, 276/4, 277/1, 277/2, 277/4, 277/5, 278 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
107	zespół budynków policji	Kilińskiego	1	64 obr. 12	budynek użyteczności publicznej Sąd - zespół (obejmuje również oficyny oraz więzienie)	Policja	neobarok	1913 r.	województwa ewidencja zabytków
108	kamienica	Kniewskiego	1, 1A	11 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		II połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
109	kamienica	Kniewskiego	2	14/1 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		II połowa XIX w.	wyznaczony przez

									Prezydenta Miasta Kołobrzeg
110	dworzec i zespół budynków gospodarczych	Kolejowa	3	1/23 obr. 12	budynek użyteczności publicznej - dworzec i zespół budynków gospodarczych	dworzec PKP	modernizm	4 ćw. XIX w. przebudowa lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
111	pensjonat	Konopnickiej	3-4	80/2 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny	cechy klasycyzujące	lata 90-te XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
112	kamienica	Korzeniowskiego	2	169 obr. 4	kamienica	pensjonat		około 1910-1915 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
113	pensjonat	Korzeniowskiego	7	85 obr. 4	pensjonat	ośrodek wypoczynkowy		około 1901 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
114	pensjonat	Korzeniowskiego	8	95 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny Słoneczko	cechy eklektyczne	lata 90-te XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
115	Park im. 3 Dywizji Piechoty, dawny cmentarz ewangelicki	Koszalińska	bez numeru	253/6 obr. 13	cmentarz ewangelicki	Park im. 3 Dywizji Piechoty, działka zabudowana przez kościół i plebanię		połowa XIX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
116	cmentarz żydowski	Koszalińska	bez numeru	1, 2/7 obr. 20	cmentarz żydowski Begrabnisplatz	stacja reduktorów		początek XIX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
117	kamienica	Koszalińska	28	145/2 i 157/1 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
118	ośrodek leczniczy	Koszalińska (Podczele)	70-72	6/16 obr. 8	ośrodek leczniczy	ośrodek sanatoryjny		lata 20/30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
119	stanowisko archeologiczne	Koszalińska, Kołobrzeg, stan. 29 AZP 14-16/2, vis a vis	bez numeru	na części działki 3/7 obr. 15	śląd osadnictwa - średniowiecze XIV-XV w. , ślad	stanowisko archeologiczne		XIV - XV w.	wojewódzka ewidencja zabytków

		Kądzielna			osadnictwa nowożytność				
120	stanowisko archeologiczne	Koszalińska, Kołobrzeg, stan. 30 AZP 14-16/3, vis a vis Kądzielna	bez numeru	na części działek: 3/7, 3/8, 4 obr. 15	śląd osadnictwa-kultura pradziejowa, osada średniowiecze XIV-XV w. , osada nowożytność XVI-XX w	stanowisko archeologiczne		pradzieje, XIV-XV w, XVI-XX w.	województwa ewidencja zabytków
121	stanowisko archeologiczne	Koszalińska, Kołobrzeg, stan. 31 AZP 14-16/4, vis a vis Kądzielna	bez numeru	na części działki 3/7 obr. 15	punkt osadnictwa - średniowiecze XV w., śląd osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne		XV w., nowożytność	województwa ewidencja zabytków
122	stanowisko archeologiczne	Koszalińska, Kołobrzeg, stan. 32 AZP 14-16/5, vis a vis Kądzielna, przy torach	bez numeru	na części działek: 3/7, 2 obr. 15	punkt osadnictwa - średniowiecze XV w., śląd osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne			województwa ewidencja zabytków
123	stanowisko archeologiczne	Koszalińska, Kołobrzeg, stan. 28 AZP 14-16/1, vis a vis Kądzielna	bez numeru	na części działki 3/7 obr. 15	osada kultura pomorska, osada kultura oksywska, osada średniowiecze, osada nowożytność	stanowisko archeologiczne		średniowiecze, nowożytność	województwa ewidencja zabytków
124	dom mieszkalny	Kościuszki	4	52/1 obr. 5	dom mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
125	budynek mieszkalny	Kościuszki	6	54/1 obr. 5	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
126	willa	Kościuszki	7	37 obr. 5	willa	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20/30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
127	willa	Kościuszki	8	72 obr. 5	willa	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20/30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
128	stanowisko archeologiczne	Krzywoustego, Kołobrzeg, stan. 64 AZP 15-15/35, łąki pod Budzistowem	bez numeru	na części działki 9/3 obr. 19	śląd osadnictwa - średniowiecze XIII/XIV w., osada nowożytność - XVI-XX w.	stanowisko archeologiczne		XIII/XIV w, XVI-XX w.	województwa ewidencja zabytków

129	stanowisko archeologiczne	Krzywoustego, Kołobrzeg, stan. 65 AZP 15-15/36, łąki pod Budzistowem	bez numeru	na części działki 4/16 obr. 19	śląd osadnictwa - średniowiecze XIII-XV w., punkt osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne		XIII-XV w.	województwo ewidencja zabytków
130	stanowisko archeologiczne	Krzywoustego, Kołobrzeg, stan. 66 AZP 15-15/37, łąki pod Budzistowem	bez numeru	na części działki 9/3 obr. 19	śląd osadnictwa - średniowiecze XIII-XV w., punkt osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne		XIII-XV w.	województwo ewidencja zabytków
131	garaż	Kujawska	4	11/37 obr. 18	budynek koszarowy garaż	budynek usługowy	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
132	magazyn	Kujawska	6	11/46 obr. 18	budynek koszarowy - magazyn	budynek usługowy	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
133	budynek dwurodzinny	Lotnicza	12-13	202 i 212 obr. 11	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
134	budynek dwurodzinny	Lotnicza	14-15	215 i 216 obr. 11	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
135	budynek użyteczności publicznej - bank	Łopuskiego	6	61 obr. 12	Reichsbank	bank	modernizm	1912 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
136	budynek szkoły i sala gimnastyczna	Łopuskiego	13-15	195/4 obr. 12	liceum i seminarium nauczycielskie żeńskie	szkoła z salą gimnastyczną	monumentalizm niemiecki	1914 r.	województwo ewidencja zabytków
137	dom meblowy	Łopuskiego	23	255 obr. 12	dom meblowy "Carl Ueberscheer"	budynek usługowy		1924 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
138	sala kinowa	Łopuskiego	24	168 obr. 12	sala kinowa	kino		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg

139	Zespół budynków dawnej elektrowni miejskiej	Łopuskiego	26-28	170/5 obr. 12	Elektrownia Miejska	Firma cukiernicza "Marona"	eklektyzm	1912 r.	rejestr zabytków
140	szkoła	Łopuskiego	42-44	136/2 obr. 11	Gimnazjum	Liceum im. M. Kopernika	funkcjonalizm, Bauhaus	1930-1932	wojewódzka ewidencja zabytków
141	magazyn	Łopuskiego	43	225/8 obr.11	budynek garnizonowy - magazyn	nieużytkowany	elementy neogotyku	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
142	kasyno	Łopuskiego	bez numeru	144/13 obr. 11	budynek żandarmerii/szpital wojskowy wg innych źródeł	kino Piast i klub	eklektyzm	XIX/XX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
143	budynek żandarmerii wraz z ogrodzeniem	Łopuskiego	48	144/14 obr. 11	kasyno	nieużytkowany	eklektyzm	XIX/XX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
144	blok koszarowy	Łopuskiego	50	175/23 obr. 11	blok koszarowy	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
145	kasyno	Łopuskiego	52	175/48 obr. 11	kantyna	centrum usług diagnostycznych	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
146	most	Łopuskiego	bez numeru	418 obr.11	most	most		1900 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
147	blok koszarowy	Łopuskiego	54	175/38 obr. 11	blok koszarowy	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
148	blok koszarowy	Łopuskiego	56	175/31 obr. 11	blok koszarowy	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
149	kamienica	Maja 1	2	264 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg

150	kamienica	Maja 1	3	263 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
151	kamienica	Maja 1	4	262/1 obr. 1	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
152	kamienica	Maja 1	5	261/1 obr. 11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
153	kamienica	Maja 1	6	259/1 obr.11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
154	kamienica	Maja 1	7	258/1 obr. 11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
155	kamienica	Maja 1	8	257/1 obr.11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
156	kamienica	Maja 1	9-15	256/3, 256/5, 256/7, 256/8, 256/9, 256/10 i 256/11 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
157	kamienica	Maja 1	43	244/1 obr. 11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
158	kamienica	Maja 1	44	245/1 obr. 11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
159	kamienica	Maja 1	45	246 obr. 11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta

									Miasta Kołobrzeg
160	kamienica	Maja 1	46	247 obr. 11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
161	kamienica	Maja 1	48	251 obr. 11	kamienica	budynek według tego samego projektu co 1 Maja 3	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
162	kamienica	Maja 1	49	249/2 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
163	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	Mariacka	5	272 obr.12	katedra	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	gotyk	k. XIII w.	rejestr zabytków
164	kamienica	Mariacka	6	324/3 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
165	stanowisko archeologiczne	Mariacka, Kołobrzeg, stan. 51 AZP 15-15/22, kwartał pod Bazyliką	bez numeru	na części działek: 249/3,271,272, 268, 274/1, 260, 262/3, 273, 275/5 obr.12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XIII-XIV-XV w.	województwa ewidencja zabytków
166	budynek sztabowy	Mazowiecka	1	11/6 obr. 18	budynek sztabowy	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	województwa ewidencja zabytków
167	blok mieszkalny	Mazowiecka	2	10/12 obr. 18	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
168	magazyn	Mazowiecka	30	11/32 obr. 18	budynek garnizonowy - magazyn	budynek usługowy	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
169	lazaret	Mazowiecka	32	11/34 obr. 18	lazaret	Akademia Morska	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta

									Kołobrzeg
170	sztab	Mazowiecka	33	11/35 obr. 18	sztab	budynek mieszkalny	neogotyck	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
171	blok koszarowy	Mazowiecka	34	11/62 obr. 18	blok koszarowy	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
172	kamienica	Mazowiecka	39	248/2 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
173	kamienica	Mazowiecka	40-41	421 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	1929 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
174	cmentarz wojenny	Mickiewicza	bez numeru	5/8 obr. 4	ewangelicki cmentarz wojenny obrońców z 1807 r. Militäre Fridhof	cmentarz znajduje się w całości na terenie Parku im. Stefana Żeromskiego (południowo-wschodnia część) wpisanego do rejestru		początek XIX w.	rejestr zabytków wojewódzka ewidencja zabytków
175	stanowisko archeologiczne	Mirocice, Kołobrzeg, stan. 74 AZP 15-16/39,	bez numeru	na części działek: 259/3 obr. 8, 4 obr. 20	śląd osadnictwa KPOŚ	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków
176	stanowisko archeologiczne	Mirocice, Kołobrzeg, stan. 76 AZP 15-16/41,	bez numeru	na części działki 4 obr. 20	śląd osadnictwa KPOŚ	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków
177	stanowisko archeologiczne	Mirocice, Kołobrzeg, stan. 77 AZP 15-16/42,	bez numeru	na części działki 4 obr. 20	śląd osadnictwa - kultura łużycka	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków
178	stanowisko archeologiczne	Mirocice, Kołobrzeg, stan. 78 AZP 15-16/43,	bez numeru	na części działki 4 obr. 20	śląd osadnictwa KPOŚ	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków
179	stanowisko archeologiczne	Mirocice, Stramnica, stan. 1 AZP 15-16/83,	bez numeru	na części działki 4 obr. 20	śląd osadnictwa KPOŚ	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków
180	stanowisko archeologiczne	Mirocice, Stramnica, stan. 2 AZP 15-16/84,	bez numeru	na części działki 4 obr. 20	śląd osadnictwa KPOŚ	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków
181	stanowisko archeologiczne	Mirocice, Stramnica, stan. 4 AZP 15-16/86,	bez numeru	na części działki 4 obr. 20	śląd osadnictwa KPOŚ	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków

182	stanowisko archeologiczne	Mirocicie, Kołobrzeg, stan. 75 AZP 15-16/40,	bez numeru	na części działki 4 obr. 20	śląd osadnictwa - kultura nieokreślona	stanowisko archeologiczne			województwa ewidencja zabytków
183	most	Młyńska	bez numeru	331/6 obr. 11	most	most łączący ul. Basztową z Młyńską		4 ćw. XIX w. przebudowa lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
184	kamienica	Młyńska	11	327/1 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	elementy modernizmu	1 ćw. XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
185	kamienica	Młyńska	12	329/11 obr. 11	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny		1906 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
186	budynek użyteczności publicznej	Morska	2	3/15 obr. 4	budynek użyteczności publicznej - kapitanat	budynek apartamentowy		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
187	Pozostałości umocnień twierdzy kołobrzesckiej: przyczółek przy wejściu do portu	Morska	10	4/1 obr. 4	Fort Ujście	Latarnia Morska, klub muzyczny	fortyfikacja	ok. 1770 r. - fort, latarnia 1945	rejestr zabytków
188	kamienica	Narutowicza	10	277/4 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
189	kamienica	Narutowicza	12	277/2 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	historyzm	2 połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
190	willa dwurodzinna	Obozowa	15	97/2 obr. 18	willa	budynek mieszkalny		1928 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
191	Park im. Stefana Żeromskiego	Obrońców Westerplatte, Rodziewiczówny, Sikorskiego	bez numeru	5/8, 178/2, 42, 43/5, 44/2, 46, 66/1, 66/2, 66/3 obr. 4, 2/6, 3, 4, 5/1, 5/2, 2/2, 2/5, 6,	Park Damen Waldchen, Strand Park	Park im. Stefana Żeromskiego		1853 r.	rejestr zabytków

				7 obr. 5					
192	kamienica	Okopowa	20	21/41 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
193	kamienica	Okopowa	21	413 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
194	budynek oficerski	Ostrobramska	1	4/5 obr. 8	budynek oficerski	kościół i parafia	modernizm	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
195	stanowisko archeologiczne	Parsęta Port Moski Kołobrzeg, Kołobrzeg, stan. 5 AZP 14-15/1,	bez numeru	część działek: 1/7, 4/61 obr. 3 - Parsęta i przylegające do niej od zachodu tereny nabrzeży portowych	port morski - średniowiecze i nowożytność	stanowisko archeologiczne		średniowiecze	województwa ewidencja zabytków
196	osada otwarta stan. 1 położona na lewym brzegu Parsęty w odległości 2,2 km na południe od centrum miasta na wysokości PGR Budzistowo	Parsęta vis a vis Budzistowa, Kołobrzeg, stan. 1 AZP 15-15/38	bez numeru	część działki: 13/4 obr. 16	słowiańska osada służebna i przystań rybacka	stanowisko archeologiczne		VIII - IX w.	rejestr zabytków
197	nabrzeże rzeki Parsęty	Parsęta, odcinek od mostu na Młyńskiej do mostu na Solnej	bez numeru		nabrzeże przy Rzecznej i Szpitalnej	nabrzeże przy ul. Rzecznej i ul. Szpitalnej		2 połowa XIX w., przebudowa po 1945 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
198	budynek użyteczności publicznej i hala sportowa	Piastowska	5	35 obr. 12	budynek użyteczności publicznej - szkoła średnia dla dziewcząt wraz z salą gimnastyczną	zespół szkół mechanicznych	historyzm	1896 r.	województwa ewidencja zabytków
199	dom mieszkalny	Piastowska	9	28/1 obr. 12	kamienica	internat	historyzm	początek XX w.	województwa ewidencja zabytków
200	kamienica	Plac 18-go Marca	4-5	37/2 i 38/2 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	historyzm	1880-1890 r.	wyznaczony przez

									Prezydenta Miasta Kołobrzeg
201	Skwer Miejski	Plac płk Anatola Przybylskiego	bez numeru	198 obr. 12	skwer miejski	Plac im. płk Anatola Przybylskiego		1900 r.	rejestr zabytków
202	stanowisko archeologiczne	Plac Ratuszowy, Kołobrzeg, stan. 52 AZP 15-15/23,	bez numeru	na części działek 248/1, 247/6, 249/3, 247/4, 249/3, 384 obr. 12	stare miasto, fragmenty zabudowy - architektura miejska	stanowisko archeologiczne			województwo ewidencja zabytków
203	kamienica	Pomorska	2	115/1 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
204	kamienica	Pomorska	3	15 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
205	kamienica	Pomorska	4	11 obr. 12	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
206	kamienica	Pomorska	5	11 obr. 12	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
207	kamienica	Pomorska	6	11 obr. 12	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	2 połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
208	kamienica	Pomorska	7	110/2 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neorenesans	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
209	budynek użyteczności publicznej szkoła podstawowa	Portowa	37	138/1 obr. 4	szkoła podstawowa	Gimnazjum nr 1	monumentalizm niemiecki	1912 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
210	portowy elewator zbożowy (nr 6/1 - południowy)	Portowa	41	111/2 obr. 4	spichlerz	spichlerz		1929 r.	rejestr zabytków

211	portowy elewator zbożowy (nr 6/2 - północny)	Portowa	41	111/2 obr. 4	spichlerz	spichlerz		1929 r.	rejestr zabytków
212	budynek dwurodzinny	Próżna	11-12	303 i 304 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
213	budynek dwurodzinny	Próżna	13-14	305 i 306 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
214	stanowisko archeologiczne	Przesmyk, Kołobrzeg, stan. 20 AZP 14-15/17,	bez numeru	na części działek: 25/4, 27 obr.6	punkt osadnictwa średniowiecze, ślad osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne		średniowiecze	wojewódzka ewidencja zabytków
215	stanowisko archeologiczne	Przesmyk, Kołobrzeg, stan. 23 AZP 14-15/20,	bez numeru	na części działek: 25/3, 25/4, 16/5 obr. 6	punkt osadnictwa średniowiecze, ślad osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne		średniowiecze	wojewódzka ewidencja zabytków
216	willa dwurodzinna	Radomska	13-14	87/1 i 88 obr. 11	willa	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
217	dom mieszkalny	Radomska	16	104 obr. 11	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
218	dom mieszkalny	Radomska	17-18	100 i 101 obr. 11	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
219	pensjonat	Rafińskiego	5	95 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny	secesja	1907 r.	wojewódzka ewidencja zabytków
220	pensjonat	Rafińskiego	7	95 obr. 4	pensjonat "Salve Regina"	ośrodek sanatoryjny	elementy modernizmu	XIX/XX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
221	pensjonat	Rafińskiego	10	81/2 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny	cechy neobarokowe	lata 90-te XIX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
222	pensjonat	Rafińskiego	12-14	81/2 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny		XIX/XX w.	wojewódzka ewidencja zabytków

223	Magazyn zwany "Katownią"	Ratuszowa	1	243/2 obr. 12	spichrz	restauracja "Domek Kata"		XV w., przebudowa XVII w. i XX w.	rejestr zabytków
224	budynek użyteczności publicznej - gimnazjum	Ratuszowa	13	239 obr. 12	gimnazjum	Urząd Miasta Kołobrzeg	neogotyck	1860 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
225	hala sportowa	Ratuszowa	13a	239 obr. 12	hala sportowa gimnazjum	sala gimnastyczna	neogotyck	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
226	pensjonat	Rodziewiczówny	20	71/2 obr. 4	pensjonat	budynek mieszkalny	historyzm	lata 90-te XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
227	pensjonat	Rodziewiczówny	22	80/2 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny	cechy klasycyzujące	lata 90-te XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
228	kamienica	Rybacka	11	20 obr. 10	kamienica	budynek mieszkalny	historyzm	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
229	hydrofornia	Rzeczna	20	315 obr. 12	hydrofornia	nieużytkowany		około 1910 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
230	spichlerz	Rzeczna	21	312 obr. 12	spichlerz - magazyn zbożony	nieużytkowany		koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
231	stanowisko archeologiczne	Rzeczna - Gierczak, Kołobrzeg, stan. 53 AZP 15-15/24,	bez numeru	na części działek: 259, 266/3, 269/2, 290/5, 290/6, 290/8, 290/9, 291, 317/4, 318/12, 253/28, 172/4, 351, 352, 344, 354, 358, 366,	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne			województwa ewidencja zabytków

				418 obr. 12					
232	Szaniec Kamienny	Sikorskiego	bez numeru	1 obr. 5	Szaniec Kamienny	obecnie restauracja na dawnych kazamatach	fortyfikacja	1832 r.	rejestr zabytków
233	kamienica	Słowińców	1	129/5 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
234	kamienica	Słowińców	8	137/4 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	1920 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
235	kamienica	Słowińców	11	192/3 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
236	wczesnośredniowieczne warzelnie soli znajdujące się w płn. Części Wyspy Solnej między Parsętą a Rowem Drzewnym po obu stronach toru kolejowego biegnącego do Trzebiatowa	Solna, Kołobrzeg, stan. 2 AZP 15-15/3, Wyspa Solna po obu stronach ul. Solnej	bez numeru	działki po obydwu stronach ulicy Solnej wraz z nią, obr. 4 i obr. 11	osada warzelników soli	stanowisko archeologiczne		VI - VII -XIII w.	rejestr zabytków
237	zespół parkowo-ogrodowy: Park Teatralny, Plac Koncertów Porannych z aleją lipową, dawna promenada z aleją kasztanową	Spacerowa, Towarowa, Zdrojowa	bez numeru	40/1, 40/2, 40/3, 115, 116/3 i część 122 w obr. 4	Park Teatralny, Plac Koncertów Porannych, Promenada dawna Reeper Bahn	Park Teatralny, Plac Koncertów Porannych, fragment ul. Spacerowej		średniowiecze (Reeper Bahn), początek XIX w.	rejestr zabytków
238	kamienica	Spacerowa	1-1a	134 obr. 4	kamienica	mieszkalna	historyzm	początek XX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
239	kamienica	Spacerowa	39	103/1 obr. 4	kamienica	mieszkalna i sklep	historyzm	połowa XIX w.	wojewódzka ewidencja zabytków
240	kamienica	Strzelecka	2	58/16 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	1 ćw. XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
241	kamienica	Strzelecka	3	58/28 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	XIX/XX w.	wyznaczony przez Prezydenta

									Miasta Kołobrzeg
242	kaplica szpitalna	Szpitalna	1	55/3 obr. 11	kaplica szpitalna	cerkiew Grekokatolicka (Bizantyjsko-Ukraińska) pw. Opieki Matki Bożej		XIX/XX w., przebudowany lata 90-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
243	budynek użyteczności publicznej	Szpitalna	2a-c	55/7 obr. 11	szpital	gabinety lekarskie oraz mieszkania	neorenesans	1899 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
244	Brama Radzikowska	Szpitalna	3	55/5 obr. 11	Brama Radzikowska - jedyna zachowana brama do dawnej twierdzy	mieszkanie prywatne	klasycyzm po przebudowie na k. XVIII w.	1708 r.	województwo ewidencja zabytków
245	budynek aresztu śledczego	Szpitalna	4	55/1 obr. 11	budynek użyteczności publicznej - areszt garnizonowy	biblioteka nauczycielska		1 ćw. XX w.	województwo ewidencja zabytków
246	kuźnia	Szpitalna	8	58 obr. 11	budynek garnizonowy - kuźnia	kawiarnia		koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
247	pensjonat	Ściegiennego	2	95 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
248	pensjonat	Ściegiennego	3	85 obr. 4	pensjonat	ośrodek wypoczynkowy	cechy klasycyzujące	1901 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
249	pensjonat	Ściegiennego	5-6	80/2 obr. 4	pensjonat	ośrodek sanatoryjny	cechy neobarokowe	początek XX w.	województwo ewidencja zabytków
250	kasyno	Św. Macieja	3	225/3 obr. 11	kasyno	kaplica wojskowa	neogotyck	XIX/XX w.	województwo ewidencja zabytków
251	cmentarz	Św. Wojciecha	bez numeru	7/1 obr. 16	cmentarz ewangelicki	cmentarz komunalny		początek XX w.	województwo ewidencja zabytków
252	cmentarz ewangelicki	Towarowa	bez numeru	38, 19/3, 5/8 obr. 4	cmentarz ewangelicki Friedhof	skwer pomiędzy Towarową i Obrońców Westerplatte, ul. Obrońców Westerplatte oraz		połowa XIX w.	województwo ewidencja zabytków

						częściowo południowo-wschodnia część Parku im. Stefana Żeromskiego wpisane do rejestru zabytków			
253	kamienica	Trzebiatowska	32	300/2 obr. 11	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	historyzm	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
254	kamienica	Unii Lubelskiej	3	86/5 obr. 12	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
255	kamienica	Unii Lubelskiej	5	86/3 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
256	kamienica	Unii Lubelskiej	9	88/1 obr. 12	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
257	kamienica	Unii Lubelskiej	11	89 obr.12	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
258	kamienica	Unii Lubelskiej	18	173/27 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm, elementy neorenesansu	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
259	kamienica	Unii Lubelskiej	20	173/15 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm, elementy neorenesansu	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
260	kamienica	Unii Lubelskiej	22	173/29 obr. 12	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny	neoklasycyzm, elementy neorenesansu	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
261	kamienica	Unii Lubelskiej	30-32	187/10 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm, elementy modernizmu	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta

									Kołobrzeg
262	kamienica	Unii Lubelskiej	43	21/36 obr. 13	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	1910 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
263	kamienica	Unii Lubelskiej	45	21/37 obr. 13	kamienica z oficyną	budynek mieszkalny		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
264	kamienica	Walki Młodych	25	192/5 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm, elementy secesji	około 1920 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
265	kamienica	Walki Młodych Giełdowa	26 12	192/6 obr. 12, 190 obr. 12	kamienica	mieszkalna i usługi	modernizm	około 1920 r.	wojewódzka ewidencja zabytków
266	kamienica	Walki Młodych	28	187/15 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm, elementy secesji	około 1920 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
267	kamienica	Waryńskiego	5	48/25 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	secesja	1904 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
268	kamienica	Waryńskiego	6	48/24 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	1870-1880 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
269	kamienica	Waryńskiego	9	36 obr. 12	kamienica	poradnia medyczna, dom mieszkalny	eklektyzm	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
270	Pozostałości umocnień twierdzy kołobrzesckiej: tzw. Reduta Schilla , przyczółek położony na wyspie solnej w widłach rzeki Parsęty i Rowu Drzewnego	Warzelnicza	bez numeru	173/3 obr. 4	Reduta Morast inaczej Reduta Schilla	tawerna	fortyfikacja	1770-1774 r.	rejestr zabytków
271	Budynek dawnej Akademii Rycerskiej	Wąska	1	261 obr. 12	Akademia Rycerska	sala gimnastyczna	renesans	k. XVIII w.	rejestr zabytków

272	Relikty Baszty Więziennej z przyległymi murami obronnymi	Wąska	bez numeru	254/3 i 253/31 obr. 12	Baszta Więzienna	ruina		XV w.	rejestr zabytków
273	stanowisko archeologiczne	Wąska, Kołobrzeg, stan. 48 AZP 15-15/19,	bez numeru	na części działek: 253/22-253/24, 253/26, 253/28, 253/29, 253/31, 253/30, 254/3, 255, 256, 259, 352 i 358 obr. 12	stare miasto - fragmenty zabudowy XIII-XIV-XV w, czasy nowożytne	stanowisko archeologiczne		XII-XIV-XV	województwa ewidencja zabytków
274	willa	Wiosenna	10	209 obr. 2	willa	budynek mieszkalny	modernizm niemiecki	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
275	willa	Wiosenna	11	208 obr. 2	willa	budynek mieszkalny	modernizm niemiecki	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
276	willa	Wiosenna	13	206 obr. 2	willa	budynek mieszkalny	modernizm	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
277	willa	Wiosenna	16	203 obr. 2	willa	budynek mieszkalny	modernizm niemiecki	lata 30-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
278	stanowisko archeologiczne	Witosa, Kołobrzeg, stan. 69 AZP 15-15/41,	bez numeru	na części działek: 28/82, 28/83, 28/87, 28/88 obr. 16	śląd osadnictwa - pradzieje wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa średniowiecze XIII w., osada nowożytność	stanowisko archeologiczne		wczesne średniowiecze, XIII w., nowożytność	województwa ewidencja zabytków
279	kamienica	Wolności	12a	271/1 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm, elementy neorenesansu	koniec XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg

280	kamienica	Wolności	14	270/2 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm, modernistyczny detal	początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
281	kamienica	Wolności	17a	265/2 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	modernizm	lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
282	dom dwurodzinny	Wolności	18-19	122 i 123 obr. 11	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
283	budynek mieszkalny	Wolności	26	420 obr. 11	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		początek XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
284	stanowisko archeologiczne	Wschodnia, Kołobrzeg, stan. 19 AZP 14-15/16, teren między Arką a torami	bez numeru	na części działki 28 obr. 6	punkt osadnictwa - nowożytność (XIX/XX w.), ślad osadnictwa - średniowiecze	stanowisko archeologiczne		XIX/XXw.	województwa ewidencja zabytków
285	stanowisko archeologiczne	Wschodnia, Kołobrzeg, stan. 21 AZP 14-15/18, okolice tory	bez numeru	na części działki 28 obr. 6	punkt osadnictwa średniowiecze XVw., ślad osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne		XV w.	województwa ewidencja zabytków
286	stanowisko archeologiczne	Wschodnia, Kołobrzeg, stan. 22 AZP 14-15/19,	bez numeru	na części działki 25/4 obr. 6	punkt osadnictwa średniowiecze, ślad osadnictwa nowożytność	stanowisko archeologiczne		średniowiecze	województwa ewidencja zabytków
287	dom dwurodzinny	Wylotowa	9-10	308 i 309 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
288	dom dwurodzinny	Wylotowa	11-12	310 i 311 obr. 2	budynek mieszkalny	budynek mieszkalny		lata 20-te XX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
289	cmentarz żydowski	Zdrojowa	bez numeru	116/3 obr. 4	cmentarz	fragment Parku Teatralnego wpisanego do rejestru, znajduje się tam lapidarium żydowskie	dawny cmentarz żydowski	1820 r.	rejestr zabytków wojewódzka ewidencja zabytków

290	zespół budynków parafii nieistniejącego kościoła św. Marcina	Zwycięzców	12-12a	116 obr. 12	dom parafialny i szkoła	MOPS	neogotyck	XIX/XX w.	województwa ewidencja zabytków
291	kamienica	Zwycięzców	11	15 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny		2 połowa XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
292	kamienica	Zwycięzców	13	124 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	eklektyzm	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
293	kamienica	Zwycięzców	14	125 obr. 12	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
294	zespół kamienic	Zygmuntowska	3	24/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
295	zespół kamienic	Zygmuntowska	4	22/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
296	zespół kamienic	Zygmuntowska	5	21/1 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
297	zespół kamienic	Zygmuntowska	6	20/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
298	zespół kamienic	Zygmuntowska	7	19/1 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
299	zespół kamienic	Zygmuntowska	8	18/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
300	zespół kamienic	Zygmuntowska	9	17/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
301	zespół kamienic	Zygmuntowska	10	16/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
302	zespół kamienic	Zygmuntowska	11	15/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
303	zespół kamienic	Zygmuntowska	12	14/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków

304	zespół kamienic	Zygmuntowska	13	13/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
305	zespół kamienic	Zygmuntowska	14	12/3 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
306	zespół kamienic	Zygmuntowska	30	30/4 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
307	zespół kamienic	Zygmuntowska	31	31/4 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
308	zespół kamienic	Zygmuntowska	32	32/4 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
309	zespół kamienic	Zygmuntowska	33	33/4 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
310	zespół kamienic	Zygmuntowska	34	34/4 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
311	zespół kamienic	Zygmuntowska	35	35/4 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
312	zespół kamienic	Zygmuntowska	36	36/4 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
313	zespół kamienic	Zygmuntowska	37	37/3 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
314	zespół kamienic	Zygmuntowska	41	40/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
315	zespół kamienic	Zygmuntowska	42	41/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
316	zespół kamienic	Zygmuntowska	43	42/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
317	zespół kamienic	Zygmuntowska	44	43/8 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
318	zespół kamienic	Zygmuntowska	45	44/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna		1 ćw. XX w.	województwa ewidencja zabytków
319	zespół kamienic	Zygmuntowska	46	45/2 obr. 11	kamienica	mieszkalna i sklepy	modernizm niemiecki	lata 30-te XX w.	województwa ewidencja zabytków

320	kamienica	Źródlana	1	126/1 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	neoklasycyzm	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
321	Ujęcie źródła solanki	Źródlana	2-3	14/1 obr. 12	źródło solanki im. Bolesława Krzywoustego	źródło z oryginalną drewnianą obudową zakopane pod budynkiem mieszkalnym		koniec XVIII w.	rejestr zabytków
322	kamienica	Źurawia	19	163/2 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	elementy historyzmu	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
323	kamienica	Źurawia	20-21	165/1 i 166 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	elementy historyzmu	4 ćw. XIX w.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg
324	kamienica	Źurawia	24	171 obr. 11	kamienica	budynek mieszkalny	elementy secesji	1905 r.	wyznaczony przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg

12.2 Załącznik nr 2 - Wykaz najcenniejszych zabytków w zbiorach Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu.

Oddział Historii Miasta

1. Kołobrzaska waga ratuszowa, 1680 r.,
2. Gęstościomierz zbożowy (tzw. waga holenderska) ze Stralsundu, wraz z kompletem odważników wywzorcowanych w asach holenderskich, XVIII w.,
3. Prototyp gęstościomierza z dedykacją i godłem Rosji, który uzyskał złoty medal na wystawie ekonomicznej w 1894 roku w Sankt Petersburgu,
4. Dwie miarki do płynów wywzorcowane w wiadrach, XIX w.,
5. Komplety odważników miseczkowych z puncami mistrzów norymberskich, XIX w.,
6. Korce – miary do produktów sypkich, głównie zboża, z miast Pomorza Zachodniego, XIX w. (5 szt.),
7. Łokcie – miary długości, XIX w. (3 szt.),
8. Figurka św. Jana Ewangelisty, XIII w.,
9. Skarb wczesnośredniowiecznych monet, odważników i fragmentów wag znalezionych w okolicach Budzistowa, XI w.,
10. Skarb denarów kołobrzeskich, XIV-XV w.,
11. Kielich mszalny z puncą kołobrzeskiego złotnika, XVII/XVIII w.

Oddział Dzieje oręża polskiego

1. Miecz z XIII w. znaleziony w dolinie rzeki Dęboszniczy,
2. Pochwa miecza XIII/XIVw. znaleziona na terenie Kołobrzegu,
3. Głownia puginału XIV znaleziona na terenie Kołobrzegu,
4. Puginał nerkowy XIVw. znaleziony w Zieleniewie,
5. Pochwa puginału XVw. znaleziona w Kołobrzegu,
6. Puginał nerkowy z XVI w. znaleziony na terenie Kołobrzegu,
7. Kord XV-XVIw. ze znakiem wilka pasawskiego i jabłkiem cesarskim wydobyty z Wisły w pobliżu Torunia,
8. Zbroja płytowo-folgową 1530-1545 z cechą norymberską,
9. Grot piki znaleziony w Zieleniewie,
10. Kompas okrętowy z I poł. XVII w.,
11. Juszman,
12. Uzbrojenie ochronne kolcze używane w rodzinie Murza-Czapskich, XVII w. składające się z: misiurki, koszulki kolczej i pary rękawic kolczych,
13. Pałasz walloński XVIIIw. znaleziony w Świnoujściu,
14. Pałasz walloński wyłowiony z Parsęty w Kołobrzegu
15. Obraz January Suchodolski, "Stefan Czarniecki na łożu śmierci",
16. Obraz: W. Pawliszak "Husarz na koniu",
17. Polska szabla husarska XVII w.,
18. Szabla polska XVII w.,
19. Szabla z głownią turecką i rękojeścią węgiersko-polską, głowica w kształcie głowy kobiecej z pochwą,
20. Kaplerz Męki Pańskiej z okresu konfederacji barskiej,
21. Szabla piechoty z monogramem Augusta II Mocnego,
22. Szabla-szaszka nagrodowa carycy Katarzyny II,
23. Strzemię tureckie XVII w. zdobione złotem i srebrem,
24. Szponton straży miejskiej w Kołobrzegu,
25. Lufa spiżowa 1-funtowej armaty polskiej kal. 54,8mm, odlana w latach 1737-1748. Na części dennej kartusz z herbem hr. Henryka Brühla, w dolnej części kartusza wizerunek Orderu Orła Białego,
26. Szabla polska z pochwą, XVIII w., na głowni napis "Vivat Wolność Ru 1807",

27. Obraz: malarz nieznany "Gen. Jan Henryk Dąbrowski
28. Kwit z podymnego z 10.IV.1790 r.za pobranie 12 złp m. Byczyno,
29. Kwit z podymnego z 22.IX.1788 za pobranie 10 złp m. Kornice,
30. Pistolet skałkowy wydobyty z rzeki Słupi w pobliżu Bramy Młyńskiej w Słupsku XVIII w.,
31. Akwatinta wg. H. Verneta, ryt. L. Debucoire, "Bitwa pod Samosierrą", XVIII/XIX w.,
32. 18 mm karabin burtowy wz.1777 prod. Manufacture Nationale de Liège AN XII,
33. 19,5 mm pistolet skałkowy gałacz (tromblon) z bagnetem, prod. H. Nock, Londyn 1741-1805,
34. Karabinek gałacz(tromblon) prod. Tower z II poł. XVIII w.,
35. Karabinek gałacz prod. Manufactura Reale di Brescia,
36. epolety oficerskie, XIXw. (2 szt + 1 para),
37. Kodeks Napoleona, druk Warszawa 1813 R.
38. List służbowy ,nr 3336 Wojsko Polskie Księstwa Warszawskiego
39. Szabla polska z napisem na głowni "Dla Boga i Ojczyzny 1831",
40. Polska odznaka zaszczytna Virtuti Militari V klasy wz.1792/1831 (2szt.),
41. 12,7 mm karabin odtłycowy, samopowtarzalny "Spencer" nr 36202 wz.1860 prod. Boston USA,
42. 14 mm karabin syst. Lorenz wz.1854,
43. Ubiór członka Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół" składający się z czapki galowej, kurtki mundurowej, odznaki do czapki,
44. 8 mm pistolet Roth-Steyr wz.1907 nr broni 39983,
45. 2 mm pistolety miniaturowe (2szt.),
46. Obraz: S. Batowski "Potyczka w Kielcach 1914",
47. Ubiór galowy szeregowego 1. Pułku Ułanów Legionów Polskich złożony z: orła metalowego do czapki ułańskiej, czapki ułańskiej, pasa z rapcami, austriackiej szabli kawaleryjskiej wz. 1869 nr 158, prod. Wiedeń 1915,
48. Ubiór galowy oficera 2. Pułku Ułanów Legionów Polskich złożony z: czapki z orłem i kitą, kurtki ułanki, pasa galowego etyszkietów ofic. Butów, ostróg i spodni,
49. Ubiór służbowy podoficera 1. Pułku Ułanów Legionów Polskich złożony z: czapki maciejówki z orłem legionowym tzw. karpackim, kurtki ułanki typu austriackiego, spodni niemieckich, pasa , butów austriackich wysokich z ostrogami,
50. Francuskie moździerz okopowe 1915 (2 szt.),
51. Kurtka mundurowa Armii Polskiej we Francji uszyta prawdopodobnie w Polsce z oznakami kpr. Pchor. I oznaką półtorarocznego pobytu na froncie,
52. Czapki maciejów używane w Legionach Polskich (3 szt.),
53. Polskie pierścienie pamiątkowe z okresu I wojny światowej związane z Legionami Polskimi (5 szt.),
54. Sztylet z pochwą używany w latach 1914-1920 przez Jarosława Dłużniewskiego ps. Feliks Szczodry, działacza niepodległościowego, członka POW,
55. Czapka wz.1919 gen. Ppor. Michała P. Milewskiego, Komendanta Okręgu Warownego Poznań,
56. Czapka wz.1919 gen. Por. Dr med. Zapałowicza szefa sanitarnego Dowództwa Okręgu Korpusu nr V Kraków,
57. Fragment 7,9 mm lekkiego karabinu maszynowego wz. 1905/15 Maxim,
58. Ubiór 1. Pułku Szwoleżerów złożony z kurtki mundurowej 1.P.Uł., czapki z orłem, pasa oficerskiego z poprzeczką, spodni, butów oficerskich z ostrogami, szabli oficerskiej z pochwą wz. 1921/22 prod. A.Mann, temblaka oficerskiego wz. 1937
59. Ubiór 1. Pułku Szwoleżerów złożony z kurtki mundurowej 1.P.Uł., czapki z orłem, pasa oficerskiego z poprzeczką, spodni, butów oficerskich z ostrogami, szabli oficerskiej z pochwą wz. 1921/22 prod. A.Mann, temblaka oficerskiego wz. 1937,
60. Ubiór Zygmunta Platonoffa-Platera 3. Pułku Szwoleżerów złożony z: kurtki mundurowej wz.1936, prod. M.Goldberg, spodni wieczorowych – szaserów, pasa salonowego wz.1928, rapci salonowych wz.1928, trzewików-sztybletów, zbioru

- odznaczeń – 13 szt.,
61. Kordzik marynarski wz.1920,
  62. Kordzik rosyjski prod. Przed 1917r. Używany w polskiej Mar. Woj. W latach 1918-1920,
  63. Pałasz marynarski wz.1922,
  64. 9 mm pistolety ViS prod. Polskiej i niemieckiej (6 szt.),
  65. 81 mm moździerz piechoty wz.1931 Stokes-Brandt z celownikiem,
  66. 7,92 mm karabin ppanc. "UR" wz.1935,
  67. Ubiór polowy gen. Bryg. Aleksandra Henryka Szychowskiego złożony z: czapki polowej wz.1937 z orłem haftowanym, kurtki mundurowej wz.1936, generalskich sznurów naramiennych, pasa oficerskiego wz.1927, lornetki prod. "H.Kolberg i S-ka Warszawa", futerału do pistoletu FN, spodni do butów wysokich (bryczesów), pary butów oficerskich
  68. Motocykl "Sokół" 600 RT prod. P.Z.Inż. Warszawa 1938,
  69. Ubiór polowy szeregowego piechoty letni złożony z: hełmu wz.1931 prod. Huta Ludwików, kurtki mundurowej wz.1936 drelichowej, pasa głównego szeregowych wz.1936, ładownic podwójnych brezentowych na magazynki do rkm wz.1928, maski pgaz wz.1932 w torbie,
  70. Hauba lotnicza prod. Wytwórnia Balonów i Spadochronów w Legionowie pochodząca prawd. Z samolotu Łoś, który we wrześniu 1939r. Lądował przymusowo na terenach zajętych przez ZSRR,
  71. Ubiór służbowy oficera Straży Granicznej Zdzisława Pępkiewicz (w 1939 pełnił służbę na terenie Wolnego Miasta Gdańska) złożony z : czapki wz.1933, kurtki mundurowej wz.1936, spodni bryczesów, pary butów wysokich wz.1936, torby polowej, kabury do pistoletu "Walther", pasa z poprzeczką,
  72. Niemiecka maszyna szyfrująca "Enigma",
  73. 7,5 mm karabin powtarzalny syst. "Mas" wz.1936 nr fabr. G 99800 prod. Manufacture d'Armes de Saint-Etienne,
  74. Ubiór podoficera Pomocniczej Wojskowej Służby Kobiet złożony z: kurtki mundurowej typu french żołnierza kobiety, spódnicy khaki prod. 1940 trzewików damskich, pasa sukiennego do angielskiej kurtki wyjściowej, torebki , czapki angielskiej z orłem,
  75. Ubiór pozasłużbowy por. Aleksandra Karpińskiego z 10. Pułku Huzarów 14. Samodzielnej Wielkopolskiej Brygady Pancerniej złożony z: beretu z oznaką 10 . Pułku Huzarów i orłem, kurtki huzarskiej, spodni oficerskich do butów wysokich prod. Angielskiej, pary butów z cholewami oraz pałasza angielskiego z pochwą skórzaną,
  76. 120 mm moździerz pułkowy wz.1938 prod. ZSRR 1943,
  77. 50 mm moździerz wz.1938 prod. ZSRR 1940,
  78. Czapka polowa gabardynowa wz.1937/43 prod. Fabryka Czapek nr 3 "Krasny Woin" Moskwa 1943,
  79. Ubiór służbowy sierż. Tadeusza Fietza z 1 plm "Warszawa" złożony z: czapki garnizonowej wojsk lotniczych wz. Zbliżony do 1936 z orłem lotniczym wz.1936, pasa głównego podoficerskiego, kurtki mundurowej wojsk lotniczych zbliżony do wz.1936, spodni szewiotowych lotniczych,
  80. Ubiór reprezentacyjny uł. Michała Antochowa z 2. Pułku Ułanów 1. Warszawskiej Brygady Kawalerii 1945 złożony z: czapki garnizonowej zbliż. Do wz.1935 z orłem wz.1944, kurtki sukiennej ułanki wz. Zbliż. Do wz.1917, pasa skórzanego szeregowych wz.1936, spodni kawalerskich wz. Angielskiego, pary butów z cholewami z ostrogami, szabli rosyjskiej wz.1881 z żabką ,
  81. Ubiór polowy ułana Michała Antochowa z 2. Pułku Ułanów złożony z : czapki polowej wz.1937 prod. Fabryka Czapek nr 3 "Krasny Woin" 1943 z orłem wz.1943, kurtki mundurowej drelichowej wz.1936/43 uszytej w lutym 1945 r. w Łodzi, pasa szeregowych wz.radz., spodni bryczesów drelichowych wz. Radz., pary butów kierzowych z ostrogami, szaszki kozackiej wz.1881 z temblakiem i bandoletem.